

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

**ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

‘Τουρισμός περιπέτειας και ακραίων αθλημάτων: η περίπτωση
της υποβρύχιας αλιείας’

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Της φοιτήτριας Καρανικόλα Κ. Σταματίας

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Πασχάλης Αρβανιτίδης, Επίκουρος Καθηγητής ΤΟΕ

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2018

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

‘Τουρισμός Περιπέτειας και Ακραίων Αθλημάτων:

η περίπτωση της υποβρύχιας αλιείας’

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ | Καρανικόλα Κ. Σταματία

Τριμελής Επιτροπή Παρακολούθησης:

Πασχάλης Αρβανιτίδης, επίκουρος καθηγητής

Αριστείδης Σαπουνάκης, αναπληρωτής καθηγητής

Αλέξιος-Μιχαήλ Δέφνερ, καθηγητής

Υπεύθυνη Δήλωση

Εγώ, η Καρανικόλα Σταματία του Κωνσταντίνου δηλώνω ότι είμαι η συγγραφέας της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής με τίτλο: ‘Τουρισμός περιπέτειας και ακραίων αθλημάτων: η περίπτωση της υποβρύχιας αλιείας’, που συντάχθηκε και παραδόθηκε τον Ιούνιο του 2018. Η αναφερόμενη εργασία εκπονήθηκε από εμένα την ίδια και αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις. Επιπλέον, αναφέρονται πλήρως όλες οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνησή της και δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ή ανάθεσης σε τρίτους.

Βόλος, 7 Ιουνίου 2018

Καρανικόλα Κ. Σταματία – ΑΜ: Μ070315011

Υπογραφή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σήμερα, ο τουρισμός περιπέτειας αφορά σε μία μεγάλη μερίδα αγοράς αποτελώντας ταυτόχρονα βασικό πυλώνα στη βιομηχανία του τουρισμού. Η συμμετοχή ατόμων κάθε ηλικίας σε όλες τις μορφές περιπέτειας, ήπιας ή ακραίας μορφής, συμπεριλαμβάνεται στην αγορά της υπαίθριας αναψυχής μέρος της οποίας αποτελεί και η δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας.

Ο σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι διττός. Αφενός, επιχειρεί να διερευνήσει τα προσωπικά χαρακτηριστικά (προφίλ) των ατόμων και τους λόγους ενασχόλησής τους (κίνητρα) με τη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας. Αφετέρου, προσπαθεί να εξετάσει, πρώτον, το κατά πόσο η δραστηριότητα αυτή αποτελεί από μόνη της κίνητρο για τουρισμό και δεύτερον, τη συμπεριφορά ταξιδιώτη.

Στην έρευνα, η οποία διενεργήθηκε τόσο δια ζώσης όσο και διαδικτυακά, συμμετείχαν 192 άτομα. Για τη μελέτη των κινήτρων συμμετοχής στη δραστηριότητα χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο των Manfredo κ.ά. (1996). Το συγκεκριμένο εργαλείο επιλέχθηκε για δύο λόγους. Ο πρώτος λόγος είναι η ευρεία εφαρμογή του στις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής από άλλους ερευνητές ενώ ο δεύτερος αφορά στην ευελιξία που παρουσιάζει στη δομή του, η οποία εξυπηρετεί το σκοπό της παρούσας εργασίας. Η συμπεριφορά ταξιδιώτη μετρήθηκε με τις μεταβλητές των Dolnicar & Fluker (2003).

Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι τα άτομα που ασχολούνται με την υποβρύχια αλιεία είναι στη συντριπτική τους πλειοψηφία άντρες, με μέσο όρο ηλικίας τα 38 έτη και με μεγάλη εμπειρία στο άθλημα. Η ανάγκη απόδρασης από την καθημερινότητα και η απόλαυση της φύσης συνιστούν τους βασικότερους λόγους για την ενασχόληση με τη δραστηριότητα ενώ ως εξίσου σημαντικοί αξιολογήθηκαν η ανάπτυξη δεξιοτήτων, η προσωπική εξέλιξη και η ψυχική διέγερση. Η υποβρύχια αλιεία φαίνεται ότι αποτελεί από μόνη της κίνητρο για τουρισμό αφού όλοι σχεδόν οι ερωτηθέντες μετακινούνται για το σκοπό αυτό διανυκτερεύοντας στον τόπο προορισμού. Ωστόσο, η διαμονή είναι συνήθως ολιγόημερη (δύο έως τρεις ημέρες) ενώ η ημερήσια τουριστική δαπάνη προσδιορίστηκε στα 145€.

Λέξεις Κλειδιά: τουρισμός περιπέτειας, υπαίθρια αναψυχή, ακραία αθλήματα, υποβρύχια αλιεία, κίνητρα, κλίμακες REP, συμπεριφορά ταξιδιώτη

ABSTRACT

Adventure tourism concerns a large market, comprising a considerable segment of the tourism industry. The participation of individuals in all types of adventure -soft or hard- is included in the outdoor recreation market, part of which the spear fishing is.

The purpose of this thesis is twofold. On the one hand, it aims to identify the profile and the incentives of those involved in spear fishing activities. On the other hand, it examines whether this particular activity constitutes a motivation for tourism on itself and explores the travel behavior of such tourists.

To do so, the study conducted a survey, in which 192 individuals participated. The instrument of Manfredo *et al.* (1996) was utilized to investigate the incentives of participants in spear fishing. We choose to utilize this specific instrument because of its wide application in the context of active recreation as well as its flexibility in structure serves the goal of the present study which is to determine the aims and expectations of people who are engaged with spear fishing. Travel behavior was measured using variables developed by Dolnicar & Flucker (2003).

We found that, the vast majority of participants in spear fishing are male, at an average age of 38 years having a high degree of experience. The need to escape from everyday life as well as the enjoyment of nature constitute the main reasons for their involvement whereas skill development, personal improvement and excitement were evaluated as equally important factors of involving in spear fishing. Spear fishing, also, seems to constitute a driver for tourism, since the vast majority of participants stated that they travel and stay in their place destination. However, the residency is usually short (up to three days) whilst the daily tourism expenditure is about 145€.

Keywords: adventure tourism, outdoor recreation, extreme sports, spear fishing, motivation, REP scales, travel behavior

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαια	Σελίδες
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ABSTRACT.....	2
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	3
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	7
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο Τουρισμός και οι επί μέρους μορφές του	12
1.1. Εισαγωγή	13
1.2. Εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού και του τουρίστα.....	13
1.3. Ο τουρισμός ως σύστημα.....	16
1.4. Ζήτηση, προσφορά και κατανάλωση του τουριστικού προϊόντος	17
1.5. Η σχέση μεταξύ τουρισμού και άλλων επιστημονικών κλάδων - πεδία μελέτης..	18
1.6. Από το μαζικό τουρισμό στις νέες μορφές	19
1.6.1. Ο εναλλακτικός τουρισμός	22
1.6.2. Ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων	24
1.7. Συμπεράσματα	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Τουρισμός Περιπέτειας & Υπαίθριες Δραστηριότητες Αναψυχής....	27
2.1. Εισαγωγή	28
2.2. Εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού περιπέτειας.....	28
2.3. Χαρακτηριστικά του τουρισμού περιπέτειας.....	31
2.4. Ο τουρίστας περιπέτειας.....	32
2.5. Υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής.....	33
2.6. Η έννοια του ρίσκου και της πρόκλησης στις υπαίθριες δραστηριότητες.....	35
2.7. Κατηγοριοποίηση των υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής	37
2.8. Συμπεράσματα	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ακραία Αθλήματα	41

3.1. Εισαγωγή	42
3.2. Ορισμός και χαρακτηριστικά των ακραίων αθλημάτων.....	42
3.3. Παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή σε αθλήματα και σε δραστηριότητες υψηλού κινδύνου	43
3.3.1. Κοινωνικοί παράγοντες	44
3.3.2. Βιολογικοί παράγοντες	44
3.3.2.1. Φύλο και ρίσκο	44
3.3.2.2. Ηλικία και ρίσκο	45
3.3.3. Ψυχολογικοί παράγοντες	45
3.3.3.1. Τα κίνητρα	46
3.3.3.2. Αυτοδιάθεση και ρίσκο.....	50
3.3.3.3. Η προσωπικότητα του ατόμου	51
3.3.4. Άλλες θεωρίες συμμετοχής σε ακραία αθλήματα	52
3.4. Κατηγοριοποίηση των ακραίων αθλημάτων	53
3.5. Ενδεικτικές εφαρμογές	56
3.5.1. Skydiving ή Parachuting.....	56
3.5.2. Αναρρίχηση βράχων (Rock climbing)	57
3.5.3. Kite surf	59
3.6. Οι υποβρύχιες δραστηριότητες με άπνοια	60
3.6.1. Σύντομη ιστορία της ελεύθερης κατάδυσης	60
3.6.2. Η υποβρύχια αλιεία.....	62
3.7. Συμπεράσματα	64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Διερεύνηση του προφίλ, των κινήτρων και της ταξιδιωτικής συμπεριφοράς των συμμετεχόντων στην υποβρύχια αλιεία.....	66
4.1. Εισαγωγή	67
4.2. Διερεύνηση κινήτρων συμμετοχής στις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής.....	67
4.2.1. Ανασκόπηση βιβλιογραφίας	67
4.3. Συμπεριφορά ταξιδιώτη	73
4.4. Μεθοδολογία έρευνας.....	74
4.4.1. Εργαλεία μέτρησης	74
4.5. Αποτελέσματα.....	76
4.5.1. Χαρακτηριστικά του δείγματος	76
4.5.2. Κίνητρα ενασχόλησης με την υποβρύχια αλιεία	79

4.5.3. Συμπεριφορά ταξιδιώτη	85
4.5.3.1. Πρόθεση και συχνότητα ταξιδιού	86
4.5.3.2. Διάρκεια διαμονής	87
4.5.3.3. Προτίμηση είδους καταλύματος	88
4.5.3.4. Επιλογή παρέας στο ταξίδι	89
4.5.3.5. Ημερήσια δαπάνη	90
4.6. Συμπεράσματα – Ανάλυση αποτελεσμάτων	92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συμπεράσματα.....	97
5.1. Συζήτηση	98
5.2. Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.....	101

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	103
----------------	-----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Παράγοντες τουριστικής ζήτησης και κατανάλωσης	18
Πίνακας 2: Ειδικές μορφές τουρισμού	25
Πίνακας 3: Βασικά στοιχεία περιπέτειας.....	29
Πίνακας 4: Αντιλαμβανόμενα οφέλη του ταξιδιού περιπέτειας	32
Πίνακας 5: Κατηγορίες ακραίων αθλημάτων	54
Πίνακας 6: Πρόσθετα ακραία αθλήματα – δραστηριότητες.....	55
Πίνακας 7: Αιτίες θανάτου δυτών με την τεχνική της ελεύθερης κατάδυσης.....	64
Πίνακας 8: Κίνητρα δραστηριοτήτων περιπέτειας	68
Πίνακας 9: Παράγοντες και μεταβλητές των κινήτρων.....	79
Πίνακας 10: Περιγραφικά χαρακτηριστικά των παραγόντων των κινήτρων	80
Πίνακας 11: Πρόθεση-συχνότητα πραγματοποίησης ταξιδιού με κίνητρο την υποβρύχια αλιεία.....	86
Πίνακας 12: Συνήθης μέγιστη διάρκεια διαμονής.....	87
Πίνακας 13: Είδος καταλύματος.....	88
Πίνακας 14: Επιλογή παρέας στο ταξίδι.....	89
Πίνακας 15: Ημερήσια δαπάνη.....	91

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά των ειδικών μορφών τουρισμού.....	22
Γράφημα 2: Διάκριση των υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής βάσει επικινδυνότητας	39
Γράφημα 3: Πυραμίδα ιεράρχησης αναγκών του Maslow	46
Γράφημα 4: Φύλο	76
Γράφημα 5: Ηλικία	77
Γράφημα 6: Οικογενειακή κατάσταση	77
Γράφημα 7: Επίπεδο εκπαίδευσης.....	77
Γράφημα 8: Επάγγελμα	78
Γράφημα 9: Μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα	78
Γράφημα 10: Εμπειρία.....	78
Γράφημα 11: Μ.Ο. τιμών κινήτρων ανά παράγοντα	80
Γράφημα 12: Μ.Ο. τιμών της κάθε μεταβλητής.....	81
Γράφημα 13: Απόδραση	82
Γράφημα 14: Κοινωνική αναγνώριση	83
Γράφημα 15: Επαφή με τη φύση	83
Γράφημα 16: Ψυχική διέγερση/Ανάληψη ρίσκου	83
Γράφημα 17: Κοινωνικοποίηση.....	84
Γράφημα 18: Ανάπτυξη δεξιοτήτων	84
Γράφημα 19: Επίτευξη στόχων/Αυτοπεποίθηση	84
Γράφημα 20: Πρόθεση-συχνότητα πραγματοποίησης ταξιδιού με κίνητρο την υποβρύχια αλιεία.....	87
Γράφημα 21: Συνήθης μέγιστη διάρκεια διαμονής	88
Γράφημα 22: Είδος καταλύματος	89
Γράφημα 23: Επιλογή παρέας στο ταξίδι	90
Γράφημα 24: Ημερήσια δαπάνη	91

Ευχαριστίες...

Με την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής, θα ήθελα να ευχαριστήσω αρχικά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Πασχάλη Αρβανιτίδη, για την καθοδήγηση και τη βοήθεια που μου προσέφερε σε όλη τη διάρκεια της εκπόνησής της καθώς και τη βιβλιοθηκονόμο της σχολής Εύη Κολοβού.

Εν συνεχεία, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους Βασίλη Γκαρούτσο και Μανώλη Γιάνκο, εκπαιδευτές ελεύθερης κατάδυσης και υποβρύχιοι αλιείς αλλά και όλους όσους με βοήθησαν κατά το χρονικό διάστημα που πραγματοποιήθηκε η έρευνα πεδίου.

Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στο σύντροφό μου Λευτέρη Λιθαδιώτη για την αμέριστη βοήθεια και συμπαράσταση που μου προσέφερε από την αρχή και μέχρι το τέλος αυτής της διαδρομής.

*“If you have to ask
why men climb, you wouldn’t understand the answer”**

*Bratton, R., Kinnear, G., & Korolux, G. (1979). *Why men climb mountains*.
International Review for the Sociology of Sport, 4, 23-36

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός σήμερα αποτελεί όχι μόνο μία από τις σημαντικότερες δραστηριότητες σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και βασική πηγή εισοδήματος για πολλές χώρες και τοπικές οικονομίες. Καθώς πραγματοποιείται στον ελεύθερο χρόνο του ατόμου, ο τουρισμός μπορεί να συμπεριλαμβάνει ταξίδια, εκδρομές, διακοπές και συμμετοχή σε διάφορες εναλλακτικές δραστηριότητες. Τα ταξίδια και η συμμετοχή σε υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής συνθέτουν μία ιδιαίτερη μορφή τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων, τον *τουρισμό περιπέτειας*.

Τη σύγχρονη εποχή, η συμμετοχή σε υπαίθριες δραστηριότητες που εμπεριέχουν ρίσκο και περιπέτεια παρουσιάζουν ραγδαία ανάπτυξη στην αγορά της αναψυχής ιδιαίτερα στο Δυτικό κόσμο. Στις δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνονται και τα ‘ακραία αθλήματα’ όπως η ελεύθερη πτώση με αλεξίπτωτο, η αναρρίχηση βράχων, η κατάβαση ορμητικών ποταμών, η ελεύθερη κατάδυση και άλλα.

Η κατανόηση της επιρροής των κινήτρων συμμετοχής σε ακραίες αθλητικές δραστηριότητες στην τουριστική συμπεριφορά και ο προσδιορισμός των κοινωνικο-ψυχολογικών αναγκών των τουριστών που την ενισχύουν είναι πολύ σημαντικές. Από τη ματιά των κοινωνικών επιστημών, οι λόγοι που ωθούν τα άτομα να εμπλακούν με τον ακραίο αθλητισμό παρέχουν γνώση στην ανθρωπιστική ψυχολογία. Από εμπορική άποψη, η γνώση αυτή μπορεί να δώσει τη δυνατότητα στους αρμόδιους φορείς να καταγράψουν τις εμπειρίες των τουριστών και να δημιουργήσουν αντίστοιχα αθλητικά γεγονότα ή πακέτα, να κατασκευάσουν προϊόντα αλλά και να σχεδιάσουν τις κατάλληλες στρατηγικές μάρκετινγκ.

Η υποβρύχια αλιεία είναι μια δραστηριότητα η οποία ανήκει στα ακραία αθλήματα καθώς πραγματοποιείται με τη μέθοδο της ελεύθερης κατάδυσης. Παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια πολλοί ερευνητές προσπάθησαν να αναλύσουν και να κατηγοριοποιήσουν τους λόγους συμμετοχής στα ακραία αθλήματα, στην υποβρύχια αλιεία αλλά και γενικότερα όσον αφορά στις υποβρύχιες δραστηριότητες με άπνοια, δεν έχουν πραγματοποιηθεί ανάλογες προσπάθειες.

Έχοντας υπ’ όψιν την παραπάνω διαπίστωση, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι πρώτον, να διερευνήσει το προφίλ και τα κίνητρα των ατόμων που επιλέγουν να ασχοληθούν με τη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας στην Ελλάδα και δεύτερον, να αναδείξει κατά πόσο και σε ποιο βαθμό η ίδια η δραστηριότητα αυτή μπορεί να

αποτελέσει κίνητρο για ταξίδι, δηλαδή τουριστικό προϊόν. Η εργασία αποτελείται από πέντε κεφάλαια και διαρθρώνεται ως εξής:

Το *πρώτο* κεφάλαιο αποτελεί μια ευρύτερη εισαγωγή καθώς σ' αυτό γίνεται μια βιβλιογραφική ανασκόπηση και παρουσιάζονται κάποιες βασικές τουριστικές έννοιες όπως το σύστημα του τουρισμού, οι έννοιες προσφορά, ζήτηση και κατανάλωση αλλά και η σχέση μεταξύ τουρισμού και άλλων επιστημονικών κλάδων. Το κεφάλαιο κλείνει με την αναφορά στην εξελικτική πορεία του τουρισμού στη σύγχρονη εποχή και στη διάκριση των επί μέρους μορφών του (ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού) ως τα νέα τουριστικά προϊόντα.

Το *δεύτερο* κεφάλαιο περιλαμβάνει την εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού περιπέτειας, περιγράφονται τα χαρακτηριστικά του αλλά και τα βασικά στοιχεία που διακρίνουν τον τουρίστα αυτής της μορφής. Ακολούθως, γίνεται αναφορά στις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής, διατυπώνεται η έννοια του ρίσκου και της πρόκλησης σ' αυτές και βάσει επικινδυνότητας γίνεται η κατηγοριοποίησή τους.

Στο *τρίτο* κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην έννοια και τα χαρακτηριστικά των ακραίων αθλημάτων, στους παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των ατόμων σε αθλήματα και δραστηριότητες υψηλού κινδύνου αλλά και στις διάφορες θεωρίες που έχουν διατυπωθεί από τους ερευνητές. Με βάση τη βιβλιογραφία τα αθλήματα αυτά χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες ενώ στη συνέχεια παρουσιάζονται κάποιες ενδεικτικές εφαρμογές ακραίων δραστηριοτήτων που αφορούν στην κάθε κατηγορία. Στο τέλος του κεφαλαίου, γίνεται μία σύντομη αναφορά και περιγραφή των δύο υποβρύχιων δραστηριοτήτων με άπνοια, δηλ. της ελεύθερης κατάδυσης και της υποβρύχιας αλιείας.

Το *τέταρτο* κεφάλαιο αποτελεί την πρωτογενή έρευνα που εκπονήθηκε σε άτομα τα οποία ασχολούνται με την υποβρύχια αλιεία και πιθανώς δραστηριοποιούνται τουριστικά εντός της χώρας. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με τις έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στα κίνητρα συμμετοχής στις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής καθώς και στη συμπεριφορά ταξιδιώτη ενώ στο δεύτερο μέρος περιγράφεται η μεθοδολογία της παρούσας έρευνας, τα εργαλεία μέτρησης και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν.

Στο *πέμπτο* και τελευταίο κεφάλαιο πραγματοποιείται η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της μελέτης μας και παρουσιάζονται τα τελικά συμπεράσματα.

Κεφάλαιο 1

Ο Τουρισμός και οι επί μέρους μορφές του

1.1. Εισαγωγή

Το ταξίδι και οι μετακινήσεις των ατόμων αποτέλεσαν έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες εξέλιξης στην ιστορία της ανθρωπότητας. Η ανάγκη για μετακινήσεις, ανακαλύψεις, αναζήτηση της αλλαγής και της αναψυχής δεν υπήρξε προνόμιο των σύγχρονων βιομηχανικών κοινωνιών, αλλά βαθύτερο και αρχέγονο κίνητρο των ανθρώπων.

Το παρόν κεφάλαιο κάνει αναφορά σε κάποιες από τις εισαγωγικές έννοιες του τουρισμού με σκοπό την ευρύτερη κατανόηση των βασικών χαρακτηριστικών του ως κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο. Αρχικά, επιχειρείται η εννοιολογική προσέγγιση των όρων του τουρισμού και του τουρίστα, παρουσιάζεται ο τουρισμός ως σύστημα και αναλύονται οι έννοιες της ζήτησης, προσφοράς και κατανάλωσης του τουριστικού προϊόντος. Ο τουρισμός ως πεδίο μελέτης είναι πολυσύνθετο παρέχοντας πολλές ευκαιρίες για ακαδημαϊκή έρευνα. Το στοιχείο αυτό φανερώνεται από τη σχέση μεταξύ τουρισμού και άλλων επιστημονικών κλάδων, όπως είναι η τουριστική ψυχολογία, και όπως καταδεικνύεται στη συνέχεια. Τέλος, γίνεται αναφορά στην εξελικτική πορεία του τουρισμού στη σύγχρονη εποχή και διακρίνονται οι επί μέρους μορφές του με τα χαρακτηριστικά τους (ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού) ως νέα τουριστικά προϊόντα.

1.2. Εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού και του τουρίστα

Ο τουρισμός σαν φαινόμενο πρωτοεμφανίζεται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και επιφέρει τεράστιες επιπτώσεις τόσο σε κοινωνικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Ο όρος ‘τουρισμός’ προέρχεται από τη γαλλική και αγγλική λέξη *tour* η οποία ερμηνεύεται ως ‘γύρος - περιήγηση’ (Βαρβαρέσος, 2013), ενώ έχει διττό περιεχόμενο. Από τη μία πλευρά, αφορά τη μετακίνηση των ανθρώπων, ατομική ή ομαδική, από τον τόπο τους, κατά κύριο λόγο για αναψυχή, ανάπαυση ή πνευματική καλλιέργεια. Από την άλλη όμως, αναφέρεται και στην οργανωμένη προσπάθεια μιας χώρας να προσελκύσει, να υποδεχθεί και να συγκρατήσει τα άτομα αυτά που μετακινούνται από τον τόπο κατοικίας τους για τον ανώτερο σκοπό (Λαμπρόπουλος, 2005).

Σύμφωνα με τον Ηγουμενάκη (1999), για την κατανόηση της έννοιας του τουρισμού, της πολυπλοκότητας και διεπιστημονικότητας του αντικειμένου του, αναφέρονται τα εξής σημεία:

- Τουρισμός νοείται η μεμονωμένη ή η ομαδική μετακίνηση προς εκπλήρωση τουριστικών αναγκών και επιθυμιών από έναν προορισμό σε έναν άλλον όταν η διαμονή στο τόπο προορισμού διαρκεί τουλάχιστον ένα 24ωρο.
- Δύο είναι τα βασικά στοιχεία που εννοούνται ότι συνυπάρχουν με οποιαδήποτε μορφή τουρισμού: *το ταξίδι* (δηλαδή η μετακίνηση προς τον τόπο προορισμού) και η *διαμονή* μαζί βεβαίως με την διατροφή.
- Η μετακίνηση θεωρείται δεδομένο ότι γίνεται για τουριστικούς και μόνο λόγους και πέραν του μόνιμου τόπου διαμονής των ταξιδιωτών-τουριστών.
- Η επιστροφή των ταξιδιωτών στον τόπο διαμονής τους μετά από την μετακίνησή τους προς ένα τουριστικό προορισμό για κάποιο χρονικό διάστημα (λίγες μέρες, εβδομάδες ή έστω μήνες) θεωρείται επίσης δεδομένη.
- Οι λόγοι για τους οποίους οι ταξιδιώτες επισκέπτονται έναν άλλο προορισμό είναι καθαρά για την εκπλήρωση τουριστικών αναγκών και επιθυμιών και δεν έχουν καμία σχέση με άλλους λόγους . π.χ. επαγγελματικούς.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν την πολυδιάστατη μορφή του τουρισμού και τις αλληλεπιδράσεις του με άλλες δραστηριότητες, μπορεί κανείς να αντιληφθεί τη δυσκολία εύρεσης ενός ορισμού που να γίνει τελικά αποδεκτός από την ακαδημαϊκή κοινότητα. Συνεπώς, κάθε ένας από τους εκάστοτε ορισμούς που έχουν κατά καιρούς δοθεί, στοχεύουν να εξυπηρετήσουν μια ειδική περίπτωση.

Οι Hunziker & Krapf το 1942, δίνουν στον τουρισμό τόσο μία κοινωνική όσο και μία οικονομική διάσταση καθώς ορίζουν ότι τουρισμός είναι '...το σύνολο των σχέσεων και φαινομένων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού και από τη διαμονή μη μόνιμων κατοίκων, εφόσον αυτά δεν οδηγούν σε μόνιμη διαμονή και δεν συνδέονται με καμία κερδοσκοπική δραστηριότητα' (όπως αναφέρεται στο Keyser, 2002).

Ένας επίσης αποδεκτός ορισμός του όρου είναι αυτός που διατυπώνει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO, 1981) σύμφωνα με τον οποίο τουρισμός είναι: 'Το φαινόμενο που προκύπτει από προσωρινές επισκέψεις ή παραμονές μακριά

από το συνήθη τόπο διαμονής για οποιοδήποτε λόγο πλην της απασχόλησης που αμείβεται από τον τόπο επίσκεψης με διάρκεια μικρότερη του ενός έτους’.

Ο Urry (2002), προσπαθώντας να προσδώσει μια πιο φιλοσοφική διάσταση στον ορισμό του τουρισμού τον οριοθετεί ως ‘μία δραστηριότητα ανάπαυλας που προϋποθέτει το αντίθετό της, δηλαδή την οριοθετημένη και οργανωμένη εργασία, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί απόδειξη του τρόπου με τον οποίο η εργασία και η ξεκούραση οργανώνονται ως ξεχωριστές σφαίρες της κοινωνικής πρακτικής στις μοντέρνες κοινωνίες. Συνίσταται στη μετακίνηση ανθρώπων και στη διαμονή τους σε ποικίλους τόπους, μακριά από το μέρος της μόνιμης κατοικίας και εργασίας τους, για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, μετά το πέρας του οποίου είναι σαφής η πρόθεση της επιστροφής’.

Ομοίως, όσον αφορά στη διατύπωση ενός αποδεκτού ορισμού για τον *τουρίστα*, η επιτροπή των στατιστικολόγων των Ηνωμένων Εθνών (1953) ορίζει ως τουρίστα ‘τον μη κάτοικο, που έχει την πρόθεση να παραμείνει εντός της χώρας ένα έτος το πολύ, χωρίς να εξασκήσει αμειβόμενο επάγγελμα’, ενώ η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τον τουρισμό και τα διεθνή ταξίδια (1963), διαχωρίζει τον *τουρίστα* από τον *εκδρομέα*, όπου εκδρομείς χαρακτηρίζονται οι προσωρινοί επισκέπτες των οποίων η παραμονή δεν υπερβαίνει τις είκοσι τέσσερις ώρες στον επισκεπτόμενο τόπο (όπως αναφέρεται στο Βαρβαρέσος, 2013).

Τελικά, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (OMT, 1978) επαναδιατυπώνει και υιοθετεί τον ορισμό της επιτροπής των στατιστικολόγων της Κοινωνίας των Εθνών (1937) ορίζοντας ως τουρίστα ‘κάθε άτομο που διαμένει εκτός της μόνιμου κατοικίας του, για μια διάρκεια τουλάχιστον είκοσι τεσσάρων ωρών (ή μία διανυκτέρευση), και τεσσάρων μηνών το μέγιστο, για ένα από τα ακόλουθα κίνητρα: αναψυχή, υγεία, αποστολές και συναντήσεις κάθε είδους, επαγγελματικά ταξίδια και μετακινήσεις, σχολικά ταξίδια...’. Ο ορισμός αυτός επιδιώκει να ενσωματώσει σ’ έναν και μόνο ορισμό κάθε μορφής μετακίνηση, οποιαδήποτε και αν είναι τα κίνητρα των τουριστών (όπως αναφέρεται στο Βαρβαρέσος, 2013).

1.3. Ο τουρισμός ως σύστημα

Τονίζοντας την ανάγκη να δούμε τον τουρισμό ως σύνθετο και πολύπλοκο φαινόμενο, ο Leiper (1979) πρότεινε ένα γενικό πλαίσιο, όπου ο τουρισμός συνδέεται με το ευρύτερο περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσεται και λειτουργεί. Έτσι, συνοπτικά, στο πλαίσιο ανάλυσης του τουρισμού του Leiper περιλαμβάνονται τα εξής:

- οι τουρίστες
- οι περιοχές προέλευσης των τουριστών
- οι περιοχές προορισμού των τουριστών
- το ταξίδι και
- η τουριστική βιομηχανία

Όσον αφορά στην τουριστική βιομηχανία, στις μέρες μας, αυτή αποτελεί μία τεράστια επιχειρηματική δραστηριότητα η οποία περιλαμβάνει τη μεταφορά, τη διαμονή, την εξυπηρέτηση και τη διασκέδαση των τουριστών. Τα σημαντικότερα στοιχεία της βιομηχανίας αυτής είναι (Λαμπρόπουλος, 2005):

- οι καταλυματικές μονάδες (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια κτλ.)
- οι επισιτιστικές μονάδες (εστιατόρια, ταβέρνες κτλ.)
- οι επιχειρήσεις μεταφοράς (αεροπορικές και ναυτιλιακές εταιρείες, γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων κτλ.)
- τα τουριστικά και ταξιδιωτικά γραφεία
- οι μονάδες εγκατάστασης αναψυχής (π.χ. πάρκα ή ειδικά διαμορφωμένοι φυσικοί χώροι για αναψυχή κτλ.)
- διάφορες άλλες επιχειρήσεις (π.χ. καταστήματα αναμνηστικών ειδών – souvenir shops)

Από την άλλη για τους Mathieson & Wall (1982), τα στοιχεία που συνθέτουν τον τουρισμό είναι τρία:

- το δυναμικό στοιχείο: το ταξίδι προς ένα επιλεγμένο τουριστικό προορισμό
- το στατικό στοιχείο: η παραμονή στον παραπάνω επιλεγμένο προορισμό
- το τεχνητό στοιχείο: είναι αυτό που προκύπτει από τη σύμπραξη των παραπάνω δύο στοιχείων και αφορά επιδράσεις που προκύπτουν από τα οικονομικά, κοινωνικά και φυσικά υποσυστήματα με τα οποία ο τουρίστας έρχεται άμεσα σε επαφή.

Συνεπώς, μπορεί να λεχθεί ότι ο τουρισμός αποτελεί ένα σύνθετο σύστημα τα στοιχεία του οποίου αλληλοσυνδέονται μεταξύ τους ενώ η απόδοση της λειτουργίας του συστήματος επηρεάζεται από πιθανές αλλαγές σε κάθε ένα από αυτά.

1.4. Ζήτηση, προσφορά και κατανάλωση του τουριστικού προϊόντος

Σημαντικό στοιχείο της τουριστικής βιομηχανίας είναι οι παράγοντες ζήτησης, προσφοράς και κατανάλωσης του τουριστικού προϊόντος.

Η *τουριστική ζήτηση*, σύμφωνα με τους Mathieson & Wall (1982) προσδιορίζεται ως 'ο συνολικός αριθμός των ατόμων που ταξιδεύουν ή που θα είχαν την επιθυμία να ταξιδέψουν, και κάνουν χρήση τις τουριστικές εγκαταστάσεις και υπηρεσίες σε μέρη μακριά από τη μόνιμη κατοικία τους'. Βλέπουμε ότι η ζήτηση για τουρισμό περιλαμβάνει ακόμα και όσους δεν έχουν στην παρούσα φάση τη θέληση ή τη δυνατότητα (για διάφορους λόγους) να ταξιδέψουν αλλά αποτελούν δυνητικούς τουρίστες και καταναλωτές του τουριστικού προϊόντος. Συνεπώς, η πηγή της τουριστικής ζήτησης περιλαμβάνει αυτούς που πραγματικά ταξιδεύουν αλλά κι αυτούς που δεν ταξιδεύουν αλλά μπορεί να το κάνουν στο μέλλον.

Η *τουριστική προσφορά* συνδέεται με το σύνολο των επιχειρήσεων που, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό συμμετέχουν στην παραγωγή και διάθεση του τουριστικού προϊόντος σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η τουριστική προσφορά χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη και δραστηριοποίηση μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων που ενεργοποιούνται σε διαφορετικούς τομείς της οικονομίας και που προσφέρουν μεγάλη ποικιλία προϊόντων και υπηρεσιών (Τσάρτας κ.ά., 2016).

Τέλος, με τον όρο *τουριστική κατανάλωση* νοείται η χρησιμοποίηση του τουριστικού προϊόντος (αγαθά ή υπηρεσίες) για την ικανοποίηση των αναγκών του τουρίστα.

Οι παράγοντες που προσδιορίζουν τη ζήτηση και που ταυτόχρονα επηρεάζουν την κατανάλωση των τουριστικών προϊόντων διακρίνονται σε *ενδογενείς* και *εξωγενείς* (Πίνακας 1). Στους ενδογενείς παράγοντες περιλαμβάνονται όλα τα προσωπικά χαρακτηριστικά των ατόμων όπως δημογραφικά στοιχεία, επίπεδο εκπαίδευσης, προσωπικότητα, κατάσταση υγείας και διάφορες πεποιθήσεις και επιθυμίες. Οι

εξωγενείς παράγοντες, οι οποίοι αλληλεπιδρούν με τα προσωπικά χαρακτηριστικά των ατόμων και αφορούν στο ευρύτερο περιβάλλον μέσα στο οποίο αυτά ζουν, περιλαμβάνουν την αγοραστική ικανότητα, τον διαθέσιμο ελεύθερο χρόνο, την πολιτική κατάσταση και οικονομική ανάπτυξη της χώρας από την οποία προέρχονται, την ύπαρξη διάφορων υποδομών (π.χ. αεροδρόμιο), τη διαφήμιση – προβολή κ.α.

Πίνακας 1: Παράγοντες τουριστικής ζήτησης και κατανάλωσης

Ενδογενείς παράγοντες τουριστικής ζήτησης και κατανάλωσης	
▪	Δημογραφικοί: Ηλικία, φύλο, επάγγελμα, μέγεθος και σύνθεση νοικοκυριού
▪	Πολιτιστικοί: Επίπεδα μόρφωσης και πολιτισμού, θρησκευτικές πεποιθήσεις
▪	Ψυχοφυσικοί: Χαρακτήρας, κατάσταση υγείας, συναισθήματα, επιθυμίες, βιώματα, μνήμη
Εξωγενείς παράγοντες τουριστικής ζήτησης και κατανάλωσης	
▪	Οικονομικοί: αγοραστική ικανότητα ατομικού εισοδήματος, ανταγωνιστικές τιμές του προϊόντος-μεταβολές, η γενικότερη οικονομική ανάπτυξη της χώρας προέλευσης του τουρίστα
▪	Κοινωνικοί: διαθέσιμος ελεύθερος χρόνος, θεσμός άδειας, ήθη και έθιμα, μόδα, κύρος
▪	Πολιτικοί: πολιτική σταθερότητα, πόλεμοι, αναταραχές
▪	Διακυβερνητικοί/ρυθμιστικοί: π.χ. έκδοση βίζας
▪	Γεωγραφικοί: αστικές ή υπαίθριες περιοχές, κλίμα
▪	Προσβασιμότητα: π.χ. υπηρεσίες μεταφοράς, ύπαρξη αεροδρομίου
▪	Media και επικοινωνία: διαφήμιση-προβολή, νέες τεχνολογίες, μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Πηγή: Keyser, 2002, Λαμπρόπουλος, 2005, ίδια επεξεργασία

1.5. Η σχέση μεταξύ τουρισμού και άλλων επιστημονικών κλάδων – πεδία μελέτης

Όπως έχει ειπωθεί παραπάνω, ο τουρισμός αποτελεί ένα διεπιστημονικό αντικείμενο όπου διαφορετικές επιστήμες έρχονται να διαφωτίσουν διαφορετικές πλευρές του φαινομένου. Το αντικείμενο της σύγχρονης ψυχολογίας, που είναι η

έρευνα του εσωτερικού κόσμου του ανθρώπου και η κατανόηση της συμπεριφοράς του μέσα σε ένα ορισμένο κοινωνικό περιβάλλον, έχει εντελώς ιδιαίτερη σημασία και για την έρευνα και ανάλυση της τουριστικής συμπεριφοράς ανεξάρτητα αν αυτή αφορά τον τουρίστα ως καταναλωτή ή χρήστη τουριστικών προϊόντων ή τον πάροχο τουριστικών υπηρεσιών ή τις εργασιακές σχέσεις μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων στην τουριστική βιομηχανία. Με την έρευνα και ανάλυση της τουριστικής συμπεριφοράς ασχολείται η *τουριστική ψυχολογία* (Ηγουμενάκης, 2007). Κάποιοι, ακόμη, από τους πιο σημαντικούς επιστημονικούς κλάδους που συσχετίζονται με τον τουρισμό είναι οι εξής:

- *Γεωγραφία*. Περιλαμβάνει τα τρία γεωγραφικά στοιχεία (προέλευση, ταξίδι και προορισμό του τουρίστα) όπως και τη μετακίνηση. Η τουριστική γεωγραφία συμπεριλαμβάνει κατά κανόνα τη μελέτη των τουριστικών ροών καθώς και το φυσικό χαρακτήρα και δομή της ανάπτυξης που συσχετίζεται με τον τουρισμό.
- *Οικονομία*. Εξετάζονται οι οικονομικές επιπτώσεις οι οποίες προκύπτουν από την αλληλεπίδραση των δύο μεταβλητών: τη ζήτηση και την προσφορά. Επιπλέον, η τουριστική οικονομία εστιάζει σε τομείς όπως τη συμπεριφορά του καταναλωτή, την επίδραση του τουρισμού σε τοπικές και εθνικές οικονομίες, τους παράγοντες που καθορίζουν την προσφορά των τουριστικών προϊόντων κ.α.
- *Κοινωνιολογία*. Συμπεριλαμβάνει την αλληλεπίδραση μεταξύ των τουριστών και των κατοίκων, των τουριστών και της τουριστικής βιομηχανίας και τις επιρροές από κοινωνικούς παράγοντες, όπως η μόδα, το κύρος κ.α.
- *Πολιτισμός*. Εξετάζονται τα πολιτιστικά φαινόμενα που επιφέρουν σύνδεση ανάμεσα στους διαφορετικούς πολιτισμούς. Πεδία μελέτης μπορεί να είναι ακόμα η πολύ-πολιτισμική επικοινωνία στον τουρισμό, η διατήρηση του πολιτισμού, οι τέχνες, τα τέχνηρα κ.α. (Keyser, 2002).

1.6. Από το μαζικό τουρισμό στις νέες μορφές

Το τουριστικό φαινόμενο, ως ανάγκη του ανθρώπου να φύγει από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας του, να ανακαλύψει καινούργιους κόσμους και να αποκτήσει νέες εμπειρίες, είναι πολύ παλιό. Ξεκινά από την αρχαιότητα, συνεχίζεται στο Μεσαίωνα και την Αναγέννηση και φτάνει, με διαφορετική μορφή, μέχρι σήμερα.

Αναφερόμενοι στο σήμερα, δηλαδή σε ότι αφορά στην εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου από τον 20^ο αι. και έπειτα, η περίοδος 1950-2010 υπήρξε πραγματικά εντυπωσιακή. Ιδιαίτερα, κατά τη διάρκεια της εικοσαετίας 1960 – 1980 η τουριστική ανάπτυξη παγκοσμίως ήταν ραγδαία. Η ζήτηση του τουρισμού, κυρίως την καλοκαιρινή αλλά και τη χειμερινή περίοδο, αφορούσε, ως επί τω πλείστω, τουρισμό υπό τη στενή μορφή των διακοπών (ξεκούραση και διασκέδαση) καθώς και, σε μικρότερο βαθμό, τη ζήτηση για ταξίδια επαγγελματικής φύσης (Κοκκώσης κ.ά., 2011). Η σημαντική αυτή αύξηση της ζήτησης καθόρισε και την πολιτική ανάπτυξης του τουρισμού από χώρες ή περιοχές που διέθεταν τους κατάλληλους/ζητούμενους τουριστικούς πόρους δηλ. θάλασσα, πολιτισμό, κλιματικές συνθήκες κ.λπ. Με αυτό τον τρόπο διαμορφώθηκε ένας σχεδόν πανομοιότυπος τύπος ζήτησης αλλά και προσφοράς, που προσαρμόζονται σε διαφορετικές περιοχές του κόσμου ενώ το τουριστικό ταξίδι χαρακτηρίζεται από τη *μαζικότητα* και την *τυποποίηση*.

Οι επιδράσεις του μαζικού τουρισμού στους τόπους υποδοχής είχαν πολλές φορές σημαντικό αρνητικό πρόσημο λόγω της έλλειψης προγραμματισμού, της κατασκευής μεγάλης κλίμακας υποδομών (ξενοδοχεία, λιμάνια, αεροδρόμια, οδικά δίκτυα, αθλητικά κέντρα κ.λπ.) για την εξυπηρέτηση του μεγάλου αριθμού τουριστών, της υποτίμησης του περιβαλλοντικού κόστους, των συνακόλουθων συγκρούσεων γης, των αυξήσεων των τιμών στις τουριστικές περιοχές, του ισχυρού ρόλου των tour operators κ.λπ. Παράλληλα η μαζικότητα ακολουθείται από υπερβάσεις της φέρουσας ικανότητας, άσκηση πιέσεων στο φυσικό, κοινωνικό, πολιτιστικό περιβάλλον, και εποχικότητα. Έντονη είναι επίσης η εμπορευματοποίηση της τουριστικής εμπειρίας (Τσάρτας κ.ά., 2014).

Μετά το 1980 και σταδιακά παρατηρείται μια μεταβολή στα προσφερόμενα προϊόντα του τουρισμού, που οφείλεται σε μία σειρά παγκόσμιων εξελίξεων. Οι εξελίξεις αυτές αφορούν κυρίως στην αλλαγή των κινήτρων των τουριστών για το ταξίδι, στην αύξηση του ελεύθερου χρόνου και την επιμήκυνση των διακοπών, στην αύξηση της μέσης κατά κεφαλήν τουριστικής δαπάνης, στην αμφισβήτηση του μαζικού τουρισμού (λόγω, κυρίως, των αρνητικών επιπτώσεων του στο φυσικό περιβάλλον), σε μια γενικότερη τάση του ανθρώπου προς τη φύση και την υγιεινή ζωή αλλά και στην αλματώδη επέκταση της χρήσης του διαδικτύου (Κοκκώσης κ.ά., 2011).

Ο καταναλωτής αρχίζει να αναζητά νέα προϊόντα που προστίθενται στα ήδη υπάρχοντα, όπως ο εκθεσιακός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός κ.λπ. Καταγράφεται μια σημαντική αύξηση της ζήτησης νέων μορφών τουρισμού και παράλληλα συνεχής εξειδίκευση και τμηματοποίηση των υποδομών και υπηρεσιών τους (Τσάρτας κ.ά., 2014). Έτσι διαμορφώνονται οι ονομαζόμενες ‘ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού’ που σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, περιλαμβάνουν:

- τον *εναλλακτικό τουρισμό*, (alternative tourism) στον οποίο εμπεριέχεται ένα σύνολο επιμέρους μορφών τουρισμού, όπου οι άνθρωποι αναζητούν μέσα από το ταξίδι και τη διαμονή τους στον τουριστικό τόπο νέες αξίες και τρόπους ζωής, τη γνωριμία τους με την τοπική κουλτούρα και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (Λαγός, 2005).
- τον *τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων* (special interest tourism) ο οποίος μπορεί να οριστεί ως: ‘η παροχή εξατομικευμένων εμπειριών αναψυχής παρακινούμενη από τα ειδικά ενδιαφέροντα των ατόμων ή των ομάδων’. Ο τουρίστας ειδικού ενδιαφέροντος επιλέγει να εμπλακεί με ένα προϊόν ή υπηρεσία η οποία ικανοποιεί συγκεκριμένα ενδιαφέροντα και ανάγκες (π.χ. γαστρονομία, πολιτιστικά ενδιαφέροντα, ενδιαφέρον για τη θρησκεία κ.α.) (Derrett, 2001).

Οι εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού αφορούν σε τουριστικά προϊόντα τα οποία δρουν προσθετικά και όχι ανταγωνιστικά του μαζικού τουρισμού, χαρακτηρίζονται από ποικιλία, απευθύνονται σε τουρίστες κάθε οικονομικής δυνατότητας και προσαρμόζονται δυναμικά στις προτεραιότητες και τις απαιτήσεις τους (ΙΤΕΠ, 2009), συνθέτουν δηλαδή *ειδική τουριστική ζήτηση* και, αντίστοιχα, *ειδική τουριστική προσφορά* (Γράφημα 1). Στην ευρύτερη κατηγορία των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού ανήκουν και οι δραστηριότητες που σχετίζονται με συμμετοχή σε υπαίθριες δράσεις αναψυχής μέρος των οποίων είναι και τα *ακραία αθλήματα* με τα οποία πραγματεύεται η παρούσα εργασία.

Γράφημα 1: Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά των ειδικών μορφών τουρισμού

Πηγή: Τσάρτας κ.ά., 2014, ιδία επεξεργασία

1.6.1. Ο εναλλακτικός τουρισμός

Σύμφωνα με τον Ανδριώτη (2008), ως ‘εναλλακτικός τουρισμός’ ορίζεται ένα σύνολο ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών τις οποίες χαρακτηρίζει η εξειδίκευση. Η εξειδίκευση αυτή είναι ανάλογη των αναγκών και των προτιμήσεων των πελατών. Ως επακόλουθο, ο εναλλακτικός τουρισμός απευθύνεται σε εξειδικευμένο κοινό, ενώ στηρίζεται σε οικολογικά ήπιες δραστηριότητες, οι οποίες αναδεικνύουν τον πολιτισμό και την φυσική ομορφιά της περιοχής, χωρίς να την αλλοιώνουν ή να την καταστρέφουν.

Μέσω του εναλλακτικού τουρισμού, οι άνθρωποι επιδιώκουν έναν διαφορετικό τρόπο διακοπών, άμεσα συνδεδεμένο με την προστασία του περιβάλλοντος, τόσο του φυσικού όσο και του ανθρωπογενούς, ενώ παράλληλα αναζητούν νέες αξίες και νέους τρόπους ζωής (Λαγός, 2005). Ο εναλλακτικός τουρισμός έχει το πλεονέκτημα ότι προσφέρει μεγάλη ποικιλία στις επιλογές του επισκέπτη, δίνοντάς του με τον τρόπο αυτό την ικανοποίηση ενός ολοκληρωμένου τουριστικού προϊόντος. Αποτέλεσμα αυτού του αισθήματος ικανοποίησης που αναπτύσσεται στον επισκέπτη, είναι η παράταση της

διάρκειας παραμονής του, ενώ αυξάνεται παράλληλα και η πιθανότητα μελλοντικής επίσκεψης στον ίδιο τόπο προορισμού.

Παράλληλα, ο εναλλακτικός τουρισμός τονίζει την ιδέα της διατήρησης των κοινωνικών, φυσικών και ιστορικών στοιχείων των τουριστικών προορισμών και γι' αυτό θεωρείται βασικός παράγοντας για την ανάπτυξη του τουρισμού. Συναφής έννοια είναι η έννοια του *βιώσιμου τουρισμού* (Moscardo, 2001), όπου σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό, αφορά μικρές ομάδες επισκεπτών, οικογένειες, ακόμη και μεμονωμένους επισκέπτες, ενώ οι εναλλακτικές τουριστικές δραστηριότητες μπορούν να λάβουν χώρα όλο το χρόνο (Dodds, 2005).

Τέλος, σύμφωνα με τους Laarman & Durst (1987), ο εναλλακτικός τουρίστας έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- προσπαθεί να επισκέπτεται μέρη που δεν έχει πατήσει ανθρώπινο πόδι
- διεγείρεται από το αίσθημα της περιήγησης
- προσπαθεί να αποφύγει τον πολιτισμό για κάποιο χρονικό διάστημα
- προσπαθεί να ανοίξει κανάλια επικοινωνίας με τον ντόπιο πληθυσμό
- δεν επιζητά την ύπαρξη τουριστικής υποδομής
- συλλέγει περισσότερες πληροφορίες πριν και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του, ταξιδεύει μόνος ή σε μικρές ομάδες
- είναι καλά εκπαιδευμένος
- έχει περισσότερα έσοδα από τον μέσο όρο
- τείνει να παραμένει σε μια χώρα για περισσότερες μέρες από τον παραδοσιακό τουρίστα.

1.6.2. Ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων

Ως τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων ορίζονται όλα εκείνα τα τουριστικά μοντέλα που χαρακτηρίζονται από ένα *ειδικό κίνητρο* στη ζήτηση και παράλληλα προϋποθέτουν μια αντίστοιχη ειδική υποδομή στις τουριστικές περιοχές που αναπτύσσονται (Weaver, 1991). Πρόκειται για τις μορφές εκείνες οι οποίες αντιτίθενται στις παραδοσιακές μορφές μαζικής τουριστικής ανάπτυξης.

Συνεπώς, τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά των ειδικών μορφών τουρισμού είναι τα εξής (Βελισσαρίου, 2000, Τσάρτας κ.ά., 2014):

- η μορφή τους χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένο κίνητρο
- απευθύνονται σε συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς
- η οργάνωση είναι προσαρμοσμένη στις ειδικές ανάγκες
- απαιτούν κατάλληλες υποδομές για την ικανοποίηση των ειδικών αναγκών
- ο ταξιδιώτης 'αυτονομείται' καθώς έχει τη δυνατότητα να εμπλακεί άμεσα στο σχεδιασμό και ουσιαστικά στις επιλογές (μετακίνηση, διαμονή, διατροφή, περιήγηση, ξενάγηση, χρόνος παραμονής στον τόπο κ.λπ.).
- υπάρχει μεγάλη ποικιλία επιλογών όλο το χρόνο, γεγονός που οδηγεί σε καταπολέμηση της εποχικότητας
- ο τρόπος διακοπών είναι περισσότερο ενεργητικός, σε αντίθεση με τις παθητικές διακοπές των 3S (sea, sun and sand)
- συχνά αναπτύσσεται σε τοπικό επίπεδο ένα 'πλέγμα' δραστηριοτήτων (εναλλακτικές μορφές όπως πολιτιστικός, θρησκευτικός, αγροτουρισμός κ.λπ. ή οικοτουρισμός, αθλητικός, φύσης κ.λπ.)

Τα κίνητρα γύρω από τα οποία διαμορφώθηκε ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων ταυτίζονται με τις αξίες των σύγχρονων κοινωνιών: εκπαίδευση, πολιτισμός, φυσιολατρία, αθλητισμός, υγιεινή ζωή (Κοκκώσης κ.ά., 2011). Ένα βασικό στοιχείο των τουριστών αυτής της μορφής είναι η επιθυμία τους για αυθεντικές, πραγματικές εμπειρίες και η ενεργός ενασχόλησή τους με το πολιτιστικό ή το φυσικό περιβάλλον το οποίο επισκέπτονται (Derrett, 2001). Αναζητούν ερεθίσματα διαφορετικής φύσεως θέλοντας ν' αγοράσουν συναισθήματα και όχι προϊόντα (Trauer, 2006) αποτελώντας, έτσι, ένα τμήμα της αγοράς με διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά στα κίνητρα που τους ωθούν σε τουριστική μετακίνηση. Οι διαφορές των τουριστών ειδικών ενδιαφερόντων

από όλα σχεδόν τα άλλα είδη τουρισμού τείνει να τους απομονώνει σε ευδιάκριτες κατηγορίες που η κάθε μια απ' αυτές παρουσιάζει τις δικές της ιδιαιτερότητες.

Οι κυριότερες ειδικές μορφές τουρισμού που εμφανίζουν ζήτηση και διαμορφώνουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά προσφοράς φαίνονται στον Πίνακα 2:

Πίνακας 2: Ειδικές μορφές τουρισμού

Τουρισμός υγείας	Αστικός τουρισμός	Πολιτιστικός τουρισμός
Ιαματικός τουρισμός	Τουρισμός θεματικών πάρκων	Θρησκευτικός τουρισμός
Εκπαιδευτικός τουρισμός	Αγροτουρισμός	Ορεινός τουρισμός
Επαγγελματικός τουρισμός	Τουρισμός υπαίθρου	Χειμερινός τουρισμός
Συνεδριακός τουρισμός	Αθλητικός τουρισμός	Ορειβατικός τουρισμός
Εκθεσιακός τουρισμός	Τουρισμός περιπέτειας	Θαλάσσιος τουρισμός
Τουρισμός κινήτρων	Περιηγητικός τουρισμός	Τουρισμός τρίτης ηλικίας
Κοινωνικός τουρισμός	Οικοτουρισμός	

Πηγή: Τσάρτας, 1996, Λαγός, 2005, ίδια επεξεργασία

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι ο κατάλογος με τις μορφές του τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων είναι μακροσκελής, ενώ αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι συνεχώς προστίθενται νέες κατηγορίες. Επιπλέον, σε αρκετές περιπτώσεις, οι μορφές τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων μπορούν να συνυπάρξουν και να λειτουργήσουν συνδυαστικά μεταξύ τους αφού μπορεί να εμπεριέχουν είτε κοινά χαρακτηριστικά είτε κοινά ειδικά ενδιαφέροντα των τουριστών.

1.7. Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο αυτό αναφέραμε κάποιες εισαγωγικές έννοιες για τον τουρισμό οι οποίες αφορούν σε βασικά χαρακτηριστικά του. Συνοψίζοντας, θα λέγαμε πως ο τουρισμός αποτελεί αφενός μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες του κόσμου αφετέρου ένα φαινόμενο με κοινωνικές, οικονομικές και ψυχολογικές διαστάσεις το οποίο προκύπτει μέσα από τη δράση και αντίδραση διάφορων παραγόντων όπως ο τουρίστας, η κοινωνία προορισμού, οι τουριστικές επιχειρήσεις και οι θεσμικές λειτουργίες.

Η εξέλιξη του τουρισμού από τη μαζικότητα στις ειδικές μορφές του οφείλεται σε παράγοντες όπως η αλλαγή των κινήτρων των τουριστών για το ταξίδι, η αύξηση του ελεύθερου χρόνου και η επιμήκυνση των διακοπών, η αύξηση της μέσης κατά κεφαλήν τουριστικής δαπάνης, η γενικότερη τάση του ανθρώπου προς τη φύση και την υγιεινή ζωή κ.α. Η διάκριση του τουρισμού στις επιμέρους μορφές συναρτάται με το σκοπό του πραγματοποιούμενου ταξιδιού ή με το είδος της τουριστικής εμπειρίας την οποία επιδιώκει να ικανοποιήσει ο τουρίστας. Συνεπώς, οι μορφές του τουρισμού είναι τόσες, όσες είναι οι εμφανιζόμενες ή ικανοποιούμενες αντίστοιχες τουριστικές ανάγκες.

Κεφάλαιο 2

Τουρισμός Περιπέτειας & Υπαίθριες Δραστηριότητες Αναψυχής

2.1. Εισαγωγή

Ο *τουρισμός περιπέτειας* αποτελεί μορφή τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων, έτσι όπως αναλύσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Χαρακτηρίζεται από το έντονο στοιχείο της περιπέτειας, του άγνωστου και απροσδόκητου, ενώ στηρίζεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος (Κοκκώσης κ.ά., 2011). Σήμερα, ο τουρισμός περιπέτειας αποτελεί έναν από τους βασικούς τομείς αγοράς στη βιομηχανία του τουρισμού με εκτιμώμενη ετήσια ανάπτυξη πάνω από 15% (Naidoo κ.ά., 2015) προσφέροντας συμμετοχή σε πολλά διαφορετικά είδη δραστηριοτήτων σε τοποθεσίες σε όλη την υδρόγειο (Υφαντίδου, 2015).

Στο κεφάλαιο αυτό αρχικά θα αναπτύξουμε την έννοια και τα χαρακτηριστικά του τουρισμού περιπέτειας και θα αναφέρουμε τους λόγους για τους οποίους τα άτομα προτιμούν να εμπλέκονται με αυτόν. Τα βασικά στοιχεία που διακρίνουν τον τουρίστα αυτής της μορφής τουρισμού θα διατυπωθούν στη συνέχεια. Στην επόμενη ενότητα, θα αναφερθούμε στις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής (outdoor recreation activities) υπό την έννοια των ‘ενεργητικών διακοπών’ και τέλος θα γίνει προσπάθεια κατηγοριοποίησης αυτών των δραστηριοτήτων.

2.1. Εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού περιπέτειας

Σήμερα, ο τουρισμός συχνά εμπεριέχει την έννοια της *περιπέτειας* ως υπαίθρια δραστηριότητα όπου ο συμμετέχων έρχεται αντιμέτωπος με τη φύση προκειμένου να βιώσει τον κίνδυνο (Wale, 1997). Το αγγλικό λεξικό της Οξφόρδης (όπως αναφέρεται στο Weber, 2001), ορίζει ως *περιπέτεια* ‘την πιθανότητα κινδύνου ή απώλειας, ένα ριψοκίνδυνο εγχείρημα ή συμπεριφορά’. Τα κύρια χαρακτηριστικά τα οποία συνθέτουν τη βάση της περιπέτειας συνοψίζονται στον Πίνακα 3. Επιχειρώντας μια ευρύτερη ομαδοποίηση των στοιχείων αυτών, βλέπουμε ότι αφορούν είτε σε εσωτερικές επιθυμίες και ανάγκες των ατόμων (διέγερση και ενθουσιασμός, απόδραση, αφοσίωση και εστίαση στη δραστηριότητα, εσωτερικές ανταμοιβές) είτε περιέχουν το στοιχείο του άγνωστου και της πρόκλησης (αβέβαιο αποτέλεσμα, κίνδυνος και ρίσκο, εξερεύνηση και ανακάλυψη). Στην έννοια του ‘ρίσκου’ θα αναφερθούμε εκτενέστερα και πιο συγκεκριμένα στην ενότητα 2.6.

Πίνακας 3: Βασικά στοιχεία περιπέτειας

Αβέβαιο αποτέλεσμα	Διέγερση και ενθουσιασμός
Κίνδυνος και ρίσκο	Απόδραση και απόσταση
Πρόκληση	Εξερεύνηση και ανακάλυψη
Προσδόκιμες ανταμοιβές	Αφοσίωση και εστίαση
Καινοτομία	Αντικρουόμενα συναισθήματα

Πηγή: Swarbrooke κ.ά., 2003

Σύμφωνα με τον Ewert (1989), η συμμετοχή σε προγράμματα περιπέτειας, πολλές φορές, αποτελεί ανθρώπινη ανάγκη και επιθυμία του ατόμου να βρεθεί σε συνθήκες άγνωστες, σε συνθήκες δοκιμασίας όπου θα αναμετρηθεί, επιτυχώς, μόνο με τις δυνάμεις που προσωπικά διαθέτει. Ο ίδιος ερευνητής προσδίδει στην έννοια της περιπέτειας την αλληλεπίδραση με το φυσικό περιβάλλον η οποία απαιτεί το στοιχείο του φυσικού κινδύνου. Το χαρακτηριστικό αυτό διαχωρίζει το ταξίδι περιπέτειας από τον οικοτουρισμό. Δεδομένου αυτών των παραγόντων το τουριστικό ταξίδι περιπέτειας μπορεί να οριστεί ως:

- ‘οποιοσδήποτε επιδιώξεις αναψυχής οι οποίες παρέχουν έκθεση σε φυσικό κίνδυνο’ (Meier, 1978).

Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι κάποιοι άλλοι ορισμοί του ταξιδιού περιπέτειας συχνά προτείνουν την ενσωμάτωση βασικών στοιχείων όπως των δραστηριοτήτων, του περιβάλλοντος και της εμπειρίας. Ως εκ τούτου, το ταξίδι περιπέτειας μπορεί να είναι:

- ‘μία υπαίθρια δραστηριότητα αναψυχής η οποία λαμβάνει χώρα σε ένα ασυνήθιστο, εξωτικό, απομακρυσμένο ή άγριας φύσης προορισμό, περιλαμβάνει κάποιας μορφής αντισυμβατική μετακίνηση ενώ συνήθως συσχετίζεται με χαμηλά ή υψηλά επίπεδα δραστηριότητας’ (Επιτροπή Τουρισμού Καναδά, 1995 όπως αναφέρεται στο Swarbrooke κ.ά., 2003).
- ‘το ταξίδι το οποίο περιλαμβάνει ένα συνδυασμό στοιχείων δραστηριότητας, φύσης και πολιτισμού υπό την έννοια της συνολικής πρόκλησης’ (Addison, 1999).

- ‘όλες οι επιδιώξεις που παρέχουν μία έμφυτη ουσιαστική ανθρώπινη εμπειρία η οποία συσχετίζεται άμεσα με ένα συγκεκριμένο υπαίθριο περιβάλλον όπως ο αέρας, το νερό, οι λόφοι και τα βουνά’ (Darst & Armstrong, 1980).
- ‘δραστηριότητες οι οποίες περιλαμβάνουν την ανθρώπινη συμμετοχή ως ανταπόκριση στην πρόκληση που προσφέρεται κατά κύριο λόγο από το φυσικό κόσμο όπως οι λόφοι, ο αέρας και τα κύματα’ (Progen, 1979).
- ‘μια υπαίθρια δραστηριότητα η οποία εμπεριέχει το φυσικό περιβάλλον και όπου η αντιλαμβανόμενη από τους συμμετέχοντες έκβαση είναι άγνωστη’ (Yerkes, 1985) ή ακόμα και
- ‘κάποιο ταξίδι με συγκεκριμένο σκοπό την επιδίωξη της αναψυχής μέσα από την περιπέτεια’ (Johnston, 1992).

Ωστόσο, το 1997, ο Wale επεκτείνοντας και επαναπροσδιορίζοντας το ταξίδι περιπέτειας προτείνει το μοντέλο της ‘γνώσης’ για βάση του υποστηρίζοντας ότι η αναζήτηση για γνώση (και όχι τόσο το ρίσκο) είναι αυτή η οποία αποτελεί το θεμέλιο λίθο του.

Σε όλους τους παραπάνω ορισμούς υπάρχει ένα κοινό στοιχείο. Όλοι αντιλαμβάνονται τον τουρισμό περιπέτειας ως μία προέκταση της υπαίθριας αναψυχής ενώ η εισαγωγή του στοιχείου ‘τουρισμός’ απλά εξυπηρετεί στο να μεταλλάξει το μέρος στο οποίο η υπαίθρια δραστηριότητα λαμβάνει χώρα από το μέρος που ζει ο συμμετέχων σε προορισμό (Weber, 2001).

Από την άλλη, η μελέτη των Sung κ.ά. (1997) αναγνωρίζει έξι βασικά στοιχεία ως μεταβλητές – κλειδιά για τον ορισμό του ταξιδιού περιπέτειας: *δραστηριότητα, κίνητρο, ρίσκο, συμπεριφορά, εμπειρία και περιβάλλον*. Ανάμεσα στα στοιχεία αυτά, οι μελετητές αναγνωρίζουν τη δραστηριότητα ως το πιο σημαντικό. Ωστόσο, το ταξίδι περιπέτειας δεν αφορά μόνο σε δραστηριότητες επομένως, για τον ορισμό του θα πρέπει να συμπεριληφθούν και τα έξι προαναφερόμενα χαρακτηριστικά. Στην προσέγγιση αυτή φαίνεται ξεκάθαρα ότι η θεμελιώδη ιδιαιτερότητα του τουρισμού περιπέτειας έγκειται στα στοιχεία ‘περιπέτεια και ταξίδι’. Ένας περιεκτικός ορισμός πρέπει να εμπεριέχει, λοιπόν, μία λογική ισορροπία ανάμεσα σ’ αυτά. Επομένως, ως τουρισμός περιπέτειας ορίζεται:

‘Το σύνολο των φαινομένων και των σχέσεων που προκύπτουν από τις αλληλεπιδράσεις των τουριστικών δραστηριοτήτων περιπέτειας με το φυσικό

περιβάλλον, μακριά από τη συνήθη κατοικία του συμμετέχοντα και εμπεριέχοντας στοιχεία κινδύνου. Το αποτέλεσμα της δράσης επηρεάζεται από τη συμμετοχή, το χώρο, και το διοργανωτή της τουριστικής εμπειρίας' (Sung κ.ά., 1997).

2.2. Χαρακτηριστικά του τουρισμού περιπέτειας

Γενικά, ο τουρισμός περιπέτειας προσφέρει συγκινήσεις και βοηθάει τον άνθρωπο να καταλάβει καλύτερα τη φύση, τον εαυτό του και τον κόσμο. Σκοπός του τουρισμού περιπέτειας είναι η ικανοποίηση κινήτρων σχετικών με αθλητικές δραστηριότητες στη φύση οι οποίες έχουν σημαντικό, συνήθως, βαθμό δυσκολίας - ή και κίνδυνο - και ουσιαστική συμμετοχή των τουριστών σε αυτές με τελικό στόχο να νιώσουν ιδιαίτερες εμπειρίες (Κοκκώσης κ.ά., 2011).

Στην Ευρώπη χρησιμοποιείται ευρέως ο όρος διακοπές δραστηριοτήτων για την περιγραφή του ενεργού αθλητικού τουρισμού και κατ' επέκταση του τουρισμού περιπέτειας. Ο αριθμός των ανθρώπων που επιλέγουν διακοπές, τις οποίες συνδυάζουν με αθλητικές δραστηριότητες, έχει αυξηθεί. Η βιβλιογραφία έχει δείξει ότι τα άτομα που δεν ασκούνται καθημερινά μπορεί να επιλέξουν κάποια αθλητική δραστηριότητα στις διακοπές τους (Standeven & De Knop, 1999), αλλά αυτοί που ασκούνται καθημερινά θα είναι κατά πάσα πιθανότητα ενεργοί αθλητικοί τουρίστες (Gibson, 1998).

Σύμφωνα με αρκετούς ερευνητές (Hill, 1995, Millington & Locke, 2001, Ewert & Jamieson, 2003, Miller, 2003, Patterson & Pan, 2007, Κοκκώσης κ.ά., 2011), ο τουρισμός περιπέτειας χωρίζεται σε δυο χαρακτηριστικές κατηγορίες:

- Τη *σκληρή ή ακραία περιπέτεια* (hard or extreme adventure), η οποία απαιτεί, αφενός εμπειρία, μια και εμπεριέχει το στοιχείο του κινδύνου, και, αφετέρου καλή φυσική και νοητική κατάσταση αφού απαιτεί εγρήγορση και κατάλληλο χειρισμό δύσκολων καταστάσεων.
- Την *ήπια περιπέτεια* (soft adventure), που έχει μικρότερο φυσικό κίνδυνο, απαιτεί ελάχιστη ή και καθόλου εμπειρία προσφέροντας περισσότερη ευκολία σε θέματα ξεκούρασης και διατροφής. Οι περισσότερες δραστηριότητες σ' αυτή την κατηγορία είναι αντίστοιχες εκείνων της κατηγορίας σκληρής περιπέτειας,

με χαμηλότερο, ωστόσο επίπεδο δυσκολίας και απαιτήσεων φυσικής κατάστασης.

Η συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση αποτυπώνει όχι μόνο την ετερογενή φύση του τουρισμού περιπέτειας και τις σχετικές με αυτόν δραστηριότητες, αλλά ακόμα το ευρύ φάσμα των χαρακτηριστικών, των κινήτρων, των δεξιοτήτων και της εμπειρίας των συμμετεχόντων (Swarbrooke κ.ά., 2003).

Οι λόγοι για τους οποίους οι περισσότεροι άνθρωποι διαλέγουν να κάνουν διακοπές περιπέτειας είναι πολλοί. Οι Sung κ.ά. (1997) σε έρευνά τους κατέδειξαν τους βασικότερους διαχωρίζοντάς τους σε λόγους που αφορούν την επαφή με το φυσικό περιβάλλον, σε λόγους εκπαίδευσης και απόκτησης εμπειρίας και σε λόγους που απορρέουν από την ίδια τη δραστηριότητα και αφορούν κυρίως στη διασκέδαση και την αναψυχή (Πίνακας 4).

Πίνακας 4: Αντιλαμβανόμενα οφέλη του ταξιδιού περιπέτειας

▪ Εμπειρία: Ανακάλυψη νέων εμπειριών , αυξημένη αίσθηση προσωπικής εξέλιξης, εκπαιδευτικές ευκαιρίες
▪ Δραστηριότητα: Διασκέδαση και ενθουσιασμός, καλύτερες δυνατότητες ταξιδιού, ευκαιρίες αναψυχής - συμμετοχή σε υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής
▪ Περιβάλλον: Βαθύτερη κατανόηση του περιβάλλοντος και του πολιτισμού, επιστροφή στη φύση, ειδυλλιακές τοποθεσίες, διάδραση με το περιβάλλον και με άλλους ανθρώπους
▪ Διάφορα: Καλύτερη επίγνωση θεμάτων φυσικής κατάστασης και υγείας, πνευματική και φυσική διέγερση

Πηγή: Sung κ.ά., 1997, ίδια επεξεργασία

2.3. Ο τουρίστας περιπέτειας

Όπως συμβαίνει με κάθε τύπο τουρίστα, ο τουρίστας περιπέτειας δεν διαθέτει ένα στενά καθορισμένο σύνολο προσωπικών χαρακτηριστικών ενώ, ακόμη, θεωρείται ότι δεν παρουσιάζει ομοιογένεια στις προτιμήσεις ή ικανότητες που απαιτούνται στις ανάλογες δραστηριότητες. Ωστόσο, οι τουρίστες περιπέτειας εμφανίζουν κάποιες διακριτές διαφορές οι οποίες τους ξεχωρίζουν από άλλες τουριστικές αγορές. Γενικά,

παίρνουν ρίσκα και αναπτύσσονται μέσα από την πνευματική ή φυσική πρόκληση, αναζητούν καινοτόμες και διεγερτικές εμπειρίες ενώ κάποιες άλλες φορές εμπλέκονται με την περιπέτεια για προσωπική εξέλιξη ή για λόγους αυτοεκτίμησης. (Swarbrooke κ.ά., 2003).

Επιδίωξη του τουρίστα περιπέτειας είναι η διέξοδος από την καθημερινότητα, η αναζήτηση προκλήσεων, συγκινήσεων, νέων εμπειριών με στόχο την επιβεβαίωση της ικανότητάς του να ανταπεξέλθει σε όποια τυχαία ή προγραμματισμένη δυσκολία παρουσιαστεί ενώ παράλληλα, είναι πρόθυμος να αντιμετωπίσει από ελάχιστους έως και σοβαρούς κινδύνους για τη σωματική του ακεραιότητα. Η συμπεριφορά των συμμετεχόντων, κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων, εξαρτάται από την προσωπική τους αντίληψη για την έννοια του ρίσκου και την επιλογή τους για άμεση εμπλοκή κατά τη διαδικασία υλοποίησης, γεγονός που τελικά επηρεάζει σημαντικά την έκβαση της δράσης (Κουθούρης, 2014).

Πιο συγκεκριμένα και όσον αφορά στους τουρίστες της ακραίας περιπέτειας, είναι πολύ πιο πιθανό να εμπλακούν τόσο σε φυσικές όσο και πνευματικές υπαίθριες δραστηριότητες οι οποίες απαιτούν μεγάλη προγενέστερη εμπειρία και υψηλά επίπεδα επάρκειας και ικανότητας. Οι συμμετέχοντες σε ακραίες δραστηριότητες προκαλούν την 'έξαψη της αδρεναλίνης' μέσα από την ανάληψη ρίσκων, κάτι το οποίο κάποιες φορές μπορούν να ελέγξουν (λόγω του επιπέδου εμπειρίας που διαθέτουν) ενώ κάποιες άλλες όχι. Οι τουρίστες της ακραίας περιπέτειας αναπτύσσονται μέσα από τα στοιχεία της πρόκλησης, του κινδύνου και του ρίσκου ωθώντας τις εσωτερικές τους δυνάμεις και βασιζόμενοι εξολοκλήρου στις δικές τους δεξιότητες. Δραστηριότητες που ελκύουν αυτή την κατηγορία τουριστών περιλαμβάνουν την ορειβασία, το θαλάσσιο καγιάκ, την κατάβαση φαραγγιών, την πτώση από γέφυρα, την εξερεύνηση απομακρυσμένων προορισμών κ.α. (Swarbrooke κ.ά., 2003).

2.4. Υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής

Η συμμετοχή ατόμων κάθε ηλικίας σε ήπιες μορφές περιπέτειας έως τη συμμετοχή σε δραστηριότητες που εμπεριέχουν υψηλό κίνδυνο, όπως τα ακραία αθλήματα, συμπεριλαμβάνεται στην αγορά της *υπαίθριας αναψυχής* (outdoor recreation).

Η υπαίθρια αναψυχή περιλαμβάνει οποιαδήποτε δραστηριότητα, περιβαλλοντική, αθλητική, αναψυχής, κοινωνικής ευαισθητοποίησης, υπό μορφή απλής εμπειρίας ή σχεδιασμένου προγράμματος, που διενεργείται ή αποκτιέται σε ελεύθερο φυσικό περιβάλλον, ενώ εξαιρούνται εκείνες οι δραστηριότητες α) που απαιτούν μηχανική υποστήριξη (μηχανοκίνητος αθλητισμός) ή β) επιβάλλουν τη συμμετοχή άλλων έμβιων όντων (ιππασία κτλ.) και γ) συνειδητά ή ασυνείδητα διαταράσσουν ή αλλοιώνουν το περιβάλλον όπου υλοποιούνται. Οι υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής απαιτούν ενεργητική συμμετοχή με ταυτόχρονη εφαρμογή συγκεκριμένων κανόνων ασφαλείας για τη δράση και ανάλογη συμπεριφορά έναντι του φυσικού περιβάλλοντος. Συνεπώς, θεμελιακή αρχή στις δραστηριότητες αυτές είναι ο σεβασμός έναντι της δύναμης και των προκλήσεων της φύσης καθώς η αντιμετώπισή τους απαιτεί μυαλό, εμπειρία, σεβασμό, υπομονή και όχι μόνο ένα συγκεκριμένο είδος δύναμης, αντοχής ή ευλυγισίας (Κουθούρης, 2014).

Επιπλέον, στις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής, συνήθως, αναπτύσσεται ένας ανταγωνισμός ανάμεσα στον ανθρώπινο παράγοντα και τα στοιχεία της φύσης σε αντίθεση με τον αθλητισμό όπου ο ανταγωνισμός αναπτύσσεται μεταξύ των συμμετεχόντων, σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο.

Όταν, λοιπόν, το ενδιαφέρον της συμμετοχής του ατόμου εντοπίζεται στην άσκηση ή την εμπλοκή σε κάποια υπαίθρια δραστηριότητα, η όλη εξόρμηση χαρακτηρίζεται ως 'ενεργητικές διακοπές' ή 'τουρισμός υπαίθρου'. Οι ενεργητικές διακοπές περικλείουν την αναζήτηση στο ταξίδι, την αυτονομία, τη συντροφικότητα, τη φυσική ζωή, τον υγιεινό τρόπο ζωής, τη διαρκή εκπαίδευση, την ανάπτυξη δεξιοτήτων πνευματικών και σωματικών, την ελευθερία, την ανανέωση, την τελική αναψυχή του συμμετέχοντος ατόμου. Ένας τουριστικός προορισμός ή περιοχή επιλέγεται από ένα τουρίστα 'ενεργητικών διακοπών', όχι μόνο για να βρεθεί γεωγραφικά εκεί, αλλά για να συμμετάσχει, να μάθει, να αποκτήσει εμπειρίες και να επιδοθεί στην υπαίθρια αθλητική δραστηριότητα ή το σπορ που του αρέσει.

Ως εκ τούτου, οι λάτρεις συγκεκριμένων δραστηριοτήτων αναψυχής εντοπίζουν τους καλύτερους φυσικούς προορισμούς που προσφέρονται σχεδόν παγκοσμίως για τη διεξαγωγή της αγαπημένης τους υπαίθριας δραστηριότητας όπως για παράδειγμα: επίσκεψη της Τανζανίας για την εν συνεχεία ανάβαση στο όρος Κιλιμάντζαρο (6160μ.), επίσκεψη της Αργεντινής για extreme ski, επίσκεψη της Ερυθράς Θάλασσας για

υποβρύχια φωτογράφιση, ταξίδι στο Νεπάλ για ανάβαση στις κορυφές των Ιμαλαΐων, επίσκεψη της Κένυα για φωτογραφικό σαφάρι κτλ.

Δραστηριότητες αθλητικού χαρακτήρα που διεξάγονται σε ανοικτό χώρο, σε τεχνητά γήπεδα, όπως το γκολφ, η αντισφαίριση, το σόφτμπολ, το ποδόσφαιρο, το ράγκμπι, δεν περιλαμβάνονται στην κατηγορία των υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής επειδή η πραγμάτωσή τους γίνεται σε πλήρως και με προδιαγραφές ελεγχόμενο περιβάλλον (Κουθούρης, 2014).

2.5. Η έννοια του ρίσκου και της πρόκλησης στις υπαίθριες δραστηριότητες

Αρκετές από τις έρευνες σε εμπειρίες που εμπεριέχουν ρίσκο πηγάζουν από το πεδίο της υπαίθριας αναψυχής. Οι έρευνες αυτές υποστηρίζουν ότι η αναζήτηση ρίσκου (risk-seeking) είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι οποιασδήποτε μορφής περιπέτειας (Meier, 1978, Ewert, 1989). Ακόμη, διάφορες ψυχολογικές μελέτες που έχουν διερευνήσει τη σχέση ρίσκου - περιπέτειας έχουν έρθει στο συμπέρασμα ότι η προσωπικότητα του ατόμου επηρεάζει το βαθμό με τον οποίο τα άτομα θα επιλέξουν να εμπλακούν με επικίνδυνες δραστηριότητες ή όχι καθώς και για το αν διαθέτουν μηχανισμούς διαχείρισης τέτοιων καταστάσεων (Eysenck, 1970, όπως αναφέρεται στο Cohen, 2012).

Η ερμηνεία του όρου ρίσκο σύμφωνα με τα λεξικά εκφράζεται ως ‘κίνδυνος, διακινδύνευση, παρακινδυνευμένη ενέργεια’ (Μπαμπινιώτης, 1998). Στην πιο απλή μορφή απόδοσης του όρου που προτείνουν οι Watson & Pulford (2004), ‘ρίσκο είναι κάθε τι που μας φοβίζει’. Αποδίδεται, ακόμη, ως έκθεση σε κίνδυνο ή αβεβαιότητα, ενώ σε μια πιο αναλυτική ερμηνεία, εκφράζεται η έκθεση του συμμετέχοντα σε μια πιθανή απώλεια ή δυνητική ζημιά (Wagner & Houlihan, 1994).

Οι Yates & Stone (1992) πρότειναν τρία στοιχεία τα οποία μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε και να αναλύσουμε καλύτερα την πολυπλοκότητα της έννοιας του ρίσκου: α) την πιθανή απώλεια (χρήματα, υγεία, ζωή, κτλ.), β) τη σημαντικότητα της απώλειας και γ) την αβεβαιότητα της εμφάνισης ή μη εμφάνισης αυτής της απώλειας. Η αλληλεπίδραση των τριών αυτών στοιχείων καθορίζει το βαθμό του συνολικού ρίσκου, ενώ εστίασαν στο ότι πολλές από τις μέχρι τότε μετρήσεις ανέλυναν μόνο μια από τις τρεις διαστάσεις. Επίσης, υποστήριζαν ότι η έννοια του ρίσκου σε κάθε άτομο

ξεχωριστά είναι 'ένα έμφυτο υποκειμενικό σύμπλεγμα' που οφείλεται κυρίως στην ατομική αντίληψη της έννοιας της 'απώλειας'.

Την υποκειμενικότητα της έννοιας του ρίσκου υποστήριξαν και άλλοι ερευνητές. Σύμφωνα με τους Μπελογιάννη κ.ά. (2007), η ανάληψη ρίσκου αποτελεί στοιχείο της ανθρώπινης φύσης, είναι δηλαδή μία εν δυνάμει κατάσταση που προϋπάρχει στην ψυχολογία και την πρόθεση κάθε ανθρώπινου όντος. Ωστόσο, η χρονική στιγμή της εκδήλωσης στη συμπεριφορά του ατόμου είναι υποκειμενική και εξαρτάται από την προσωπική εκτίμηση για επιτυχή έκβαση. Σ' αυτό συναινούν οι Swarbrooke κ.ά. (2003), αλλά και ο Llewellyn (2003), σύμφωνα με τους οποίους το ρίσκο διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: το *θετικό*, το οποίο μπορεί να ελεγχθεί και να γίνει αντιληπτό από το άτομο ως πρόκληση, και το *αρνητικό*, το οποίο το άτομο δεν μπορεί να ελέγξει και το αντιλαμβάνεται ως απειλή. Επομένως, τα επίπεδα ρίσκου συνδέονται αναπόσπαστα με τις δεξιότητες, την εμπειρία και γνώση του ατόμου για τη δραστηριότητα με την οποία εμπλέκεται.

Όπως ήδη αναφέραμε, το ρίσκο αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της περιπέτειας (βλ. Πίνακας 3). Καθώς σε αυτή περιλαμβάνονται η ελευθερία της επιλογής, οι εσωτερικές ανταμοιβές και το στοιχείο της αβεβαιότητας, το ρίσκο, συνεπώς, παίζει σημαντικό ρόλο στην απόλαυση της περιπέτειας από τους συμμετέχοντες. Μάλιστα, σύμφωνα με τους Sung κ.ά. (1997), η απουσία ρίσκου από το βίωμα της περιπέτειας θα μπορούσε να καταλήξει σε μειωμένη ικανοποίηση ή ακόμα σε απώλεια της επιθυμίας για συμμετοχή.

Στις δραστηριότητες ρίσκου περιλαμβάνεται κάθε δραστηριότητα η οποία εμπεριέχει κίνδυνο για τη σωματική υγεία του ατόμου, όπως η ελεύθερη πτώση με αλεξίπτωτο, η ελεύθερη αναρρίχηση, η κατάβαση με καγιάκ ενός ποταμού άγριων νερών, η αναρρίχηση σε πάγο, η ελεύθερη κατάδυση κ.α.

Ο συνδυασμός των παραγόντων της αβεβαιότητας του αποτελέσματος, του κινδύνου και της προσδοκίας της αντιμετώπισης δύσκολων καταστάσεων δημιουργεί την *πρόκληση* η οποία μπορεί να είναι πνευματικής, ηθικής, συναισθηματικής ή σωματικής φύσης. Η πρόκληση δεν εξαρτάται μόνο από το επίπεδο του κινδύνου αλλά και από τις δεξιότητες και ικανότητες του συμμετέχοντα οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν φυσικές και τεχνικές δεξιότητες ή προσωπικά χαρακτηριστικά όπως για παράδειγμα η αυτονομία. Ο Mortlock (1984, όπως αναφέρεται στο Swarbrooke κ.ά., 2003), διερεύνησε τη σχέση μεταξύ κινδύνων και ικανότητας στα πλαίσια της

περιπέτειας και κατέληξε σ' ένα τυπολογικό μοντέλο που σύμφωνα με αυτό όταν το επίπεδο του κινδύνου είναι χαμηλό και οι δεξιότητες του ατόμου είναι υψηλές τότε η εμπειρία χαρακτηρίζεται 'παιχνίδι' - εύκολη και απολαυστική. Από την άλλη πλευρά, όταν η φύση της δραστηριότητας υπερβαίνει τις ικανότητες του συμμετέχοντα, η εμπειρία μπορεί να μετατραπεί σε ατύχημα ή ακόμα και σε τραγωδία. Το μοντέλο του Mortlock, αναφέρεται σε μια καίριας σημασίας όψη της πρόκλησης όσον αφορά στην περιπέτεια: όχι μόνο η πρόκληση πρέπει να βρίσκεται μέσα στα πλαίσια των ικανοτήτων των συμμετεχόντων αλλά εξίσου σημαντικό είναι να υπάρχει η προσδοκία της κατάκτησης αυτής της πρόκλησης αλλά και η αίσθηση ότι η επιτυχία είναι πολύ πιθανή (Swarbrooke κ.ά., 2003).

2.6. Κατηγοριοποίηση των υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής

Οι υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής μπορούν να διεξαχθούν σε όλο το εδαφολογικό εύρος μιας περιοχής (ύπαιθρο, βουνό, θάλασσα, ποτάμια) ενώ, σχεδόν πάντοτε, σχετίζονται με ένα συγκεκριμένο επίπεδο επικινδυνότητας ή περιπέτειας ή εξερεύνησης ή μετακίνησης που εξαρτάται από τις εκάστοτε δεξιότητες και ικανότητες των συμμετεχόντων, καθώς και την ιδιαίτερη φύση της δραστηριότητας. Επομένως, με βάση την παραπάνω διαπίστωση, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε (Λαμπρόπουλος, 2005, Κοκκώσης κ.ά., 2011, Sung κ.ά., 1997):

Υπαίθριες δραστηριότητες χαμηλής επικινδυνότητας. Στην κατηγορία αυτή, εμπεριέχονται δραστηριότητες που δεν περικλείουν σχεδόν κανένα κίνδυνο για τη ζωή του συμμετέχοντα και έχουν ελάχιστες πιθανότητες σωματικών βλαβών ή τραυματισμού. Περιλαμβάνουν δραστηριότητες, όπως το ψάρεμα (fishing), η κατασκήνωση (camping), η φωτογράφιση (photography), η παρακολούθηση της άγριας ζωής (wildlife watching) κ.α.

Υπαίθριες δραστηριότητες μεσαίας επικινδυνότητας. Εδώ περιλαμβάνονται δραστηριότητες που, κατά τη διεξαγωγή τους εμπεριέχουν κινδύνους μέτριας δυσκολίας για τους συμμετέχοντες, ενώ η πιθανότητα τραυματισμού είναι αυξημένη και συχνά αναμενόμενη. Για το λόγο αυτό, οι συμμετέχοντες οφείλουν να έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση αλλά και ικανότητα να αντιδρούν θετικά στις αυξημένες φυσικές δυσκολίες και πολλές φορές στις αντιξοότητες των δράσεων. Στη βιβλιογραφία

οι δραστηριότητες αυτές αναφέρονται τις περισσότερες φορές και ως *αθλήματα ήπιας περιπέτειας* (soft adventure sports) ή και ως *εμπειρίες περιπέτειας* (Υφαντίδου, 2015). Οι πιο γνωστές και διαδεδομένες δραστηριότητες αυτής της κατηγορίας (έχοντας, ωστόσο και πολλές παραλλαγές) είναι συνοπτικά οι ακόλουθες:

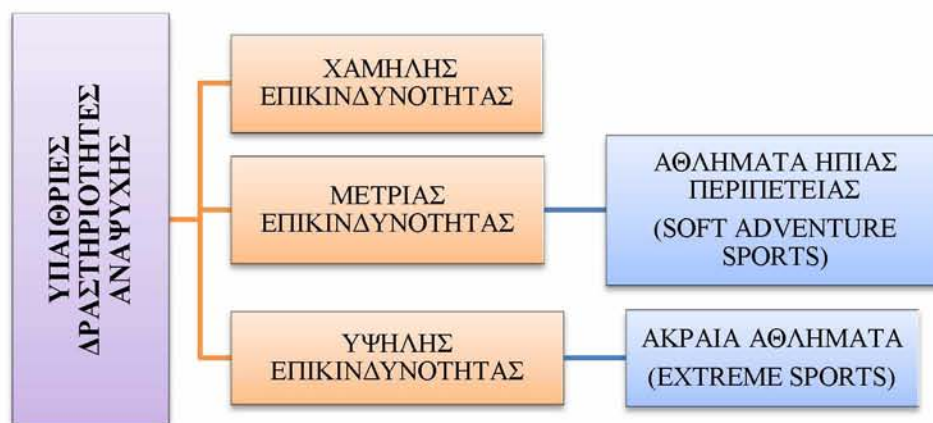
- Ορειβασία (Mountaineering/Alpinism) - Ορεινή πεζοπορία (Trekking)
- Αναρρίχηση (Climbing) – Καταρρίχηση (Rappel)
- Διάσχιση φαραγγιών – ποταμιών (Canyoning – river trekking)
- Εξερεύνηση σπηλαίων (Caving)
- Προσανατολισμός (Orienteering)
- Κατάβαση ποταμού με φουσκωτή βάρκα και κουπιά (Rafting – monoraft)
- Κανό (Canoeing) – Καγιάκ (Kayak)
- Ποδήλατο βουνού (Mountain bike)
- Χειμερινή διαβίωση (Winter wilderness survival)
- Χιονοδρομία – Κατάβαση με μηχανοκίνητο έλκηθρο - Περπάτημα στο χιόνι (Skiing, Snowboarding – Snowmobiling - Snow shoeing)
- Τοξοβολία στην ύπαιθρο (Rural archery)
- Αιωροπτερισμός (Hang gliding), Αλεξίπτωτο πλαγιάς (paragliding, parapente), Ανεμοπτερισμός (Soaring), Πέταγμα με αερόστατο (Ballooning)
- Διαδρομές με οχήματα κίνησης σε 4 τροχούς (Jeep safari, jeep 4x4)
- Πάρκα περιπέτειας (Adventure parks)
- Ιστιοπλοΐα (Sailing)

Σημειώνεται εδώ, ότι όσο πιο ριψοκίνδυνες είναι οι συνθήκες κάτω από τις οποίες διεξάγονται οι παραπάνω υπαίθριες δραστηριότητες τόσο πιο πολύ αυτές εντάσσονται στην επόμενη κατηγορία των ακραίων αθλημάτων. Για παράδειγμα, το rafting σε ποταμό επιπέδου υψηλής δυσκολίας ονομάζεται white water και θεωρείται ακραία δραστηριότητα.

Υπαίθριες δραστηριότητες υψηλής επικινδυνότητας ή ακραία αθλήματα. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν δραστηριότητες που εμπεριέχουν υψηλό βαθμό κινδύνου και πιθανότητα ενδεχόμενης απειλής της ατομικής ασφάλειας του συμμετέχοντα. Ομοίως με την προηγούμενη κατηγορία, οι συμμετέχοντες σε ακραίες δραστηριότητες θα πρέπει να είναι γνώστες των ενδεχόμενων κινδύνων πριν από τη συμμετοχή τους σ’

αυτές, αλλά και πολύ καλά εκπαιδευμένοι και προετοιμασμένοι στο να αντιδρούν γρήγορα και θετικά σε φυσικούς κινδύνους υψηλού βαθμού. Οι αθλητικές δράσεις που έχουν αναφερθεί σε πληθώρα μελετών και είναι κοινά αποδεκτές ως αθλήματα - δραστηριότητες υψηλής επικινδυνότητας, αφορούν δράσεις όπως: αιωροπτερισμός, ακραίο σκι, αλεξιπτωτισμός, παραπέντε, ελεύθερη αναρρίχηση, ελεύθερη κατάδυση, ελεύθερη πτώση (sky diving, base jump), καγιάκ ορμητικών νερών (white water kayak), πιλοτάρισμα μικρού αεροσκάφους κ.α. (Μπελογιάννης κ.ά., 2009). Η παραπάνω κατηγοριοποίηση απεικονίζεται στο Γράφημα 2:

Γράφημα 2: Διάκριση των υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής βάσει επικινδυνότητας

Πηγή: Κουθούρης, 2014, ίδια επεξεργασία

2.7. Συμπεράσματα

Η ανθρώπινη τάση για εξερεύνηση και αναζήτηση της εμπειρίας μέσα από την περιπέτεια σε συνδυασμό με το ταξίδι και την αναψυχή οδήγησε στη δημιουργία του τουρισμού περιπέτειας βασικά χαρακτηριστικά του οποίου, σύμφωνα με την έρευνα των Sung κ.ά. (1997) αποτελούν η δραστηριότητα, το κίνητρο, το ρίσκο, η συμπεριφορά, η εμπειρία και το περιβάλλον. Ο τουρισμός περιπέτειας εμπεριέχει δυο κύριες κατηγορίες, την ήπια και την ακραία περιπέτεια. Η πρώτη περιλαμβάνει δραστηριότητες χαμηλού κινδύνου και ήπιας φυσικής προσπάθειας ενώ στη δεύτερη περιλαμβάνονται δραστηριότητες υψηλού κινδύνου οι οποίες απαιτούν μεγάλη

αφοσίωση και εξειδικευμένες δεξιότητες (Hill, 1995). Παράλληλα, ο τουρίστας περιπέτειας επιδιώκει τη διέξοδο από την καθημερινότητα μέσα από την αναζήτηση προκλήσεων, συγκινήσεων και νέων εμπειριών ενώ ταυτόχρονα είναι πρόθυμος να αντιμετωπίσει από ελάχιστους έως και σοβαρούς κινδύνους για τη σωματική του ακεραιότητα (Κουθούρης, 2014).

Η συμμετοχή των ατόμων σε όλες τις μορφές περιπέτειας συμπεριλαμβάνεται στην αγορά της υπαίθριας αναψυχής, οι δραστηριότητες της οποίας απαιτούν ενεργητική συμμετοχή και ταυτόχρονη εφαρμογή συγκεκριμένων κανόνων ασφαλείας. Οι υπαίθριες δραστηριότητες υψηλής επικινδυνότητας περιλαμβάνουν τα ακραία αθλήματα μέσα στα οποία εμπεριέχονται οι έννοιες του ρίσκου και της πρόκλησης. Καθώς το ρίσκο βρίσκεται σε κάθε εμπειρία περιπέτειας δημιουργώντας την αβεβαιότητα για το αποτέλεσμα της συμμετοχής, η αβεβαιότητα αυτή ανάλογα με τα προσόντα του υποψήφιου συμμετέχοντα φαντάζει ως 'πρόκληση'. Έτσι, η ύπαρξη της πρόκλησης για τη συμμετοχή σε μια δραστηριότητα μετατρέπει την απλή εμπειρία σε εμπειρία περιπέτειας.

Οι υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής κατηγοριοποιούνται σε δραστηριότητες χαμηλής, μέτριας και υψηλής επικινδυνότητας. Η τελευταία κατηγορία περιλαμβάνει τα Ακραία Αθλήματα.

Κεφάλαιο 3

Ακραία Αθλήματα

3.1. Εισαγωγή

Τα ταξίδια περιπέτειας αφορούν σε δραστηριότητες που προκαλούν έντονη ψυχοσωματική διέγερση και ψυχική ευφορία. Η ευφορία αυτή χαρακτηρίζεται από τη διέγερση όλων των αισθήσεων και την παραγωγή δυνατών συναισθημάτων και συγκινήσεων. Πρόκειται για μια συνειδητή επιλογή συμμετοχής σε ασυνήθιστη εμπειρία, που είναι δύσκολο να βιώσει κανείς στη διάρκεια της καθημερινής του ζωής. Το σύνολο αυτών των δραστηριοτήτων ονομάζεται *ακραία αθλήματα* (Κουθούρης, 2014) και αποτελεί το αντικείμενο αυτού του κεφαλαίου, η δομή του οποίου διαρθρώνεται ως εξής:

Αρχικά θα αναφερθούμε στην έννοια και τα χαρακτηριστικά των ακραίων αθλημάτων αλλά και στο στοιχείο που τα διαφοροποιεί από τα κλασικά αθλήματα. Η επόμενη ενότητα επικεντρώνεται στους παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των ατόμων σε αθλήματα και δραστηριότητες υψηλού κινδύνου αλλά και στις διάφορες θεωρίες που έχουν διατυπωθεί από τους ερευνητές. Στη συνέχεια γίνεται η κατηγοριοποίηση των ακραίων αθλημάτων ενώ το κεφάλαιο κλείνει με κάποιες ενδεικτικές εφαρμογές ακραίων δραστηριοτήτων που αφορούν στην κάθε κατηγορία αλλά και με μία σύντομη αναφορά στη δραστηριότητα της ελεύθερης κατάδυσης και της υποβρύχιας αλιείας που αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας έρευνας.

3.2. Ορισμός και χαρακτηριστικά των ακραίων αθλημάτων

Η προέλευση του όρου ακραίου αθλήματος (extreme sport) δεν είναι ξεκάθαρη. Φαίνεται ότι ο όρος έγινε δημοφιλής τη δεκαετία του 1990 όταν υιοθετήθηκε από εταιρείες μάρκετινγκ που τότε προωθούσαν τα X Games (ετήσια εκδήλωση ακραίων αθλημάτων την οποία παρήγαγε, παρουσίαζε και αναμετάδιδε αμερικάνικο κανάλι) αλλά και όταν ιδρύθηκε το Extreme Sports Channel και το Extreme.com. (www.en.wikipedia.org).

Στην επιστημονική κοινότητα, ο πιο ευρέως αποδεκτός ορισμός για τα ακραία αθλήματα είναι αυτός της Cohen (2012), σύμφωνα με τον οποίο ακραίο άθλημα είναι: 'μία ανταγωνιστική (συγκριτικά με άλλους ή αυτό-αξιολογούμενη) δραστηριότητα κατά την οποία ο συμμετέχοντας υπόκειται σε φυσικές ή ασυνήθιστες σωματικές και πνευματικές προκλήσεις όπως είναι η ταχύτητα, το ύψος, το βάθος ή άλλες φυσικές

δυνάμεις και όπου απαιτούνται γρήγορες και ακριβείς αντιληπτικές μέθοδοι για επιτυχημένο αποτέλεσμα'.

Παρόλο που η χρήση του όρου έχει εξαπλωθεί παντού για να περιγράψει μια πληθώρα διαφορετικών δραστηριοτήτων, ακριβώς ποια από τα αθλήματα θεωρούνται 'ακραία' είναι αμφιλεγόμενο. Ωστόσο, η δημοτικότητά τους έχει δημιουργήσει πολλές ευκαιρίες αγοράς για τις προκύπτουσες βιομηχανίες όπως καταστήματα αγοράς εξοπλισμού, εταιρείες υπαίθριων δραστηριοτήτων, περιοδικά κλπ. (Shoham κ.ά., 2000). Επίσης, ο τουρισμός που σχετίζεται με τέτοιες δραστηριότητες έχει αυξηθεί εντυπωσιακά τις τελευταίες δεκαετίες. Το 1998, εκτιμάται ότι μόνο στην Αμερική 14,8 εκατομμύρια άνθρωποι συμμετείχαν σε καταβάσεις σε ορμητικά νερά ποταμών με σκάφη, ενώ το 2002, και σε διάστημα μιας πενταετίας, πάνω από 98 εκατομμύρια άτομα είχαν ταξιδέψει σε τουριστικούς προορισμούς με κίνητρο την συμμετοχή στα 'αθλήματα περιπέτειας', εκφράζοντας το 16% του συνολικού πληθυσμού ταξιδιωτών αθλητικού τουρισμού (Μπελογιάννης κ.ά., 2007).

Τα ακραία αθλήματα αποτελούν δραστηριότητες οι οποίες ξεφεύγουν από τα όρια του κλασσικού αθλητισμού. Έτσι, ενώ σε ένα κλασικό αθλητικό γεγονός οι αθλητές συναγωνίζονται μεταξύ τους κάτω από ελεγχόμενες συνθήκες, ατομικά ή ομαδικά, τα περισσότερα ακραία αθλήματα αποτελούν ατομικές δραστηριότητες κατά τις οποίες οι αθλητές καλούνται να ξεπεράσουν τόσο τα προσωπικά τους όρια (ψυχολογικά και σωματικά) όσο και να 'δαμάσουν' τις δυνάμεις της φύσης χρησιμοποιώντας συγκεκριμένες γνώσεις και δεξιότητες. Ως εκ τούτου, η συμμετοχή σε αυτού του είδους τις δραστηριότητες αφενός απαιτεί μεγάλη εμπειρία και γνώση από τους αθλητές, αφετέρου έχει το κοινό χαρακτηριστικό ότι τα άτομα συμμετέχουν συνειδητά γνωρίζοντας την ύπαρξη υψηλών κινδύνων (Lyng, 1990). Η συμμετοχή τους, δηλαδή, πιθανά να προκαλέσει σοβαρό τραυματισμό, ή μόνιμη βλάβη ανθρώπινου μέλους, ή ακόμα τον ίδιο τον θάνατο (Μπελογιάννης κ.ά., 2009).

3.3. Παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή σε αθλήματα και δραστηριότητες υψηλού κινδύνου

Αρκετοί ερευνητές ασχολήθηκαν με τους παράγοντες που επηρεάζουν την συμμετοχή στον ακραίο αθλητισμό οι οποίοι κατατάσσονται σε κοινωνικούς,

βιολογικούς και ψυχολογικούς (Celsi κ.ά., 1993, Kerr, 1991, Willig, 2008) και αναλύονται στη συνέχεια.

3.3.1. Κοινωνικοί παράγοντες.

Η δημιουργία μιας νέας ταυτότητας μέσω της ένταξης και της αποδοχής σε μία νέα κοινωνική ομάδα (Celsi κ.ά., 1993), η συντροφικότητα (Shoham κ.ά., 2000), η συναναστροφή με ενδιαφέροντα άτομα και τέλος, ο ελκυστικός κοινωνικός αντίκτυπος και η μόδα που συνδέονται με τα αθλήματα υψηλού κινδύνου (Kajtna κ.ά., 2004) είναι οι κυριότερες κοινωνικές επιδράσεις στα άτομα που επιλέγουν να ασχοληθούν με δραστηριότητες τέτοιου τύπου.

Οι κοινωνιολόγοι εστιάζουν στον τρόπο που η κοινωνία επηρεάζει την απόφαση των ατόμων να συμμετάσχουν στον αθλητισμό υψηλού κινδύνου, κυρίως μέσω των αμοιβών και της προσαρμογής. Οι αμοιβές αυτές αφορούν σε όλες τις εξωτερικές ανταμοιβές που τα άτομα εισπράττουν από το κοινωνικό τους περιβάλλον όταν συμμετέχουν σε δραστηριότητες υψηλού κινδύνου (θαυμασμός, αποδοχή, επιδοκιμασία). Ακόμη, κάποιοι υποστηρίζουν ότι η συμμετοχή στον ακραίο αθλητισμό είναι ένας τρόπος προσαρμογής στις σύγχρονες κοινωνικές επιταγές που συνδέονται με τον ατομικισμό και την προσωπική επιτυχία (Palmer, 2004), ενώ άλλοι θεωρούν ότι η επιδίωξη κινδύνου είναι ένας τρόπος διαφυγής και αντιστάθμισης των κοινωνικών ορίων (Midol & Broyer, 1995).

3.3.2. Βιολογικοί παράγοντες

3.3.2.1. Φύλο και ρίσκο.

Σύμφωνα με τους Kerr κ.ά. (2004), οι ισορροπίες ανάμεσα σε καταστάσεις και ο γενικός προσανατολισμός ζωής επηρεάζουν διαφορετικά και διαδραματίζουν ξεχωριστούς ρόλους στα δύο φύλα. Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώνεται ότι υπάρχει μια σειρά από κοινωνικά κριτήρια που επηρεάζουν σημαντικά την επιλογή συμμετοχής των γυναικών σε αθλήματα υψηλού ρίσκου. Έτσι, ενώ οι άνδρες συμμετέχουν σε μεγάλο βαθμό για τη διέγερση, τη διασκέδαση, την αίσθηση της υπεροχής αλλά και για την ίδια τη δραστηριότητα και τη βελτίωση της απόδοσής τους, στις γυναίκες σημαντικό ρόλο

έχουν εκτός από την υπεροχή και το θαυμασμό από τους άλλους, οι σχέσεις μέσα στην ομάδα και η φιλία. Η συμμετοχή των γυναικών σε αθλήματα υψηλού κινδύνου αυξάνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια λόγω των αλλαγών στις κοινωνικές συνθήκες (Llewellyn & Sanchez, 2008) που αφορούν, κυρίως, στη θέση και το ρόλο της γυναίκας στη σύγχρονη κοινωνία. Ως εκ τούτου, η ολοένα και μεγαλύτερη ανεξαρτησία και οικονομική αυτονομία των γυναικών συνεπάγεται τη βελτίωση της αυτοπεποίθησης και την αύξηση του δυναμισμού τους με τελικό αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη συμμετοχή τους σε αθλήματα και δραστηριότητες υψηλού κινδύνου.

3.3.2.2. Ηλικία και ρίσκο.

Η σχέση μεταξύ της ηλικίας και του ρίσκου έχει ερευνηθεί και τα συμπεράσματα των περισσότερων ερευνών υποστηρίζουν ότι γενικά η ανάληψη ρίσκου μειώνεται σταδιακά με την ηλικία αφού οι ηλικιωμένοι συνήθως δεν έχουν τις φυσικές ικανότητες για να συμμετάσχουν σε αθλήματα και δραστηριότητες υψηλού κινδύνου. Ωστόσο, κάποιες ανάγκες, όπως αναφέρουν οι Celsi κ.ά. (1993), μπορεί να είναι σημαντικότερες για τα ηλικιωμένα άτομα. Λόγω της έντασης που έχουν αντιμετωπίσει για πολλά χρόνια στον εργασιακό χώρο, ψάχνουν την απελευθέρωση και την ‘κάθαρση’ που μπορεί να κερδίσουν από τα αθλήματα υψηλού κινδύνου. Οι ηλικιωμένοι μπορεί επίσης να διαθέτουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για τα αθλήματα αυτά και κατά συνέπεια να μειώνονται οι κίνδυνοι κατά την συμμετοχή τους. Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους συγκρουόμενους ρόλους, η ηλικία εξετάζεται ως μεταβλητή και μπορεί να επιδράσει στην απόφαση κάποιου να συμμετάσχει σε δραστηριότητες υψηλού κινδύνου.

3.3.3. Ψυχολογικοί παράγοντες

Οι Celsi κ.ά. (1993), επισήμαναν ότι οι ψυχολογικοί παράγοντες, όπως τα εξωτερικά και εσωτερικά κίνητρα, η αυτοδιάθεση, και ορισμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας επηρεάζουν σημαντικά την συμμετοχή στον ακραίο αθλητισμό.

3.3.3.1. Τα κίνητρα

Το *κίνητρο* είναι ο γενικός όρος για όλες τις διαδικασίες που περιλαμβάνονται στην έναρξη, την κατεύθυνση και τη διατήρηση των σωματικών και ψυχολογικών δραστηριοτήτων, οι οποίες πηγάζουν από τις ανάγκες του ατόμου. Με πιο απλά λόγια, τα κίνητρα είναι αιτίες και λόγοι που ωθούν τα άτομα σε συγκεκριμένες συμπεριφορές.

Σύμφωνα με τη θεωρία του Maslow (1943), οι δράσεις ωθούνται από κίνητρα, με σκοπό να ικανοποιηθούν συγκεκριμένες ανάγκες, και τα ανθρώπινα κίνητρα μπορούν να περιγραφούν με όρους ιεράρχησης των βασικών αναγκών. Η συγκεκριμένη ιεράρχηση υποδεικνύει ότι οι άνθρωποι κινητοποιούνται πρωτίστως για την ικανοποίηση των πλέον βασικών αναγκών προτού προχωρήσουν στην ικανοποίηση άλλων πιο σύνθετων αναγκών. Η ιεράρχηση αναγκών του Maslow απεικονίζεται με τη μορφή πυραμίδας, όπως φαίνεται στο Γράφημα 3:

Γράφημα 3: Πυραμίδα ιεράρχησης αναγκών του Maslow

Πηγή: Τσάρτας κ.ά., 2016

Παρατηρούμε ότι στα κατώτερα επίπεδα της πυραμίδας συναντά κανείς τις βασικότερες ανθρώπινες ανάγκες, ενώ οι πιο σύνθετες εντοπίζονται στην κορυφή. Οι βασικότερες αυτές ανάγκες αφορούν στις φυσιολογικές/βιολογικές συμπεριλαμβάνοντας την ανάγκη για τροφή, νερό, ύπνο, θέρμανση και άλλες. Από τη στιγμή που ικανοποιούνται οι συγκεκριμένες ανάγκες, οι άνθρωποι κινούνται προς το επόμενο επίπεδο αναγκών, που συμπεριλαμβάνει την ανάγκη για ασφάλεια και

προστασία. Καθώς οι άνθρωποι κινούνται προς την κορυφή της πυραμίδας, οι ανάγκες γίνονται ολοένα και περισσότερο ψυχολογικές και κοινωνικές. Η ανάγκη για αγάπη, φιλία και οικειότητα καθίσταται σημαντική, όπως και η ανάγκη για προσωπική/κοινωνική αποδοχή και επιτυχία. Ο Maslow έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην έννοια της αυτοπραγμάτωσης, η οποία βρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας και αποτελεί μια διαδικασία πλήρους ωρίμανσης και ανάπτυξης του ατόμου με στόχο να αξιοποιηθούν οι πλήρεις δυνατότητές του (Υφαντίδου, 2015).

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, τα κίνητρα για τη συμμετοχή στον ακραίο αθλητισμό διαχωρίζονται σε εξωτερικά ή αλλιώς *παράγοντες έλξης* (pull factors) και εσωτερικά ή *παράγοντες ώθησης* (push factors). Οι παράγοντες ώθησης περιλαμβάνουν τις εσωτερικές, ψυχολογικές δυνάμεις, όπως είναι ο ενθουσιασμός, η εκπαίδευση, η χαλάρωση, η απόλαυση και η διαφυγή. Αντίθετα, οι παράγοντες έλξης για τη συμμετοχή σε μια δραστηριότητα εμπεριέχουν κυρίως τα εξωτερικά στοιχεία όπως είναι ο σχεδιασμός, οι εγκαταστάσεις, η ατμόσφαιρα και το τοπίο (Yoon & Uysal, 2005).

Οι Deci & Ryan (1985, όπως αναφέρεται στο Pelletier κ.ά., 1995), προσδιόρισαν στα εσωτερικά κίνητρα τρεις διαστάσεις οι οποίες παρουσιάζουν τον ίδιο βαθμό αυτό-προσδιορισμού. Η πρώτη διάσταση είναι το κίνητρο για γνώση (motivation to Know), όπου περιλαμβάνει συνθήκες κάτω από τις οποίες το άτομο βιώνει ικανοποίηση μαθαίνοντας νέα πράγματα ή δεξιότητες. Η δεύτερη διάσταση είναι το κίνητρο για επίτευξη (motivation toward Accomplishments), η οποία περιλαμβάνει την ευχαρίστηση που βιώνει το άτομο κατά την προσπάθεια βελτίωσης μιας ήδη υπάρχουσας ικανότητας. Τρίτη διάσταση είναι το κίνητρο για να βιώσει το άτομο διέγερση και ευχάριστα συναισθήματα (motivation to experience Stimulation).

Συνεχίζοντας με τους παράγοντες έλξης, είναι χρήσιμο να τονιστεί ότι η απόφαση να θέσει κάποιος επικίνδυνους στόχους επηρεάζεται από τις εσωτερικές αμοιβές που μπορούν να παρακινήσουν το άτομο να διατρέξει τους συγκεκριμένους κινδύνους (Zuckerman, 1994). Στο πλαίσιο αυτό, ο Manning (1986), αναφέρει ότι τα κίνητρα συμμετοχής σε δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής γενικά αποτελούνται από την επιθυμία για επιτυχία, σχέσεις, έλεγχο, απόδραση και αυτογνωσία. Με έναν πιο περιεκτικό τρόπο, ο Hall (1992) προσπάθησε να κατηγοριοποιήσει τα κίνητρα αυτά σε αναζήτηση ρίσκου, ταξίδι αυτογνωσίας, αυτοπραγμάτωση, επαφή με τη φύση και

κοινωνική επαφή. Ομοίως, για τους Swarbrooke κ.ά. (2003), οι συμμετέχοντες σε ακραίες δραστηριότητες εμφανίζουν μια ισχυρή προτίμηση για ‘ασταμάτητη διέγερση’ έχοντας κίνητρα όπως για παράδειγμα: ανάληψη ρίσκου, διέγερση, απόδραση, προσωπική εξέλιξη, κοινωνικότητα, αυτογνωσία και αυτοπραγμάτωση.

Ωστόσο, η Willig (2008) υπογράμμισε ότι παρόλο που υπάρχουν συναισθήματα ευτυχίας και χαράς, η ευχαρίστηση δεν είναι γενικά η κινητήρια δύναμη για τη συμμετοχή στον ακραίο αθλητισμό. Σύμφωνα λοιπόν με την Willig (2008), φαίνεται να υπάρχουν δύο ευδιάκριτα επίπεδα εσωτερικών κινήτρων. Το πρώτο είναι λογικό και σκόπιμο και συνδέεται με την επιθυμία για την πρόκληση και αύξηση της υπεροχής και της ικανότητας. Το δεύτερο φαίνεται να λειτουργεί σε ένα λιγότερο συνειδητό επίπεδο παρακινώντας τους συμμετέχοντες να επαναλάβουν μια δραστηριότητα που έτσι και αλλιώς παράγει τα απρόσιτα συναισθήματα της χαράς και της αγαλλίασης. Σημαντικός, επίσης, φαίνεται να είναι ο ρόλος της επιθυμίας για το κατόρθωμα και την νίκη, δύο κίνητρα που αναφέρονται συχνά από όσους αναλαμβάνουν ρίσκο (Slanger & Rudestam, 1997).

Αντιθέτως, τα εξωτερικά κίνητρα αναφέρονται στη συμμετοχή του ατόμου σε μια δραστηριότητα ως το μέσο για ένα σκοπό και όχι για προσωπικούς λόγους. Με άλλα λόγια, άνθρωποι οι οποίοι παρακινούνται από εξωτερικά κίνητρα, δεν ασχολούνται με μια δραστηριότητα απλά και μόνο για την εγγενή ευχαρίστηση που μπορεί αυτή να προσφέρει κατά τη διάρκεια της εκτέλεσής της, αλλά για να λάβουν κάτι θετικό ή να αποφύγουν κάτι αρνητικό μετά το τέλος αυτής της δραστηριότητας (Deci, 1975 όπως αναφέρεται στο Pelletier κ.ά., 1995).

Στο πλαίσιο αυτό, οι Deci & Ryan (1985, όπως αναφέρεται στο Pelletier κ.ά., 1995), διακρίνουν τέσσερα διαφορετικά είδη εξωτερικών κινήτρων τα οποία ονομάζουν *εξωτερική ρύθμιση* (external regulation), *ενδοβολική ρύθμιση* (introjected regulation), *ρύθμιση μέσω ταύτισης* (identified regulation) και *ρύθμιση μέσω ενσωμάτωσης* (integrated regulation).

Η *εξωτερική ρύθμιση* αναφέρεται σε συμπεριφορές που επιτελούνται με μοναδικό σκοπό την απόκτηση εξωτερικών ανταμοιβών (υλικών και άυλων) ή την αποφυγή μιας τιμωρίας. Για παράδειγμα, αθλητές που συμμετέχουν σε σπορ προκειμένου να επιδοκιμαστούν από τους προπονητές τους ή γιατί το επιβάλουν οι γονείς τους ανήκουν σ’ αυτήν την κατηγορία. Συνεπώς, στην περίπτωση αυτή, η δραστηριότητα δεν

πραγματοποιείται για την ευχαρίστηση αλλά για την απόκτηση ανταμοιβών (π.χ. έπαινος) ή για την αποφυγή αρνητικών επιπτώσεων (π.χ. αρνητική κριτική από τους γονείς).

Η *ενδοβολική ρύθμιση* αναφέρεται στην ανεκπλήρωτη εσωτερίκευση ενός κανονισμού, ο οποίος στο παρελθόν ήταν εξωτερικός. Έτσι, στην περίπτωση αυτή, οι συμπεριφορές ενισχύονται μέσω εσωτερικών πιέσεων όπως είναι η ενοχή, οι τύψεις και η νευρικότητα. Αθλητές που συμμετέχουν σε σπορ κάτω από την πίεση να είναι σε καλή κατάσταση για λόγους αισθητικής, και οι οποίοι αισθάνονται αμηχανία ή ντροπή όταν δεν είναι, αποτελούν ένα παράδειγμα ενδοβολικής ρύθμισης.

Στη *ρύθμιση μέσω ταύτισης* το άτομο συμμετέχει σε μια δραστηριότητα την οποία δεν θεωρεί ενδιαφέρουσα αλλά την εκτελεί διότι μέσω αυτής θα καταφέρει να κατακτήσει έναν άλλο στόχο. Στην περίπτωση αυτή, αν και η δραστηριότητα πραγματοποιείται για εξωγενείς λόγους (π.χ. για την επίτευξη προσωπικών στόχων), ωστόσο είναι εσωτερικά ρυθμιζόμενη και αυτό-προσδιοριζόμενη. Αθλητές που συμμετέχουν σε σπορ διότι πιστεύουν ότι η ενασχόλησή τους με αυτό συμβάλει στην προσωπική τους εξέλιξη αποτελούν παράδειγμα ρύθμισης μέσω ταύτισης.

Τέλος, όταν μια συμπεριφορά που θεωρούνταν ως ελεγχόμενη από εξωτερικούς παράγοντες αφομοιώνεται πλήρως και ελέγχεται από εσωτερικούς παράγοντες, τότε, εμφανίζεται η ρύθμιση *μέσω ενσωμάτωσης*. Όταν ένα άτομο φτάσει στη ρύθμιση μέσω ενσωμάτωσης, τα πλήρως ενσωματωμένα εξωτερικά κίνητρα είναι δύσκολο να διακριθούν από τα εσωτερικά κίνητρα.

Τα εξωτερικά κίνητρα ενός ατόμου στις ακραίες δραστηριότητες επηρεάζονται ακόμη από το περιβάλλον, την τεχνολογία και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Τα τελευταία έχουν δραματική επιρροή στη συμπεριφορά των ανθρώπων ενισχύοντας τον δυτικό τρόπο ζωής και δημιουργώντας προσδοκίες και υλικές ανάγκες. Η δομή της ομάδας και ο ρόλος του κάθε μέλους καθώς και η εξέλιξη της τεχνολογίας που δημιουργεί ένα ασφαλέστερο πλαίσιο είναι οι κυριότερες επιδράσεις που ασκεί το περιβάλλον στο άτομο για να συμμετάσχει σε αθλήματα υψηλού κινδύνου (Celsi κ.ά., 1993).

Η απουσία κινήτρων (*amotivation*), από την άλλη πλευρά, αναφέρεται στην έλλειψη πρόθεσης και συνεπώς στην έλλειψη κινήτρων. Τα άτομα που διακατέχονται από

έλλειψη κινήτρων δεν αντλούν ικανοποίηση από τη συμμετοχή, συχνά αισθάνονται ανικανότητα και απώλεια ελέγχου και τελικά δεν αντιλαμβάνονται την πραγματική αιτία της εμπλοκής τους σε αυτή. Κάποιες φορές, μάλιστα, αποφασίζουν και να διακόψουν τη συμμετοχή σε μια δραστηριότητα (Pelletier κ.ά., 1995).

3.3.3.2. Αυτοδιάθεση και ρίσκο

Η έρευνα για τα εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα που συνδέονται με την αθλητική συμμετοχή έχει βασιστεί κυρίως στη θεωρία της αυτοδιάθεσης, η οποία ως έννοια προσδιορίζεται από τον Bandura (1977) ως η πεποίθηση ενός ατόμου ότι μπορεί να κατακτήσει ένα στόχο που θέτει και σχετίζεται με τις ικανότητές του. Στη συγκεκριμένη θεωρία, η συμπεριφορά χωρίζεται σε αυτόνομη (αυτό-καθορισμένη) και ελεγχόμενη (όταν επηρεάζεται από εξωτερικά ερεθίσματα). Οι Slinger & Rudestam (1997), κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ο παράγοντας που συνδέεται περισσότερο με την ανάληψη ρίσκου είναι οι αντιλήψεις κάποιου για την αυτοδιάθεσή του. Ακολουθώντας, οι Ryan & Deci (2000), όρισαν τη συμπεριφορά που παρακινείται εσωτερικά ως εκείνη που ωθείται από την έμφυτη ανάγκη του ανθρώπου να αισθάνεται ικανός και αυτόνομος στο περιβάλλον του. Η αίσθηση της αυτοδιάθεσης αυξάνεται όταν το άτομο αισθάνεται περισσότερο αυτόνομο και ικανό στο χειρισμό του περιβάλλοντος, επηρεάζεται από το πόσο προκλητική είναι η δραστηριότητα και εκλείπει εντελώς αν το άτομο νιώσει κάποια μορφή πίεσης ή εξαναγκασμού. Επιπλέον, η έννοια της αυτοδιάθεσης δεν υποδηλώνει τις πραγματικές ικανότητες που μπορεί να έχει κάποιος, αλλά τον βαθμό της πίστης του σ' αυτές. Έτσι, τα άτομα με υψηλή αυτοδιάθεση είναι πιθανότερο να μη φοβηθούν την αποτυχία, να θέσουν δύσκολους στόχους αλλά και να μην αναλάβουν απερίσκεπτο ρίσκο (Llewellyn & Sanchez, 2008).

Ένα ακόμη σημαντικό κίνητρο των συμμετεχόντων στον ακραίο αθλητισμό αποτελεί, σύμφωνα με τον Kerr (1991), το επίπεδο κινδύνου της δραστηριότητας. Στο πλαίσιο αυτό, ο Llewellyn (2003) διακρίνει τρεις κατηγορίες προσέγγισης ανθρώπων: Αυτοί που *αποφεύγουν το ρίσκο* (risk avoiders) όσοι δηλαδή αποφεύγουν κάθε είδους εμπλοκής σε περιβάλλον που θεωρούν ότι εμπεριέχει κίνδυνο. Αυτοί που *αντιμετωπίζουν το ρίσκο* (risk reducers) όσοι δηλαδή συμμετέχουν σε μια δραστηριότητα ξέροντας ότι υπάρχει υψηλός κίνδυνος. Το ρίσκο σε αυτή την περίπτωση είναι επιθυμητό γιατί είναι ένα μέσο επίτευξης του σκοπού τους και

καλούνται να το μειώσουν αυξάνοντας τις ικανότητές τους. Τέλος, οι *εραστές του ρίσκου* (risk optimizers) που συμμετέχουν σε μια δραστηριότητα ακριβώς για τον κίνδυνο που εμπεριέχει. Οι αμοιβές της διέγερσης είναι το βασικό κίνητρο συμμετοχής και τους ωθούν να ξεπεράσουν τα προβλήματα ή τους κινδύνους που διατρέχουν.

Από την άλλη, ο Le Breton (2000) μίλησε για τη συμβολική έννοια του ‘παιχνιδιού με το θάνατο’ στα αθλήματα υψηλού κινδύνου. Σημείωσε το παράδοξο ότι όσο εντονότερη είναι η ταλαιπωρία του αθλητή, τόσο περισσότερο το επίτευγμα έχει μεγαλύτερη προσωπική σημασία. Ο κίνδυνος μπορεί επίσης να παράγει αρκετή προσωπική ικανοποίηση, ώστε να αντισταθεί κάποιος στον πειρασμό να σταματήσει τη δραστηριότητα. Υποστήριξε επίσης ότι η επιλογή της συμμετοχής στον ακραίο αθλητισμό θα μπορούσε να είναι μια αντίληψη για τον τρόπο που ένα άτομο εκτιμάει τη ζωή του.

3.3.3.3. Η προσωπικότητα του ατόμου

Οι θεωρίες της προσωπικότητας για να εξηγήσουν την εκούσια ριψοκίνδυνη συμπεριφορά βασίζονται στην υπόθεση ότι υπάρχουν δύο πόλοι προσωπικότητας, αυτοί που εκτιμούν και αναζητούν το ρίσκο και αυτοί που αποφεύγουν αυτή την εμπλοκή (Lyng, 1990).

Ο Eysenck (1970, όπως αναφέρεται στο Cohen, 2012), όρισε ένα τρισδιάστατο πρότυπο ταξινόμησης της προσωπικότητας βασισμένο στις ψυχοβιολογικές θεωρίες που έγινε ευρέως γνωστό ως θεωρία Big Three. Οι τρεις αυτές διαστάσεις είναι η εξωστρέφεια (extraversion), ο νευρωτισμός (neuroticism) και ο ψυχωτισμός (psychoticism) και συσχετίζονται με τα προβλήματα της προσαρμογής στην κοινωνική ζωή. Ο Eysenck υποστήριξε ότι η εξωστρέφεια προκαλείται από διαφοροποιήσεις στον ερεθισμό του φλοιού του εγκεφάλου και στηριζόμενος στις παρατηρήσεις ότι στους εσωστρεφείς ανθρώπους υπήρχε διέγερση σε πιο αδύναμα ερεθίσματα σε σχέση με τους εξωστρεφείς, συμπέρανε ότι οι εξωστρεφείς επιδιώκουν εντονότερα ερεθίσματα για να βιώσουν το ιδανικό επίπεδο διέγερσης. Επιλέγουν, έτσι, έντονες και διεγερτικές δραστηριότητες καθώς και κοινωνική εμπλοκή, συμμετοχή σε κοινωνικές ομάδες κλπ. (Cohen, 2012).

Επιπλέον, είναι κοινά αποδεκτό ότι η συμμετοχή σε αθλήματα υψηλού κινδύνου σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό και με ένα άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα της προσωπικότητας, την Αναζήτηση Διέγερσης Συναισθημάτων (ΑΔΣ), η οποία αποτιμάται μέσα από την αντίστοιχη κλίμακα μέτρησης του Zuckerman (1994) (Μπελογιάννης κ.ά., 2009). Οι έρευνες που έχουν υποστηρίξει την πιστοποίηση της ύπαρξης αυτού του χαρακτηριστικού είναι πολλές (π.χ. Μπελογιάννης κ.ά., 2007). Η θεωρία της ΑΔΣ περιγράφει την επιδίωξη ποικίλων, νέων, σύνθετων και έντονων συναισθημάτων και της προθυμίας να αναληφθούν φυσικοί, κοινωνικοί, νομικοί, και οικονομικοί κίνδυνοι χάριν αυτής της εμπειρίας. Η ΑΔΣ έχει χρησιμοποιηθεί για να εξηγήσει μια ποικιλία συμπεριφορών και έχει βρεθεί ότι σχετίζεται θετικά με την ριψοκίνδυνη συμπεριφορά, την αντιπάθεια δομημένων και τυποποιημένων καταστάσεων και την πλήξη για επαναλαμβανόμενες καταστάσεις (Galloway & Lopez, 1999).

3.3.4. Άλλες θεωρίες συμμετοχής σε ακραία αθλήματα

Η συμμετοχή σε ακραία αθλήματα και η τάση προς μια ριψοκίνδυνη συμπεριφορά αρχικά ερμηνεύτηκε με τη θεωρία του Ανεστραμμένου U, δηλαδή την ανάγκη του ατόμου να βιώσει το επιθυμητό, 'ιδανικό' και ωφέλιμο επίπεδο διέγερσης (Μπελογιάννης, 2009). Η θεωρία της 'ιδανικής διέγερσης', όπως ονομάζεται, υποστήριξε ότι το επίπεδο διέγερσης του εγκεφάλου επηρεάζεται άμεσα από την ποσότητα και την ποιότητα των προσφερόμενων προς επεξεργασία πληροφοριών στον άνθρωπο. Όσο περισσότερη πληροφορία εισέρχεται στον εγκέφαλο προς επεξεργασία σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, τόσο μεγαλύτερο είναι και το επίπεδο διέγερσης και αντίθετα. Συνέπεια αυτού είναι τα άτομα να υπερδιεγείρονται ή να υποδιεγείρονται αντίστοιχα. Για κάθε άτομο υπάρχει ένα ιδανικό σημείο διέγερσης, που εξαρτάται από το βαθμό του ερεθίσματος και προκαλεί, στη συνέχεια, τη μέγιστη απόδοση του ατόμου. Φυσικά, η μέγιστη απόδοση που επιτυγχάνεται σε συνθήκες ιδανικής διέγερσης, διαφοροποιείται από άτομο σε άτομο. Σε μια προσπάθεια βελτίωσης και επέκτασης της θεωρίας ο Apter (1984), πρόσθεσε εκτός του βαθμού του εξωτερικού ερεθίσματος και την παράμετρο της ευχαρίστησης του ατόμου από τη συμμετοχή.

Μία άλλη θεωρία που σύμφωνα με τους ερευνητές παίζει σημαίνοντα ρόλο στην εμπλοκή των ατόμων με τις ακραίες δραστηριότητες είναι η θεωρία του

Csikszentmihalyi (1975, όπως αναφέρεται στο Buckley, 2012), η ονομαζόμενη ως ‘κατάσταση ροής’ (flow). Η ροή περιγράφεται ως κατάσταση ευδαιμονίας, όταν το άτομο γίνεται ένα με το περιβάλλον του ως αποτέλεσμα της συνολικής απορρόφησης στη δραστηριότητα (Buckley, 2012). Η ‘εμπειρία ροής’ ή εμπειρία ‘συναισθηματικής πληρότητας’ είναι αυτοτελής, δηλαδή έχει αρχή και τέλος και προκαλεί στιγμιαίο, ύψιστο βαθμό ικανοποίησης. Η ‘στιγμή’ είναι τόσο σημαντική, που τα άτομα συχνά θέλουν να την αναβιώσουν μέσα από την επανάληψη της συμμετοχής τους σε ανάλογες δραστηριότητες. Εμπειρίες ‘κατάστασης ροής’ βιώνουν τα άτομα μόνο τη στιγμή κατά την οποία υπάρχει οριακή συνύπαρξη (υπέρβαση) των απαιτήσεων της δραστηριότητας, σε σχέση με τις δυνατότητες των ατόμων που συμμετέχουν (Κουθούρης, 2014).

Τέλος, οι Martin & Priest (1986), συνδυάζοντας στοιχεία από προηγούμενες κοινωνικές θεωρίες, ανέπτυξαν το δικό τους μοντέλο που το ονόμασαν μοντέλο της ‘εμπειρίας της περιπέτειας’. Το μοντέλο αυτό επιχειρεί να εξηγήσει τη συμπεριφορά των συμμετεχόντων στις υπαίθριες δραστηριότητες περιπέτειας, βασιζόμενο σε δυο παραμέτρους: α) στο ρίσκο που εμπεριέχεται στη δραστηριότητα και β) στο επίπεδο των ικανοτήτων των συμμετεχόντων. Όπως έχει προαναφερθεί, η σχέση αυτών των δυο παραμέτρων δημιουργεί το στοιχείο της *πρόκλησης*, τα επίπεδα της οποίας σε μια συμμετοχή σε δραστηριότητες περιπέτειας είναι σταδιακά και μπορούν να οδηγήσουν σε μία, από τις ακόλουθες πέντε, καταστάσεις: α) την εξερεύνηση, β) την περιπέτεια, γ) τη μέγιστη περιπέτεια, δ) το ατύχημα, ε) την καταστροφή. Οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι στόχος της συμμετοχής ενός ατόμου σε μια υπαίθρια κινητική εμπειρία περιπέτειας είναι να επιτευχθεί η κατάσταση της ‘μέγιστης περιπέτειας’, παρόμοια με αυτή της ‘ιδανικής διέγερσης’ και της ‘κατάστασης ροής’. Ένα άτομο με την κατάλληλη εμπειρία μπορεί να αντιληφθεί σωστά τόσο το επίπεδο κινδύνου όσο και το επίπεδο ικανοτήτων που διαθέτει ώστε να μπορέσει να υπερκαλύψει την πρόκληση. Συνεπώς, το άτομο έχει πολλές πιθανότητες να βρεθεί σε κατάσταση ‘μέγιστης περιπέτειας’ (Κουθούρης, 2014).

3.4. Κατηγοριοποίηση ακραίων αθλημάτων

Ο Pomfret (2006) μελέτησε πενήντα ένα ακραία αθλήματα, τα οποία κατηγοριοποίησε ανάλογα του πεδίου που ασκούνται, σε αθλήματα του αέρα, σε επίγεια αθλήματα, σε αθλήματα νερού και σε μεικτά ως εξής (Πίνακας 5):

Πίνακας 5: Κατηγορίες ακραίων αθλημάτων

Επίγεια Αθλήματα / Land Based
Αναρρίχηση - Καταρρίχηση βράχων (Climbing – Abseiling ή Rapel)
Via ferrata (Αναρρίχηση βράχων με χρήση ατσάλινου σύρματος)
Πεζοπορία (Hiking, Backpacking)
Ποδηλασία (Bicycling)
Ποδηλασία βουνού (Mountain biking)
Οδήγηση μηχανής (Motorcycling) – Οδήγηση μηχανής 4ρων τροχών – (Quad biking)
Μοτοσυκλέτα ανώμαλου εδάφους (Scrambling – Off road biking)
Ορειβασία – Αλпинισμός (Mountaineering)
Προσανατολισμός (Orienting)
Κυνήγι (Hunting)
Εξερεύνηση σπηλαίων (Caving)
Εξερεύνηση ζούγκλας (Jungle exploring)
Ιππασία (Horseback riding)
Χιονοδρομία - Χιονοσανίδα (Skiing - Snowboarding)
Πεζοπορία στο χιόνι (Snow shoeing)
Κατάβαση με μηχανοκίνητο έλκηθρο (Snowmobiling)
Κατάβαση με έλκηθρο σκύλου (Dog sledding)
Εμπειρίες της άγριας φύσης (Wilderness experiences)
Αθλήματα Νερού /Water Based
Κυματοδρομία (Surfing) – Ιστιοσανίδα(Wind surfing)
Body boarding (Μορφή surfing)
Θαλάσσιο σκι (Water skiing)
Ιστιοπλοΐα (Sailing)
Κανό – Καγιάκ (Canoeing - Kayaking)
Κατάβαση ποταμού ορμητικών νερών (White water rafting)
Κατάβαση φαράγγιων (Canyoning)
Διάσχιση βραχώδους ακτογραμμής (Coastering)
Αυτόνομη κατάδυση (Scuba diving)
Κατάδυση με αναπνευστήρα (Snorkeling)
Εξορμήσεις κρουαζιέρας (Cruise expeditions)
Αθλήματα Αέρα / Air based
Bungee jumping (Πτώση από ψηλά με ελαστικό ιμάντα)
BASE jumping [Πτώση από κτίρια (Buildings), κεραίες (Antennas), χαράδρες (Spans) και γη

(Earth)]
Πτώση από γκρεμό (Cliff jumping)
Πτήση με ανεμόπτερο – Αιωροπτερισμός (Gliding - Hang-gliding)
Αλεξίπτωτο πλανάρι (Paragliding)
Ελεύθερη πτώση με αλεξίπτωτο (Parachuting, Skydiving)
Πτήση με μικρό αεροσκάφος (Micro-lighting)
Πτήση με αερόστατο (Ballooning)
Μεικτά / Mixed
Αγώνες Περιπέτειας (Adventure racing)
Αποστολές για φιλανθρωπικούς σκοπούς (Charity challenges)
Αποστολές οικολογικής προστασίας (Conservation expeditions)
Πολιτιστικές εμπειρίες (Cultural experiences)
Ηδονιστικές εμπειρίες (Hedonistic experiences)
Διαφωτισμός (Spiritual enlightenment)
Ταξίδια διαλείμματος ενός έτους από τις σπουδές (Gap year travel)
Παρακολούθηση της άγριας ζωής (Wildlife watching)

Πηγή: Pomfret, 2006

Ωστόσο, κατά την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας προέκυψαν μερικά ακόμη αθλήματα και δραστηριότητες αναψυχής τα οποία ασκούν οι λάτρες του είδους, (κάποια πιο δημοφιλή, κάποια λιγότερο) και μπορούν να συμπεριληφθούν στον Πίνακα 6:

Πίνακας 6: Πρόσθετα ακραία αθλήματα - δραστηριότητες

Αναρρίχηση χωρίς χρήση εξοπλισμού (Bouldering)
Αναρρίχηση σε πάγο (Ice climbing)
Πεζοπορία μεγάλων αποστάσεων (Trekking)
Κατάβαση λόφου με ποδήλατο (Downhill)
Κατάβαση πλανάρι με σανίδα (Mountain boarding)
Κατάβαση ηφαιστείου με σανίδα (Volcano boarding)
Κατάβαση αμμόλοφων με σανίδα (Sandboarding)
Skateboarding
Powerbocking (περιλαμβάνει πήδημα, τρέξιμο και ακροβατικά με χρήση ορθοστατών που έχουν ελατήρια)
Παρκούρ (Parkour)

Freerunning (μορφή παρκούρ)
Zorbing (άθλημα στο οποίο ο συμμετέχων μπαίνει μέσα σε μια τεράστια πλαστική σφαίρα, την οποία οδηγεί, στη συνέχεια, με τα πόδια και τα χέρια του σε μια κατηφορική πλαγιά ή σε επίπεδη επιφάνεια)
Flowboarding – Skimboarding (μορφές surfing)
Kite surf (surfing με αετό)
Κανό στον πάγο (Ice canoeing)
Ελεύθερη κατάδυση (Free diving)
Πτώση με στολή προσομοίωσης φτερών (Wingsuit flying)
Ισορροπία πάνω σε τεντωμένη μεμβράνη (Slacklining - Highlining)
Πτώση με εναέρια τροχαλία (Zip-lining, Flying Fox)
Σιδέρωμα σε ακραίες τοποθεσίες (Extreme ironing)
Κατάβαση λόφου κάνοντας σκι ή snowboard με πρόσβαση από ελικόπτερο (Heli-skiing)

Πηγή: Ανασκόπηση βιβλιογραφίας και διαδικτύου

3.5. Ενδεικτικές εφαρμογές

3.5.1. Skydiving ή Parachuting

Το *Skydiving* ή αλλιώς *Parachuting* κατατάσσεται στις πρώτες πιο ελκυστικές εμπειρίες που μπορεί να δοκιμάσει κάποιος κάνοντας extreme sports. Πρόκειται για ελεύθερη πτώση με

αλεξίπτωτο από αεροσκάφος. Η αίσθηση της ελευθερίας και η θέα πάνω από τη γη δημιουργούν μία εξαιρετικά μεγάλη έκκριση αδρεναλίνης στους λάτρεις αυτής της δραστηριότητας. Ο όρος 'skydiver' επινοήθηκε από τον Raymond Young στα μέσα της δεκαετίας του 1950, καθώς τα πρώτα κέντρα ελεύθερης πτώσης με αλεξίπτωτο έκαναν την εμφάνισή τους (www.dynamicsports.gr).

Το συνηθέστερο είδος ελεύθερης πτώσης είναι το tandem. Ο skydiver προσδένεται στον εκπαιδευτή του μέσω μιας ειδικής εξάρτησης και στη συνέχεια επιχειρεί πτώση από αεροσκάφος και από ύψος 8000 ή 14000 ποδιών. Η αίσθηση της ελεύθερης πτώσης με ταχύτητα περίπου 125 mph (σχεδόν 200 χλμ/ώρα) διαρκεί περίπου ένα λεπτό, πριν ο εκπαιδευτής ανοίξει το αλεξίπτωτο. Η πτώση με το αλεξίπτωτο διαρκεί

άλλα 5-7 λεπτά, και στη συνέχεια ακολουθεί η προσγείωση στο γρασίδι της ζώνης ρίψεων.

Δημοφιλείς προορισμοί για skydiving αποτελούν η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία, οι ΗΠΑ, η Ν. Αφρική, το Ντουμπάι και το Νεπάλ (Ιμαλάια - Everest).

Στην Ελλάδα η ελεύθερη πτώση από αεροσκάφος είναι πολύ δημοφιλής τις τελευταίες δυο δεκαετίες τόσο στους ντόπιους όσο και στους τουρίστες του εξωτερικού. Οι εγκαταστάσεις για skydiving βρίσκονται στη Θεσσαλονίκη, τη Θήβα, τη Λαμία και κοντά στην Αθήνα (Μέγαρα). Παράλληλα, λειτουργούν αναγνωρισμένες σχολές (Skydive Athens, Skydive Greece, Hellenic Skydivers) που έχουν την έγκριση της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας και οργανώνεται Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Αλεξιπτωτισμού (www.discovergreece.com).

Παράδειγμα εφαρμογής αυτής της ακραίας δραστηριότητας αποτελεί η διοργάνωση εκδήλωσης Ελεύθερης Πτώσης που πραγματοποιείται στο αεροδρόμιο του Μάλεμε στην Κρήτη και η οποία διεξάγεται από το καλοκαίρι του 2014 προσφέροντας θέαμα αλεξιπτωτισμού, καθώς και άλματα εθισμού και εκπαίδευση για όλους τους ενδιαφερομένους (www.apopsilive.gr).

Όσον αφορά στα κίνητρα εμπλοκής με το skydiving, οι Celsi κ.ά. (1993) διαπίστωσαν ότι η εμπειρία της ροής ήταν ο απώτερος στόχος και ο σκοπός για τους συμμετέχοντες ενώ άλλα σημαντικά κίνητρα ήταν η αποτελεσματικότητα, η δημιουργία ταυτότητας και η εμπειρία της υπέρβασης.

3.5.2. Αναρρίχηση βράχων (Rock climbing)

Η αναρρίχηση είναι μια δραστηριότητα στην οποία οι συμμετέχοντες, κάνοντας χρήση του απαραίτητου εξοπλισμού, αναρριχούνται πάνω, κάτω ή μέσα από φυσικούς ή τεχνητούς βράχους με στόχο να φτάσουν στην κορυφή ενός σχηματισμού ή στο τελικό σημείο μιας συνήθως προκαθορισμένης διαδρομής χωρίς πτώση. Η αναρρίχηση αποτελεί ένα σωματικά και πνευματικά απαιτητικό άθλημα, το οποίο συχνά δοκιμάζει τη δύναμη, την αντοχή, την ευκινησία και την ισορροπία του ορειβάτη μαζί με τον πνευματικό έλεγχο. Λόγω της μεγάλης ποικιλίας των βραχώδη σχηματισμών που υφίστανται παγκοσμίως, η αναρρίχηση σε βράχους έχει διαχωριστεί σε διάφορες μορφές και υποκατηγορίες (www.en.wikipedia.org).

Δημοφιλείς παγκόσμιοι αναρριχητικοί προορισμοί αποτελούν το Ηνωμένο Βασίλειο (Pembrokeshire, Peak District, Cornwall, North Wales, Lake District, Cairngorms), η Ισπανία (Costa Blanca, El Chorro, Mallorca, Rodellar, Riglos, Chulilla, Margalef, Albarracín), η Ταϊλάνδη (Lao Liang, Koh Yao Noi, Chong Phli, Ton Sai) αλλά και η Ελλάδα (www.theidleman.com).

Πράγματι, στην Ελλάδα, λόγω της γεωφυσικής της μορφολογίας, υπάρχουν διεθνώς αναγνωρισμένοι και φημισμένοι τουριστικοί ορεινοί – αναρριχητικοί προορισμοί όπως είναι τα Μετέωρα και το νησί της Καλύμνου που αποτελούν πόλο έλξης και επίσκεψης χιλιάδων αναρριχητών κάθε χρόνο (Κουθούρης, 2014). Μάλιστα η Κάλυμνος θεωρείται κορυφαίος αναρριχητικός προορισμός στον κόσμο. Σύμφωνα με τον εκπαιδευτή ορειβασίας Άρη Θεοδωρόπουλο, το νησί δέχεται 10.000 αναρριχητές το χρόνο, περίπου 1.500 άτομα το Μάιο και 3.000 τον Οκτώβριο καθώς αυτοί είναι οι μήνες αιχμής ενώ το καλοκαίρι ο αριθμός των αναρριχητών υπολογίζεται σε 500-800 άτομα κάθε μήνα. Επιπλέον, όσον αφορά στην προέλευση των τουριστών σημειώνεται ότι έρχονται κυρίως από την Ευρώπη, ενώ ένα 20% έρχεται από ΗΠΑ, Καναδά και Ιαπωνία (www.iefimerida.gr).

Άλλες περιοχές στις οποίες πραγματοποιείται η δραστηριότητα της αναρρίχησης στην Ελλάδα είναι η Κρήτη (Αγιοφάραγγο), η Πελοπόννησος (Λεωνίδιο, Ναύπλιο), η Βαράσοβα και οι περιοχές γύρω από την Αθήνα (Πάρνηθα, Πεντέλη και Υμηττός) (www.greece-is.com).

Οι Woratschek, Hannish & Ritchie (2007, όπως αναφέρεται στην Υφαντίδου, 2015), σε έρευνά τους σχετικά με τον τουρισμό αναρρίχησης, διαχωρίζουν τους τουρίστες αναρρίχησης σε τέσσερις κατηγορίες: στους ορειβάτες περιπέτειας, στους ορειβάτες τοπίου, στους τουρίστες που επιδιώκουν την καινοτομία και στους τουρίστες αθλητισμού και αναψυχής. Τα κίνητρα για τους τουρίστες αναρρίχησης χωρίζονται

γενικά σε κίνητρα ώθησης και κίνητρα έλξης. Τα κίνητρα ώθησης είναι: η πρόκληση και το ρίσκο, η κάθαρση, η οποία συμπεριλαμβάνει χαλάρωση και ηρεμία πνεύματος, η αποδοχή από τους άλλους ορειβάτες, η επίλυση των προβλημάτων με δημιουργικό τρόπο, ο ξεκάθαρος έλεγχος στη λήψη αποφάσεων και η ανάπτυξη των δεξιοτήτων. Κίνητρα έλξης αποτελούν οι γενικές γνώσεις για την ορειβασία, το φυσικό περιβάλλον του βουνού, η ύπαρξη επαγγελματικών φορέων παροχής υπηρεσιών ορειβασίας και οι κατάλληλες καιρικές συνθήκες για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα.

3.5.3. Kite surf

Το *kite surfing*, ή αλλιώς και *kite boarding* (αετοσανίδα), είναι ένα υβριδικό σπορ που αποτελεί συνδυασμό των αθλημάτων wakeboard, windsurf, paraglide και snowboard. Στο άθλημα αυτό, το οποίο θεωρείται ένα από τα ταχύτερα αναπτυσσόμενα θαλάσσια σπορ στον κόσμο, ο αναβάτης, με τη βοήθεια ενός αετού και του ανέμου σερφάρει στο νερό πάνω σε μια σανίδα εκτελώντας άλματα και διάφορες άλλες φιγούρες (www.vita.gr, www.wefit.gr). Ένας μέτριας ικανότητας αθλητής μπορεί να εκτελέσει άλματα από 5 έως 8 μέτρα κατακόρυφα ενώ ένας έμπειρος αθλητής μπορεί να φτάσει ακόμα και τα 15 μέτρα πάνω από το νερό μένοντας στον αέρα μέχρι και 30 δευτερόλεπτα (Buckley, 2012). Ο αετός (kite) περιλαμβάνει το πανί, τη μάτσα και τις αρτάνες (ζύγια).

Το kite-surf ως άθλημα εμφανίζεται στη δεκαετία του '70 όταν οι θαλάσσιοι σκιέρ άρχισαν να πειραματίζονται με κανονικά αλεξίπτωτα. Αλλά ήταν στις αρχές της δεκαετίας του '90 που ορισμένοι σέρφερ του ανέμου πήραν στα σοβαρά το σπορ και χρησιμοποίησαν τα πρώτα - ελάχιστα τότε - πρωτότυπα φτερά που είχαν κατασκευαστεί. Το πρώτο επίσημο τουρνουά έλαβε χώρα στο Maui το 1998, ενώ σύμφωνα με εκτιμήσεις του Διεθνούς Οργανισμού Αετοσανίδας, το 2006 οι τακτικοί kiteboarders ξεπερνούσαν τους 100.000 παγκοσμίως, από μερικές χιλιάδες που ήταν πέντε χρόνια πριν (www.vita.gr, www.wefit.gr).

Στην Ελλάδα το kite surf έκανε δειλά-δειλά την εμφάνισή του στις αρχές του 2000. Σύμφωνα με τον κ. Αχιλλέα Τζίμα, ιδρυτή του Sports Tourism Greece, αυτοί που κάνουν snowboard και σκι το χειμώνα, το καλοκαίρι κάνουν windsurf και kitesurf. Η Ελλάδα αποτελεί ιδανικό προορισμό, αφού έχει ανέμους 8 μήνες το χρόνο και 12 ιδανικούς προορισμούς για αυτά τα σπορ (Ρόδο, Σάμο, Λήμνο, Λευκάδα, Νάξο, Πάρο, Κω, Κάρπαθο, Κρήτη, Μύκονο, Λέρο και Εύβοια) (www.iefimerida.gr).

3.6. Οι υποβρύχιες δραστηριότητες με άπνοια

Οι υποβρύχιες δραστηριότητες με άπνοια πραγματοποιούνται σε θαλάσσιο περιβάλλον με την τεχνική της ελεύθερης κατάδυσης. Η ελεύθερη κατάδυση στην ανοιχτή θάλασσα είναι ένα σπορ που ωθεί το ανθρώπινο σώμα στα φυσικά του όρια, καθώς οι αθλητές καταδύονται προς τον βυθό με μια εισπνοή, χωρίς τη βοήθεια φιάλης ατμοσφαιρικού αέρα. Συνεπώς, ο δύτης καταδύεται με άπνοια (κρατάει δηλαδή την αναπνοή του) από την στιγμή που βυθίζεται μέσα στο νερό μέχρι και τη στιγμή που επιστρέφει στην επιφάνεια. Ο εξοπλισμός του ελεύθερου δύτη αποτελείται από μάσκα, αναπνευστήρα, στολή, βάρη και πέδιλα (www.sea-u.com). Στις υποβρύχιες δραστηριότητες με άπνοια περιλαμβάνονται, κυρίως, η υποβρύχια αλιεία, η φωτογράφιση και η βιντεοσκόπηση.

3.6.1. Σύντομη ιστορία της ελεύθερης κατάδυσης

Η ελεύθερη κατάδυση είναι τόσο παλιά, όσο η ίδια η ανθρωπότητα καθώς αποτελεί την πιο φυσική και απλή μέθοδο για να επισκεφτεί κάποιος τον υποθαλάσσιο κόσμο.

Η αρχαιότερη απεικόνιση ανθρώπου που καταδύεται βρίσκεται σε μια ασσυριακή ανάγλυφη πλάκα του 885 π.Χ. (www.naxosdiving.com), ωστόσο, σύμφωνα με

ευρήματα των παλαιοντολόγων παλαιότερες ενδείξεις τοποθετούνται στα 5.400 π.Χ. από φυλές που κατοικούσαν στα παράλια της Βαλτικής θάλασσας. Τις φυλές αυτές διαδέχτηκαν οι μεσοποτάμιοι πολιτισμοί του Τίγρη και του Ευφράτη στα 4.500 π.Χ., για να ακολουθήσουν όλοι οι παραθαλάσσιοι πολιτισμοί της Μεσόγειου (www.sea-u.com). Επιπλέον, η ιαπωνική παράδοση μας πληροφορεί για την ύπαρξη των ama divers για σχεδόν δύο χιλιετίες. Οι Ama ήταν γυναίκες που χρησιμοποιούσαν την ελεύθερη κατάδυση για εμπορικούς κυρίως λόγους (αλίευση μαργαριτοφόρων οστράκων), καθώς και για την εξασφάλιση της τροφής (www.deep.gr).

Η ελεύθερη κατάδυση στην Ελλάδα, όπως σε όλους τους παραθαλάσσιους πολιτισμούς σε όλη την υδρόγειο, χρησιμοποιείται από παλιά με διαφορετικές μεθόδους και στυλ για τη συλλογή τροφής και πρώτων υλών.

Στο Μινωικό πολιτισμό το 2.000 π.Χ. εμφανίζεται η πρώτη μυθολογική φιγούρα ελεύθερου δύτη με το όνομα Γλαύκος και μεταφέρεται στη μυθολογική κουλτούρα όλων των Ελληνικών πόλεων. Ο ιστορικός Θουκυδίδης αναφέρει το 415 π.Χ. τη συμμετοχή Αθηναίων δυτών στη μάχη των Συρακουσών (www.sea-u.com) ενώ, ακολούθως, αναφέρεται ότι ο Μέγας Αλέξανδρος χρησιμοποίησε δύτες για να μετακινήσει εμπόδια που είχαν βυθιστεί στο λιμάνι της Τύρου, την οποία κυρίευσε ύστερα από πολιορκία το 332 π.Χ. Στην εποχή της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας οι ‘Urinatores’ ήταν ένα σώμα επίλεκτων δυτών του ρωμαϊκού στρατού. Υπάρχουν επίσης στοιχεία ότι τον 1ο αιώνα π.Χ. υπήρχε μια μεγάλη βιομηχανία ανάσυρσης ναυαγίων από τα μεγάλα λιμάνια της Ανατολικής Μεσογείου. Η επιχείρηση αυτή ήταν τόσο καλά οργανωμένη ώστε καθορίστηκε διά νόμου κλίμακα αμοιβής των δυτών ανάλογα με το βάθος που κατέβαιναν. Όλες οι καταδύσεις γίνονταν με το κράτημα της αναπνοής. Η εξάσκηση άρχιζε από τα παιδικά χρόνια και οι αρχαίοι δύτες ανέπτυσαν αντοχή και τεράστια χωρητικότητα πνευμόνων. Επίπεδες πέτρες χρησιμοποιούνταν σαν βάρη και σαν εργαλεία διεύθυνσης του δύτη. Μια κοινή πρακτική ήταν να δένονται σχοινιά γύρω από τη μέση του δύτη, ώστε συνεργάτες του να τον φέρνουν πίσω στην επιφάνεια με τη λεία που κατάφερνε να πάρει κατά την κατάδυση του, που έφτανε συχνά τα 20-30 μ. κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας (www.4fishing.gr).

Η ελεύθερη κατάδυση στην Ελλάδα συνεχίζεται με δύτες που συμμετέχουν από το 160 π.Χ. σε περισυλλογές αντικειμένων από ναυάγια και σε συλλογή σφουγγαριών μέχρι την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης όπου αρχίζουν να χρησιμοποιούνται

τεχνικές αυτόνομης κατάδυσης, όπως και στον υπόλοιπο κόσμο με αποτέλεσμα η ελεύθερη κατάδυση να ξεχαστεί και να επανέλθει ως άθλημα το 1949, όπου πρωτοπόροι δύτες, αψηφώντας τις δογματικές ιατρικές θεωρίες, πραγματοποιούν καταδύσεις σε βάθος που ξεπερνά τα 30 μέτρα (www.sea-u.com). Αξεπέραστο έως σήμερα, ιστορικά καταγεγραμμένο καταδυτικό κατόρθωμα, ήταν του Συμαίου ελεύθερου δύτη Στάθη Χατζή, όταν το 1913 καταδύθηκε σε βάθος 88 μέτρων για 3':58'' εντοπίζοντας και δένοντας τη χαμένη άγκυρα του ιταλικού θωρηκτού Regina Margherita (www.naxosdiving.com).

Μετά από τόσες δεκαετίες εξέλιξης σήμερα η ελεύθερη κατάδυση είναι ένα καταξιωμένο άθλημα, συνεχώς αναπτυσσόμενο το οποίο διευρύνει ημέρα με την ημέρα το κοινό του ενώ διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες ασφαλείας, θεωρία και τεχνικές (www.deep.gr). Σχολεία ελεύθερης κατάδυσης διοργανώνονται στην Ελλάδα όλο το χρόνο με πιο ιδανική, φυσικά, την καλοκαιρινή περίοδο. Εκτός από σχολεία ελεύθερης κατάδυσης στη χώρα μας διοργανώνονται σεμινάρια, ημερίδες και αγώνες, όπου ελεύθεροι δύτες απ' όλο τον κόσμο ανταλλάσσουν απόψεις και διαγωνίζονται σε διάφορες κατηγορίες (www.sea-u.com).

Πέρα από το αθλητικό κομμάτι όμως, όλο και περισσότεροι εθίζονται στη μαγεία του απέραντου γαλάζιου ως θεατές ή περιπατητές του βυθού με κρατημένη την ανάσα. Πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του σπορ έπαιξε αναμφισβήτητα η ταινία του Luc Besson 'Το απέραντο γαλάζιο' (1988), που έκανε το σπορ γνωστό στο ευρύ κοινό (www.deep.gr).

3.6.2. Η υποβρύχια αλιεία

Γενικά με τον όρο υποβρύχια αλιεία, κοινώς υποβρύχιο ψάρεμα, χαρακτηρίζεται το είδος εκείνο της αλιείας που επιχειρείται από καταδυόμενο ερασιτέχνη αλιέα με κύριο εργαλείο το ψαροτούφεκο. Η δραστηριότητα αυτή προϋποθέτει καλή κολυμβητική ικανότητα, φυσική αντοχή, ταχύτητα αντίληψης, και σταθερότητα κινήσεων, βάσει των οποίων και στη συνέχεια με την εξάσκηση αναπτύσσεται η σχετική εμπειρία που θα παίζει πάντα τον προκαθοριστικό ρόλο του επιτυχούς αποτελέσματος. Επίσης, πολύ σημαντικό παράγοντα παίζει η σωστή τεχνική του αλιέα η οποία μπορεί να διδαχθεί στα πλαίσια ενός σχολείου ελεύθερης κατάδυσης. Έτσι, στο περιορισμένο μεσοδιάστημα

της αναπνοής, ο καταδυόμενος θα πρέπει να μπορεί να καλύπτει τους χρόνους κατάδυσης, παραμονής στο βάθος της επιχειρούμενης υποβρύχιας αλιευτικής δραστηριότητας και το χρόνο ανάδυσης. Ενδεικτικά, ένας μέτριας ικανότητας ψαροτουφεκάς 'βουτά' μέχρι 10 μέτρα βάθος, ένας καλός μέχρι 20 μέτρα, ενώ ένας εξαιρετικά ικανός ψαροτουφεκάς, μπορεί να φθάνει με ασφάλεια τα 25 - 35 μέτρα (www.el.wikipedia.org).

Το υποβρύχιο ψάρεμα με τη μορφή που το γνωρίζουμε σήμερα ξεκίνησε από την Αμερική τη δεκαετία του '50, ενώ τις επόμενες δύο δεκαετίες στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στη Γαλλία και στην Ιταλία υπήρξε ιδιαίτερη άνθηση σε αυτή τη δραστηριότητα. Σήμερα, σε ολόκληρο τον πλανήτη υπάρχουν εκατοντάδες χιλιάδες ένθερμοι λάτρεις του υποβρύχιου κυνηγιού, ενώ στη χώρα μας υπολογίζονται στους 10.000 (www.tovima.gr). Επιπλέον, η υποβρύχια αλιεία με άπνοια έχει αναγνωριστεί επίσημα ως άθλημα με τη δημιουργία εθνικών ομοσπονδιών και διοργανώνονται σε ετήσια βάση εθνικά ή διεθνή πρωταθλήματα. Το αθλητικό ψαροτούφεκο αντιδιαστέλλεται και δεν έχει απολύτως καμία σχέση με το ψαροτούφεκο με αυτόνομη αναπνευστική συσκευή, το οποίο στην Ελλάδα (αλλά και σε πολλά μέρη του κόσμου) είναι παράνομο και απαγορεύεται (www.spear-fishing.gr).

Η υποβρύχια αλιεία ως μορφή ελεύθερης κατάδυσης εμπεριέχει πολύ περισσότερους κινδύνους από άλλες μορφές κατάδυσης, εξαιτίας της ιδιαιτερότητας του αλιεύματος ως κυνηγετικού στόχου. Ένα πολύ συνηθισμένο και δυσάρεστο συμβάν είναι η υποξία η οποία οφείλεται στην έλλειψη οξυγόνου λόγω υπερεκτίμησης της δυνατότητας για άπνοια. Το επακόλουθο της υποξίας είναι η λιποθυμία του δύτη που μπορεί να καταλήξει εύκολα σε πνιγμό ιδίως αν ο δύτης είναι μόνος του (Πίνακας 7). Άλλο σημαντικό καταδυτικό ατύχημα σε υποβρύχιους αλιείς είναι η ρήξη τυμπάνου που προκαλείται από την αδυναμία σωστής εξίσωσης πίεσης της ενδιάμεσης περιοχής μεταξύ έξω και έσω τυμπάνου με αποτέλεσμα τη μερική ή την ολική ρήξη τυμπάνου και τον πιθανό τραυματισμό του κοχλία. Σε μια τέτοια περίπτωση παρατηρούνται βλάβες στο εσωτερικό του αυτιού και ίλιγγοι, με άμεση συνέπεια τον κίνδυνο της απώλειας του αισθήματος της ισορροπίας και την πλήρη αδυναμία ανάδυσης (www.el.wikipedia.org).

Γενικά, οι αιτίες που μπορούν να προκαλέσουν το θάνατο στους δύτες ελεύθερης κατάδυσης και στους υποβρύχιους αλιείς συνοψίζονται στον Πίνακα 7. Παρατηρώντας, τον πίνακα διαπιστώνεται, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ότι τα θανατηφόρα περιστατικά λόγω της υποξίας είναι στατιστικά πολύ περισσότερα από τα υπόλοιπα που οφείλονται σε άλλους λόγους, όπως παθολογικές καταστάσεις (εγκεφαλικό και καρδιακό επεισόδιο) ή τραυματισμοί που επέρχονται από εξωγενείς παράγοντες (π.χ. ατύχημα από σκάφος, μπλέξιμο σε δίκτυα κ.α.).

Πίνακας 7: Αιτίες θανάτου δυτών με την τεχνική της ελεύθερης κατάδυσης

Αιτία θανάτου	Ποσοστό (n=75)
Υποξία	62,7%
Τραυματισμός	16,0%
Καρδιακό επεισόδιο	10,7%
Αγγειακό εγκεφαλικό επεισόδιο	2,7%
Οξεία ασθένεια	1,3%
Νόσος των δυτών	1,3%
Αδιευκρίνιστο	5,3%

Πηγή: Walker (1998, όπως αναφέρεται στο Garrod & Gossling, 2008), ίδια επεξεργασία

3.7. Συμπεράσματα

Ο όρος ‘ακραία αθλήματα’ χρησιμοποιείται για να περιγράψει ‘αθλήματα και δραστηριότητες αναψυχής που υλοποιούνται σε φυσικό περιβάλλον και είναι ριψοκίνδυνες καθώς εμπεριέχουν κατά την υλοποίησή τους στοιχεία όπως η πρόκληση, η περιπέτεια και το ‘ρίσκο’ (Κουθούρης, 2014). Συνεπώς, η συμμετοχή σε αυτού του είδους τις δραστηριότητες χαρακτηρίζεται από συνειδητή επιλογή και απαιτεί μεγάλη εμπειρία και γνώση από τους αθλητές.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή στον ακραίο αθλητισμό μπορεί να είναι κοινωνικοί, βιολογικοί ή και ψυχολογικοί. Σύμφωνα με τους ερευνητές, η ένταξη και η αποδοχή σε μία νέα κοινωνική ομάδα, η συντροφικότητα, η συναναστροφή με

ενδιαφέροντα άτομα, ο ελκυστικός κοινωνικός αντίκτυπος και η μόδα αποτελούν τους πιο σημαντικούς κοινωνικούς λόγους, ενώ το φύλο και η ηλικία του ατόμου παίζουν, επίσης, καθοριστικό ρόλο. Ωστόσο, τον πιο σημαντικό ρόλο στην ενασχόληση με τις ακραίες δραστηριότητες παίζουν οι ψυχολογικοί παράγοντες. Σε αυτούς κατατάσσονται τα εξωτερικά και εσωτερικά κίνητρα, η αυτοδιάθεση και ορισμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των ατόμων.

Τρεις θεωρίες έχουν αναπτυχθεί σε μια προσπάθεια των επιστημόνων να αναλύσουν και να κατανοήσουν τη συμμετοχή των ατόμων στα ακραία αθλήματα, η θεωρία της 'ιδανικής διέγερσης', η 'κατάσταση ροής' και η 'εμπειρία της περιπέτειας'. Όλες αναγνωρίζουν τη σημασία της ανάγκης των ατόμων να βιώσουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό, τη διέγερση, τον ενθουσιασμό, την περιπέτεια αλλά και τη συναισθηματική πληρότητα. Η συγκεκριμένη ανάγκη είναι αυτή που αποτελεί και μια συνεχή παρακίνηση για επανάληψη της συμμετοχής.

Τα ακραία αθλήματα μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ανάλογα του πεδίου που ασκούνται, σε αθλήματα του αέρα, σε επίγεια αθλήματα, σε αθλήματα νερού και σε μεικτά. Ενδεικτικές εφαρμογές των κατηγοριών αυτών αποτελούν η ελεύθερη πτώση με αλεξίπτωτο (skydiving ή parachuting), η αναρρίχηση βράχων (rock climbing) και το kite surf. Τα κίνητρα συμμετοχής στα παραπάνω αθλήματα σύμφωνα με τα αποτελέσματα ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την εμπειρία ροής, την αποτελεσματικότητα, την υπέρβαση, την πρόκληση και το ρίσκο, την κάθαρση, την αναγνωρισιμότητα, τον έλεγχο και την ανάπτυξη ικανοτήτων.

Στα ακραία αθλήματα ανήκει και η δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας με άπνοια η οποία πραγματοποιείται με την τεχνική της ελεύθερης κατάδυσης. Τα κίνητρα ενασχόλησης με αυτή τη δραστηριότητα, το προφίλ και η συμπεριφορά των ταξιδιωτών θα διερευνηθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

Διερεύνηση του προφίλ, των κινήτρων και της ταξιδιωτικής συμπεριφοράς των συμμετεχόντων στην υποβρύχια αλιεία

4.1. Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει, ουσιαστικά, το εμπειρικό μέρος της παρούσας εργασίας καθώς σε αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας που πραγματοποιήθηκε αναφορικά με το προφίλ, τα κίνητρα συμμετοχής και την ταξιδιωτική συμπεριφορά των ατόμων που δραστηριοποιούνται στην υποβρύχια αλιεία.

Το κεφάλαιο διαρθρώνεται ως εξής: Αρχικά, γίνεται μία μικρή ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με τις έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στα κίνητρα συμμετοχής στις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής αλλά και στις μελέτες που έχουν χρησιμοποιήσει ως όργανο μέτρησης την κλίμακα REP (Recreation Experience Preference), την οποία χρησιμοποιεί και η παρούσα εργασία. Στη συνέχεια, παραθέτονται οι μεταβλητές των Dolnicar & Flucker (2003) οι οποίοι πραγματοποίησαν αντίστοιχη διαδικτυακή έρευνα μελετώντας τη συμπεριφορά ταξιδιώτη των surfer. Στην επόμενη ενότητα παρουσιάζεται η μεθοδολογία της παρούσας έρευνας, το εργαλείο αξιολόγησης και τέλος τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυση.

4.2. Διερεύνηση κινήτρων συμμετοχής στις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής

4.2.1. Ανασκόπηση βιβλιογραφίας

Ο Buckley (2012), συγκεντρώνοντας τα αποτελέσματα από περίπου πενήντα έρευνες άλλων μελετητών σχετικά με τα κίνητρα των ατόμων για τουρισμό περιπέτειας, ταυτοποίησε τουλάχιστον δεκατέσσερις διαφορετικές κατηγορίες οι οποίες συνοψίζονται στον Πίνακα 8. Παρατηρούμε ότι μέσα στα πιο σημαντικά εσωτερικά κίνητρα συγκαταλέγονται η διέγερση, η υπερνίκηση του φόβου, η ανάπτυξη δεξιοτήτων και η επίτευξη, ενώ στους παράγοντες έλξης περιλαμβάνονται η επαφή με τη φύση, η συναναστροφή με φίλους που συμμετέχουν στην ίδια δραστηριότητα, η βελτίωση της εικόνας και η απόδραση από τις καθημερινές συνήθειες. Για τους παράγοντες που είναι μέσα σε αγκύλες, κάποιες μελέτες τους ταυτοποίησαν ως κίνητρα, ενώ άλλες συγκεκριμένα τους απέκλεισαν, δηλαδή οι συμμετέχοντες αρνήθηκαν κατηγορηματικά ότι παρακινήθηκαν από το ρίσκο ή τον ανταγωνισμό αντίστοιχως.

Πίνακας 8: Κίνητρα δραστηριοτήτων περιπέτειας

Εσωτερικά (δραστηριότητα)	
Ενθουσιασμός (Thrill)	Αδρεναλίνη, διέγερση
Φόβος (Fear)	Υπερνίκηση του φόβου
Έλεγχος (Control)	Διατήρηση ελέγχου του σώματος και του μυαλού
Δεξιότητες (Skills)	Χρήση εμπειρογνωσίας για ικανοποίηση δύσκολων καθηκόντων
Επιτυχία (Achieve)	Υπερνίκηση των προκλήσεων για επίτευξη δύσκολων στόχων
Φυσική κατάσταση (Fitness)	Διατήρηση της καλής φυσικής κατάστασης
[Ρίσκο]	[Κίνδυνος ως άμεσο κίνητρο]
Εσωτερικά/Εξωτερικά	
Φύση (Nature)	Εκτίμηση της ομορφιάς
Τέχνη (Art)	Αντίληψη της δραστηριότητας ως καλλιτεχνία
Πνεύμα (Spirit)	Δραστηριότητα ως πνευματική εμπειρία
Εξωτερικά, κοινωνική θέση	
Φίλοι (Friends)	Απόλαυση με το να μοιράζεσαι τη δραστηριότητα με άλλους
Εικόνα (Image)	Βελτίωση της εικόνας σε σχέση με το πώς μας βλέπουν οι άλλοι
Απόδραση (Escape)	Αλλαγή από τις καθημερινές συνήθειες
Συναγωνισμός [Compete]	[Ανταγωνισμός με άλλους]

Πηγή: Buckley, 2012

Οι ορισμοί, οι αναλυτικές μέθοδοι αλλά και το αντικείμενο (άθλημα) και το υποκείμενο (συμμετέχοντες) των μελετών ποικίλουν σημαντικά από έρευνα σε έρευνα με αποτέλεσμα την απουσία ξεκάθαρων προτύπων. Ανάμεσα στα ακραία αθλήματα περιπέτειας που έχουν μελετηθεί περισσότερο είναι η αναρρίχηση και η ορειβασία, το ράφτινγκ ορμητικών νερών και το καγιάκ, η ελεύθερη πτώση με αλεξίπτωτο, το σέρφινγκ, το σκι και το snowboard (Buckley, 2012).

Μία από τις πρώτες έρευνες που εξήγαγε συμπεράσματα συμπεριφοράς για πληθυσμούς ατόμων που ασχολούνται με ακραία αθλήματα στην Ελλάδα αποτελεί αυτή των Μπελογιάννη κ.ά. (2007). Καθώς το ρίσκο γίνεται αντιληπτό από κάθε άτομο διαφορετικά, η συγκεκριμένη μελέτη διερεύνησε την πιθανή ύπαρξη διαφορετικού επιπέδου έντασης στο γνώρισμα της ‘Αναζήτησης Διέγερσης Συναισθημάτων’ μεταξύ ορειβατών διαφορετικής εμπειρίας, φύλου και ηλικίας. Ως όργανο μέτρησης χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα ‘Αναζήτηση Διέγερσης Συναισθημάτων’ (SSS –

‘Sensation Seeking Scale’) του Zuckerman (1994) όπως αυτή τροποποιήθηκε στην ελληνική και η οποία εκφράζεται από τέσσερις υποκλίμακες: ‘Αναζήτηση Διέγερσης-Περιπέτειας’-(ΑΔΠ), ‘Αναζήτηση Εμπειριών’- (ΑΕ), ‘μη- Αναστολή’- (μΑ) και ‘Αποφυγή της Ανίας’- (ΑΑ). Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστήριξαν ότι α) το ατομικό ψυχολογικό χαρακτηριστικό της ‘Αναζήτησης Διέγερσης Συναισθημάτων’ αποτελεί καθοριστικό παράγοντα επιλογής της ορειβασίας ως ακραίο άθλημα μόνο σε επίπεδο αρχαρίων, β) η ‘αναστολή προς το ρίσκο’ αποτέλεσε στοιχείο διαφοροποίησης των εμπειρών από τους αρχάριους ορειβάτες με τους εμπειρους να σημειώνουν χαμηλότερες τιμές, γ) οι γυναίκες ορειβάτες συμμετείχαν στο άθλημα κυρίως για να βιώσουν νέες εμπειρίες και όχι να γευθούν την ‘αδρεναλίνη’ του αθλήματος και δ) η εμπλοκή των γυναικών σε σοβαρότερες και πιο ριψοκίνδυνες μορφές ορειβασίας δείχνει να σταματά λόγω της ύπαρξης υψηλών τιμών ‘αναστολής προς το ρίσκο’.

Το ίδιο όργανο μέτρησης χρησιμοποίησε στην ερευνά της η Παπαδάκη (2010), η οποία μελέτησε την προδιάθεση ανάληψης ρίσκου σε σπηλαιολόγους διαφορετικού επιπέδου εμπειρίας και διαφορετικών δημογραφικών χαρακτηριστικών (φύλο, ηλικία). Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι η προδιάθεση ανάληψης ρίσκου διαφοροποιείται λόγω του φύλου των σπηλαιολόγων και του επιπέδου εμπειρίας μέχρι όμως το μεσαίο επίπεδο, ενώ η ηλικία δεν φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο.

Οι Pelletier κ.ά. (1995) προκειμένου να επιβεβαιώσουν την εγκυρότητα ενός εργαλείου μέτρησης αναφορικά με τα κίνητρα συμμετοχής σε σπορ, πραγματοποίησαν δύο έρευνες, η πρώτη σε αθλητές πανεπιστημίων και η δεύτερη σε αθλητές τοπικών ομάδων ποδοσφαίρου. Το εργαλείο που χρησιμοποίησαν είναι το Sport Motivation Scale (SMS), το οποίο περιλαμβάνει επτά υποκλίμακες που μετρούν τις τρεις μορφές Εσωτερικών Κινήτρων (Κίνητρο για Γνώση - IM to Know, Κίνητρο για Επίτευξη - IM to Accomplish Things, και Κίνητρο Διέγερσης - IM to Experience Stimulation), τις τρεις μορφές ρύθμισης για τα Εξωτερικά Κίνητρα (ρύθμιση μέσω ταύτισης - identified regulation, ενδοβολική ρύθμιση - introjected regulation, εξωτερική ρύθμιση - external regulation και την απουσία κινήτρων – Amotivation). Και οι δυο έρευνες κατέδειξαν ότι η SMS αποτελεί όχι μόνο μία ικανοποιητική τροποποίηση της, Γαλλο-Καναδικής εκδοχής αλλά και μία από μόνη της αξιόπιστη και έγκυρη κλίμακα η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην έρευνα για τα κίνητρα στον αθλητισμό.

Οι Tzorbatzoudis κ.ά. (2006) χρησιμοποίησαν το ίδιο εργαλείο αξιολόγησης (κλίμακα SMS) για να μελετήσουν την επίδραση των διαστάσεων των κινήτρων, τόσο στο επίπεδο συμμετοχής όσο και στη πρόθεση συνέχισης της συμμετοχής ενηλίκων συμμετεχόντων σε δραστηριότητες αναψυχής. Τα αποτελέσματα παρείχαν ενδείξεις ότι η αύξηση των κινήτρων οδηγεί και σε αύξηση συμμετοχής. Ακόμα, σημαντικό ήταν το εύρημα ότι οι συμμετέχοντες με αυξημένα τα εσωτερικά κίνητρα της απόκτησης γνώσης και της επίτευξης στόχων όπως και της εξωτερικής ρύθμισης τείνουν να έχουν την πρόθεση να συνεχίσουν την ενασχόλησή τους με τη δραστηριότητα. Αντιθέτως, η απουσία κινήτρων συσχετίζεται αρνητικά.

Οι Diehm & Armatas, (2004) πραγματοποίησαν έρευνα προκειμένου να εξετάσουν εάν και κατά πόσο διαφέρουν τα γνωρίσματα της ‘Αναζήτησης Διέγερσης Συναισθημάτων’, της ‘Δεκτικότητας στην Εμπειρία’ (‘Openness to Experience’) και τα κίνητρα συμμετοχής ανάμεσα σε συμμετέχοντες υψηλού και χαμηλού ρίσκου αθλημάτων όπως είναι αυτά των surfing και γκολφ. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι οι σέρφερς χαρακτηρίζονται από υψηλότερες τιμές στην ‘Αναζήτηση Διέγερσης Συναισθημάτων’, όπως αυτό μετρήθηκε από την SSS (Sensation Seeking Scale του Zuckerman, 1994) αλλά και στη ‘Δεκτικότητα στην Εμπειρία’, σύμφωνα με το όργανο μέτρησης NEO-Personality Inventory Revised (Costa & McCrae, 1992). Επίσης, οι σέρφερς σημείωσαν υψηλότερες τιμές Εσωτερικών Κινήτρων από τους συμμετέχοντες στο γκολφ, όπως αυτό μετρήθηκε από την SMS (Pelletier κ.ά., 1995) ενώ και οι δυο ομάδες κατέδειξαν παρόμοιες τιμές Εξωτερικών Κινήτρων. Τα αποτελέσματα, ακόμη, υποδηλώνουν ότι τα στοιχεία της προσωπικότητας του ατόμου μαζί με τις μορφές των κινήτρων συμμετοχής μπορούν να φανούν χρήσιμα στο διαχωρισμό μεταξύ των συμμετεχόντων σε υψηλού και χαμηλού ρίσκου αθλήματα κάτι το οποίο μπορεί αργότερα να χρησιμοποιηθεί θετικά στην προώθηση μιας φαινομενικά ακραίας δραστηριότητας.

Ένα διαφορετικό εργαλείο μέτρησης χρησιμοποίησαν οι Raugh & Wall (1987) για να καταγράψουν τα κίνητρα συμμετοχής σε αθλητικές δραστηριότητες ανάμεσα σε φοιτητές πανεπιστημίου. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο των Youngblood & Suinn (1978) ‘Motives for Competition’ και οι απαντήσεις ανέδειξαν ως υψηλότερα κίνητρα τη βελτίωση της απόδοσης, τη διασκέδαση - απόλαυση της δραστηριότητας και τη βελτίωση της συνολικής σωματικής κατάστασης.

Οι Frederick & Ryan (1993) χρησιμοποίησαν το MPAM (Motivation for Physical Activity Measure) ως όργανο αξιολόγησης για να μετρήσουν τις διαφορές στα κίνητρα για σπορ και άσκηση καθώς και τη σχέση τους με τη συμμετοχή και την πνευματική υγεία. Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν δύο διαφορετικές ομάδες: άτομα που συμμετέχουν σε ατομικά σπορ και άτομα των οποίων η βασική δραστηριότητα είναι η συμμετοχή σε προγράμματα φυσικής κατάστασης, ενώ οι παράγοντες που μετρήθηκαν ήταν το ενδιαφέρον/απόλαυση, η απόδοση και κίνητρα σχετικά με τη σωματική εμφάνιση. Σύμφωνα, λοιπόν, με τα αποτελέσματα της έρευνας οι συμμετέχοντες στα ατομικά αθλήματα σημείωσαν υψηλότερες τιμές στις μεταβλητές ενδιαφέρον/απόλαυση και απόδοση σε σχέση με τους συμμετέχοντες στα ομαδικά προγράμματα ενώ οι δεύτεροι βαθμολόγησαν υψηλότερα τους παράγοντες που συσχετίζονταν με τα κίνητρα σωματικής εμφάνισης. Επιπλέον, οι συσχετίσεις έδειξαν ότι όλες οι μορφές των κινήτρων συνδέονται με τους δείκτες συμμετοχής. Γενικά, το επίπεδο των δεικτών συμμετοχής συσχετίστηκε με συναισθήματα καλής σωματικής κατάστασης και όχι με την πνευματική υγεία.

Μια μετα-ανάλυση 128 προηγούμενων ερευνών πραγματοποίησαν οι Deci κ.ά. (1999) για να εξετάσουν γενικά την επίδραση των εξωτερικών κινήτρων στα εσωτερικά κίνητρα. Διαπίστωσαν ότι οι εξωτερικές αμοιβές επιδρούν αρνητικά στην εσωτερική παρακίνηση κάτι που συμβαίνει και στον τομέα του αθλητισμού και της άσκησης (Frederick & Ryan, 1993).

Όπως διαφαίνεται από τη μέχρι τώρα ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, οι ερευνητές χρησιμοποιούν διάφορα εργαλεία και δείκτες για να αποτιμήσουν τους λόγους συμμετοχής των ατόμων σε δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής. Μία συχνή προσέγγιση στη μελέτη των κινήτρων είναι η εστίαση στους επιθυμητούς στόχους που επιτυγχάνονται μέσω αυτής της συμμετοχής. Ως εκ τούτου, οι κλίμακες REP (Recreation Experience Preference scales) αναπτύχθηκαν για τη μέτρηση των στόχων αυτών αποτελώντας, επίσης, το εργαλείο μέτρησης που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία. Οι λόγοι που επιλέξαμε το συγκεκριμένο εργαλείο είναι αφενός λόγω της ευρείας εφαρμογής του στις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής (Alexandris κ.ά., 2009, Kyle κ.ά., 2006, Καραγιώργος κ.ά., 2010) και αφετέρου διότι η ευελιξία που παρουσιάζει στη δομή του εξυπηρετεί το σκοπό της παρούσας εργασίας, ο οποίος είναι να προσδιορίσει τις επιδιώξεις και τους σκοπούς (κίνητρα) των ατόμων που ασχολούνται ενεργά με την υποβρύχια αλιεία.

Η κλίμακα REP αναπτύχθηκε από τον Driver και τους συνεργάτες του (1983) οι οποίοι, αφού μελέτησαν τη βιβλιογραφία της αναψυχής και χαρακτηριστικά ψυχολογίας, συνέταξαν ομάδες εστίασης (focus groups) και αξιολόγησαν τα ευρήματα από μια πληθώρα προσωπικών συνεντεύξεων και ερωτηματολογίων (Walker κ.ά., 2001, Manfredo κ.ά., 1996). Η πρώτη εκδοχή της κλίμακας REP ήταν πολύ αναλυτική, αποτελούμενη από 19 τομείς και 328 θέματα. Ωστόσο, οι Manfredo κ.ά., (1996) συνιστούν ότι εφόσον οι διαστάσεις των ψυχολογικών προσδοκιών που καλύπτονται από την κλίμακα είναι εκτενείς, οι ερευνητές μπορούν να καθορίσουν ποιες από αυτές μπορούν να εφαρμοστούν στο πλαίσιο των μελετών τους και να χρησιμοποιήσουν πιο σύντομες εκδοχές της κλίμακας (18 τομείς και 108 θέματα).

Σημαντικές μελέτες συμμετοχής ατόμων σε δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής στην Ελλάδα έχουν χρησιμοποιήσει τις κλίμακες REP. Για παράδειγμα, η έρευνα των Alexandris κ.ά. (2009) μελέτησε τα κίνητρα, τη συμμετοχή και την αφοσίωση μεταξύ των σκιέρ αναψυχής, που είχαν επισκεφτεί ένα χιονοδρομικό κέντρο στη Β. Ελλάδα, προκειμένου να αναπτύξει μια τυπολογία τμηματοποίησης. Για την αξιολόγηση των κινήτρων οι ερευνητές ανέπτυξαν μία τροποποιημένη εκδοχή της κλίμακας REP των Manfredo κ.ά. (1996). Η συμμετοχή στη δραστηριότητα μετρήθηκε με το τρισδιάστατο μοντέλο (έλξη, επικέντρωση και αυτό-έκφραση) των Kyle κ.ά. (2004) ενώ για την αφοσίωση χρησιμοποιήθηκε μία κλίμακα πρόθεσης. Από τη διερευνητική παραγοντική ανάλυση των κινήτρων προέκυψαν οι εξής επτά διαστάσεις: απόδραση, κοινωνική αναγνώριση, απόλαυση της φύσης, διέγερση/ρίσκο, κοινωνικοποίηση, ανάπτυξη δεξιοτήτων και επίτευξη. Οι διαστάσεις αυτές κατηγοριοποίησαν τους σκιέρ σε τέσσερις ομάδες: αρχάριους, πολλαπλών ενδιαφερόντων, φυσιογνώστες και λάτρεις του αθλήματος, ενώ η στατιστική ανάλυση αποκάλυψε διαφορές ανάμεσα στις ομάδες αυτές τόσο στην αφοσίωση όσο και στις τρεις υποκλίμακες της συμμετοχής. Τέλος, ως γενική τάση, η τέταρτη ομάδα (λάτρεις του αθλήματος) είχε στατιστικά υψηλότερες τιμές σε σύγκριση με τις υπόλοιπες.

Χρησιμοποιώντας μια τροποποιημένη μορφή του παραπάνω εργαλείου αξιολόγησης (Alexandris κ.ά., 2009) σχετική έρευνα πραγματοποιήσαν και οι Καραγιώργος κ.ά. (2010), οι οποίοι διερεύνησαν τα κίνητρα συμμετοχής 64 ορειβατών σε πεζοπορία στον Όλυμπο. Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν την 'ανάπτυξη ικανοτήτων', την 'απόδραση' και τη 'γνωριμία της περιοχής' ως τους πιο σημαντικούς λόγους

πραγματοποίησης της συγκεκριμένης δραστηριότητας ενώ λιγότερο σημαντικά βρέθηκαν να είναι η ‘κοινωνικοποίηση’ και η ‘ψυχολογική εκτίμηση’.

Τέλος, οι Kyle κ.ά. (2006) στη μελέτη που πραγματοποίησαν για να διερευνήσουν τη φύση της σχέσης ανάμεσα στα κίνητρα και τη μακροχρόνια συμμετοχή σε υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής χρησιμοποίησαν την κλίμακα REP σε τροποποιημένη εκδοχή. Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν κατασκηνωτές ενός εθνικού δρυμού. Τα ευρήματα της έρευνας υποστήριζαν τον ισχυρισμό ότι η επίδραση των κινήτρων στην μακροχρόνια συμμετοχή είναι θετική.

4.3. Συμπεριφορά ταξιδιώτη

Οι Dolnicar & Fluker (2003) πραγματοποίησαν έρευνα ανάμεσα σε τουρίστες του surf προκειμένου να τους τμηματοποιήσουν ανάλογα με τα στοιχεία της συμπεριφοράς τους και με βασικό σκοπό να αποκτηθεί γνώση για τις ταξιδιωτικές τους συνήθειες στην τουριστική αγορά. Η έρευνα εκπονήθηκε διαδικτυακά και οι συμμετέχοντες σε αυτήν συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο που ανέβασε στην ιστοσελίδα του ένα ταξιδιωτικό πρακτορείο στο Σίντεϋ το οποίο διοργάνωνε ταξίδια για surfing. Οι ‘ερωτήσεις προορισμού’ αποτελούνταν από 30 ναι ή όχι προτάσεις αναφορικά με το εάν οι surfer είχαν επισκεφτεί συγκεκριμένους προορισμούς. Επιπλέον, αναλυτικές πληροφορίες συμπεριλήφθηκαν στο σύνολο των δεδομένων και αφορούσαν *ερωτήσεις σχετικές με το άθλημα, προσωπικά χαρακτηριστικά και τη συμπεριφορά ταξιδιώτη*.

Οι ερωτήσεις που αφορούν στο άθλημα του surf περιλαμβάνουν το προτιμώμενο μέγεθος και το είδος του κύματος, τη συχνότητα πραγματοποίησης ταξιδιών για surf, την ικανότητα των αθλητών και τον αριθμό των ετών ενασχόλησής τους με το άθλημα. Τα προσωπικά χαρακτηριστικά περιλάμβαναν το επίπεδο εκπαίδευσης, το εισόδημα, το φύλο και την ηλικία. Τέλος, η κατηγορία της ταξιδιωτικής συμπεριφοράς διερευνήθηκε ζητώντας από τους surfer να διατυπώσουν τη διάρκεια διαμονής τους στον προορισμό, με ποιον άλλον ταξίδεψαν, πόσα χρήματα δαπάνησαν την ημέρα και πόσο μετακινήθηκαν εντός του προορισμού κατά τη διάρκεια της διαμονής τους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν έξι τομείς στην τουριστική αγορά του surf, ο κάθε ένας με σημαντικές διαφορές στην ηλικία, την ικανότητα, τη διάρκεια διαμονής, τη συχνότητα πραγματοποίησης ταξιδιών και την προτίμηση στο μέγεθος και είδος του

κύματος. Ακόμη, σύμφωνα με τους ερευνητές, τα αποτελέσματα αυτών των ευρημάτων μπορούν να έχουν επιπτώσεις τόσο στους προορισμούς για surf όσο και στην τουριστική βιομηχανία η οποία εξυπηρετεί τη συγκεκριμένη εμπειρία.

4.4. Μεθοδολογία έρευνας

Η παρούσα έρευνα μελετά το προφίλ, τα κίνητρα συμμετοχής και την ταξιδιωτική συμπεριφορά των ενασχολούμενων με την υποβρύχια αλιεία χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της δημοσκοπήσης μέσω δομημένου *ερωτηματολογίου*. Αρχικά, τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν δειγματοληπτικά σε επισκέπτες αλλά και σε διοργανωτές της έκθεσης ‘Ψάρεμα - Σκάφος - Boat & Fishing in Greece Show’, η οποία πραγματοποιήθηκε από τις 16 έως τις 18 Μαρτίου 2018 στο Εκθεσιακό Κέντρο Helexpo στο Μαρούσι. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα κλήθηκαν να συμπληρώσουν το όργανο αξιολόγησης και συνολικά συλλέχθηκαν 63 ερωτηματολόγια εκ των οποίων θεωρήθηκαν έγκυρα τα 62 (ποσοστό 98,4%). Στη συνέχεια, το ερωτηματολόγιο αναρτήθηκε σε σελίδες κοινωνικής δικτύωσης του internet (facebook) και μέσα σε κλειστές ομάδες που αφορούσαν αποκλειστικά στην υποβρύχια αλιεία και συλλέχθηκαν 130 απαντήσεις, όλες έγκυρες. Η διάρκεια συλλογής των ηλεκτρονικών απαντήσεων ήταν ένας (1) μήνας (από 24 Μαρτίου έως 23 Απριλίου 2018).

4.4.1. Εργαλεία μέτρησης

α) Μοντέλο REP (Recreation Experience Preference) των Manfredo κ.ά. (1996)

Για τη διερεύνηση των κινήτρων συμμετοχής στην υποβρύχια αλιεία επιλέχθηκαν 30 θέματα από την τροποποιημένη εκδοχή (Alexandris κ.ά., 2009) του ερωτηματολογίου των Manfredo κ.ά. (1996) σχετικά με τα κίνητρα συμμετοχής σε αθλητικές δραστηριότητες αναψυχής, ταξινομημένα σε 7 υποενότητες:

- Απόδραση (6 θέματα)
- Κοινωνική αναγνώριση (4 θέματα)
- Επαφή με τη φύση (3 θέματα)
- Ψυχική διέγερση / Ανάληψη ρίσκου (5 θέματα)
- Κοινωνικοποίηση (5 θέματα)

- Ανάπτυξη δεξιοτήτων (4 θέματα)
- Επίτευξη στόχων - Αυτοπεποίθηση (3 θέματα)

Η επιλογή των συγκεκριμένων θεμάτων έγινε σε συνεργασία και μετά από διαβούλευση με δυο εκπαιδευτές υποβρύχιας αλιείας και ελεύθερης κατάδυσης, ώστε να μπορέσουμε να εντοπίσουμε εκείνα τα στοιχεία του μοντέλου που ταιριάζουν καλύτερα στη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Στους συμμετέχοντες της έρευνας ζητήθηκε να αξιολογήσουν τη σημαντικότητα των 30 αυτών κινήτρων ως καθοριστικούς παράγοντες για την ενασχόλησή τους με την υποβρύχια αλιεία. Οι απαντήσεις δόθηκαν σε 11-βάθμια κλίμακα Likert, η οποία κυμαίνονταν από το 0=καθόλου σημαντικό έως το 10=απόλυτα σημαντικό.

β) Μεταβλητές των Dolnicar & Fluker (2003) για τη συμπεριφορά του ταξιδιώτη

Οι μεταβλητές των Dolnicar & Fluker (2003) εξετάζουν τη συμπεριφορά του ταξιδιώτη αναφορικά με:

- την πρόθεση - συχνότητα πραγματοποίησης ταξιδιού με κίνητρο την υποβρύχια αλιεία
- τη συνήθη διάρκεια διαμονής στον τόπο προορισμού
- την παρέα που ακολουθεί στο ταξίδι τον υποβρύχιο αλιέα και
- την ημερήσια δαπάνη

γ) Χαρακτηριστικά των αθλητών

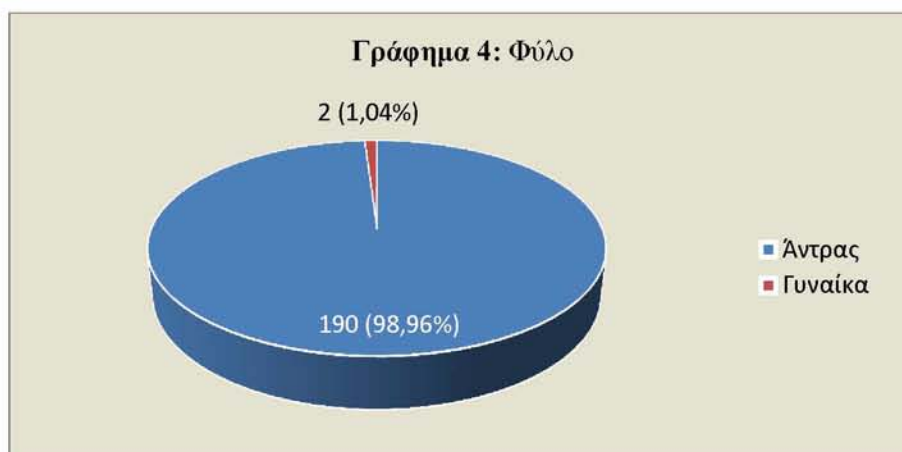
Τα δημογραφικά – προσωπικά στοιχεία των συμμετεχόντων στο άθλημα τα οποία εξετάσαμε περιλαμβάνουν:

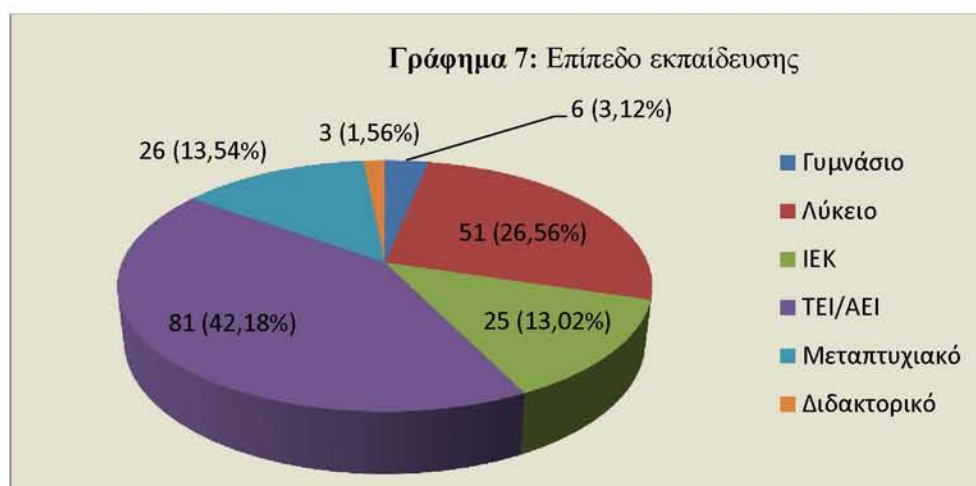
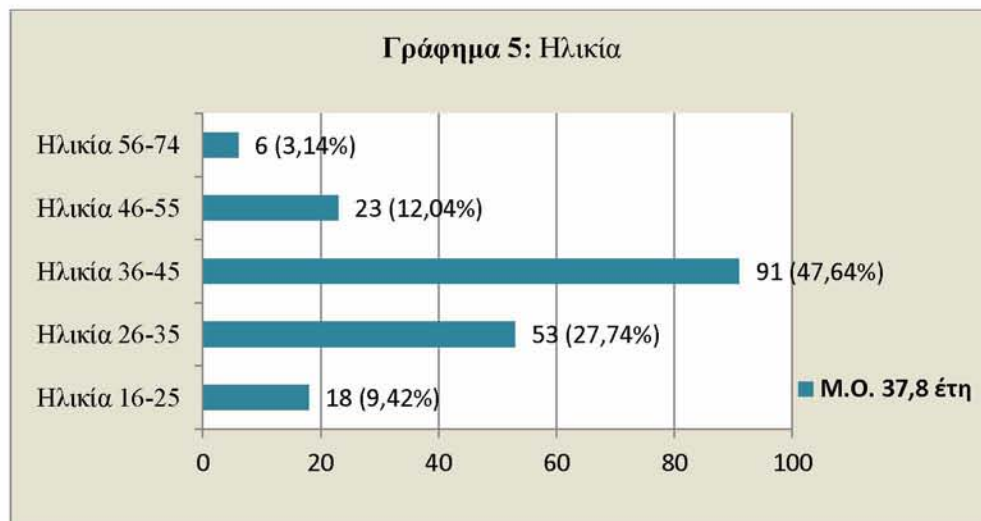
- το φύλο και την ηλικία
- την οικογενειακή κατάσταση και τον αριθμό μελών της οικογένειάς τους (εκτός των ιδίων)
- τον αριθμό ετών ενασχόλησης με τη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας
- το επίπεδο εκπαίδευσης και
- το μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα

4.5. Αποτελέσματα

4.5.1. Χαρακτηριστικά του δείγματος

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ανέρχονται στα 192 άτομα. Από αυτούς το 98,96%, δηλαδή η συντριπτική πλειοψηφία είναι άνδρες και μόλις το 1,04% είναι γυναίκες (Γράφημα 4). Ο μέσος όρος ηλικίας αντιστοιχεί στα 37,8 έτη (τυπική απόκλιση 9,10) με το 47,64% των συμμετεχόντων να ανήκει στο ηλικιακό γκρουπ 36-45 (Γράφημα 5). Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων, το 52,60% είναι παντρεμένοι, το 40,10% ελεύθεροι ενώ ο μέσος όρος των μελών των οικογενειών τους (εκτός των ιδίων) αντιστοιχεί σε 2 άτομα (Γράφημα 6). Όσον αφορά στο επίπεδο εκπαίδευσης, το 42,18% είναι απόφοιτοι Ανώτερης/Ανώτατης σχολής, ακολουθούν οι απόφοιτοι Λυκείου με ποσοστό 26,56% ενώ ένα 13,54% δηλώνει κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου (Γράφημα 7). Επιπλέον, το 37,50% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα, με τους ελεύθερους επαγγελματίες (34,89%) και τους δημόσιους υπαλλήλους (15,62%) να ακολουθούν (Γράφημα 8) ενώ όσον αφορά στο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα οι περισσότεροι (25,39%) απάντησαν ότι αυτό κυμαίνεται από 500 έως 1000€, ενώ σχεδόν το 9% των ερωτηθέντων δήλωσαν πάνω από 3000€ (Γράφημα 9). Τέλος, ο μέσος όρος εμπειρίας με το άθλημα της υποβρύχιας αλιείας σύμφωνα με τις απαντήσεις είναι τα 17,47 έτη (τυπική απόκλιση 9,68) ενώ περίπου το 70% των ερωτηθέντων δηλώνουν μεγάλη εμπειρία άνω των 10 ετών (Γράφημα 10).

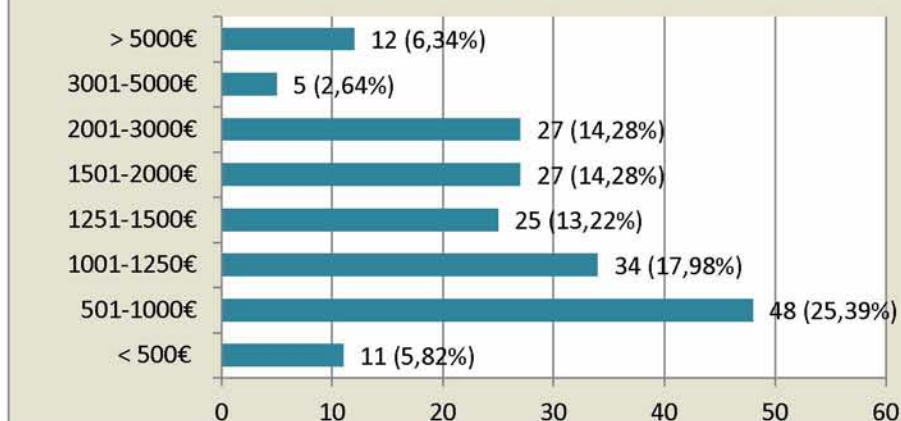

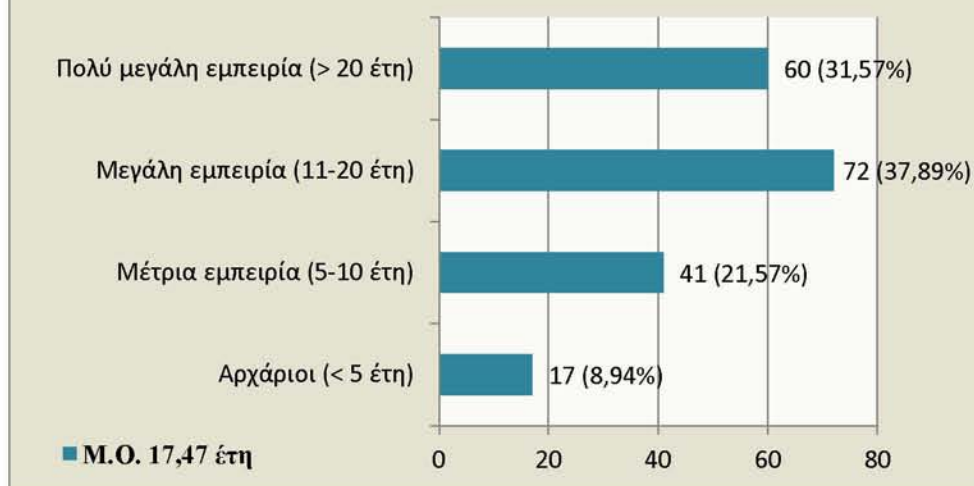
Γράφημα 8: Επάγγελμα

Γράφημα 9: Μηνιαίο Οικογενειακό Εισόδημα

Γράφημα 10: Εμπειρία

4.5.2. Κίνητρα ενασχόλησης με την υποβρύχια αλιεία

Τα κίνητρα συμμετοχής στη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας διαμορφώθηκαν, όπως προαναφέρθηκε, από επτά (7) παράγοντες οι οποίοι αποτελούνται από 30 θέματα – μεταβλητές ως εξής (Πίνακας 9):

Πίνακας 9: Παράγοντες και μεταβλητές των κινήτρων

ΑΠΟΔΡΑΣΗ	Q1.1	Για ξεκούραση και χαλάρωση
	Q1.2	Για μείωση της καθημερινής πίεσης
	Q1.3	Για αλλαγή από την καθημερινή ρουτίνα
	Q1.4	Για απόδραση από καταστάσεις πολυκοσμίας
	Q1.5	Για την αίσθηση ευεξίας μετά τη σωματική δραστηριότητα
	Q1.6	Για τη διατήρηση της καλής φυσικής κατάστασης
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	Q1.7	Για αναγνώριση/αποδοχή από τον κόσμο
	Q1.8	Για να δείξω στους άλλους ότι μπορώ να το κάνω
	Q1.9	Για να κάνω κάτι το οποίο εντυπωσιάζει τους άλλους
	Q1.10	Για να με βλέπουν οι άλλοι ότι το κάνω
ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΗ ΦΥΣΗ	Q1.11	Για την απόλαυση της θάλασσας
	Q1.12	Για να είμαι κοντά στη φύση
	Q1.13	Για τη θέα του βυθού
ΨΥΧΙΚΗ ΔΙΕΓΕΡΣΗ – ΑΝΑΛΗΨΗ ΡΙΣΚΟΥ	Q1.14	Για να αντιμετωπίσω κινδύνους σχετικούς με τη θάλασσα
	Q1.15	Για να βιώσω επικίνδυνες καταστάσεις
	Q1.16	Για την ανάληψη ρίσκων
	Q1.17	Για την ψυχική διέγερση
	Q1.18	Για να βιώσω σε μεγάλο βαθμό τη δράση
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ- ΠΟΙΗΣΗ	Q1.19	Για να κάνω πράγματα μαζί με φίλους
	Q1.20	Για να κάνω πράγματα μαζί με την οικογένειά μου
	Q1.21	Για να γνωρίσω καινούρια άτομα
	Q1.22	Για να συναντήσω άτομα με ίδια ενδιαφέροντα
	Q1.23	Για να παρατηρήσω άλλα άτομα στην περιοχή
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ	Q1.24	Για να αναπτύξω τις δεξιότητες και τις ικανότητές μου
	Q1.25	Για να δω αν μπορώ να το κάνω
	Q1.26	Για να γίνω καλύτερος σε αυτό
	Q1.27	Για την πρόκληση
ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΣΤΟΧΩΝ-	Q1.28	Για να αυξήσω το συναίσθημα της αυτοεκτίμησης
	Q1.29	Για να αναπτύξω μια αίσθηση υπερηφάνειας

ΑΥΤΟΠΕΠΟΙΘΗΣΗ	Q1.30	Για να βελτιώσω τον αυτοσεβασμό μου
----------------------	-------	-------------------------------------

Συγκεκριμένα, ο παράγων “Επαφή με τη φύση” σημείωσε τη μεγαλύτερη τιμή με μέσο όρο 9,31 (τυπική απόκλιση 1,07), ακολουθούμενος από την “Απόδραση” με τιμή μέσου όρου 8,14 (τυπική απόκλιση 1,61), την “Ανάπτυξη δεξιοτήτων” με τιμή μέσου όρου 5,83 (τυπική απόκλιση 2,52) και την “Κοινωνικοποίηση” με μέσο όρο 4,24 (τυπική απόκλιση 2,25). Με την ίδια σχεδόν τιμή ακολουθούν οι παράγοντες “Ψυχική διέγερση - Ανάλυση ρίσκου” (Μ.Ο. 3,80, Τ.Α. 1,80) και “Επίτευξη στόχων - Αυτοπεποίθηση” (Μ.Ο. 3,78, Τ.Α. 3,30) ενώ τελευταίος στις απαντήσεις των ερωτηθέντων κατατάσσεται ο παράγων “Κοινωνική αναγνώριση” με μέσο όρο 1,04 και τυπική απόκλιση 1,81 (Πίνακας 10, Γράφημα 11).

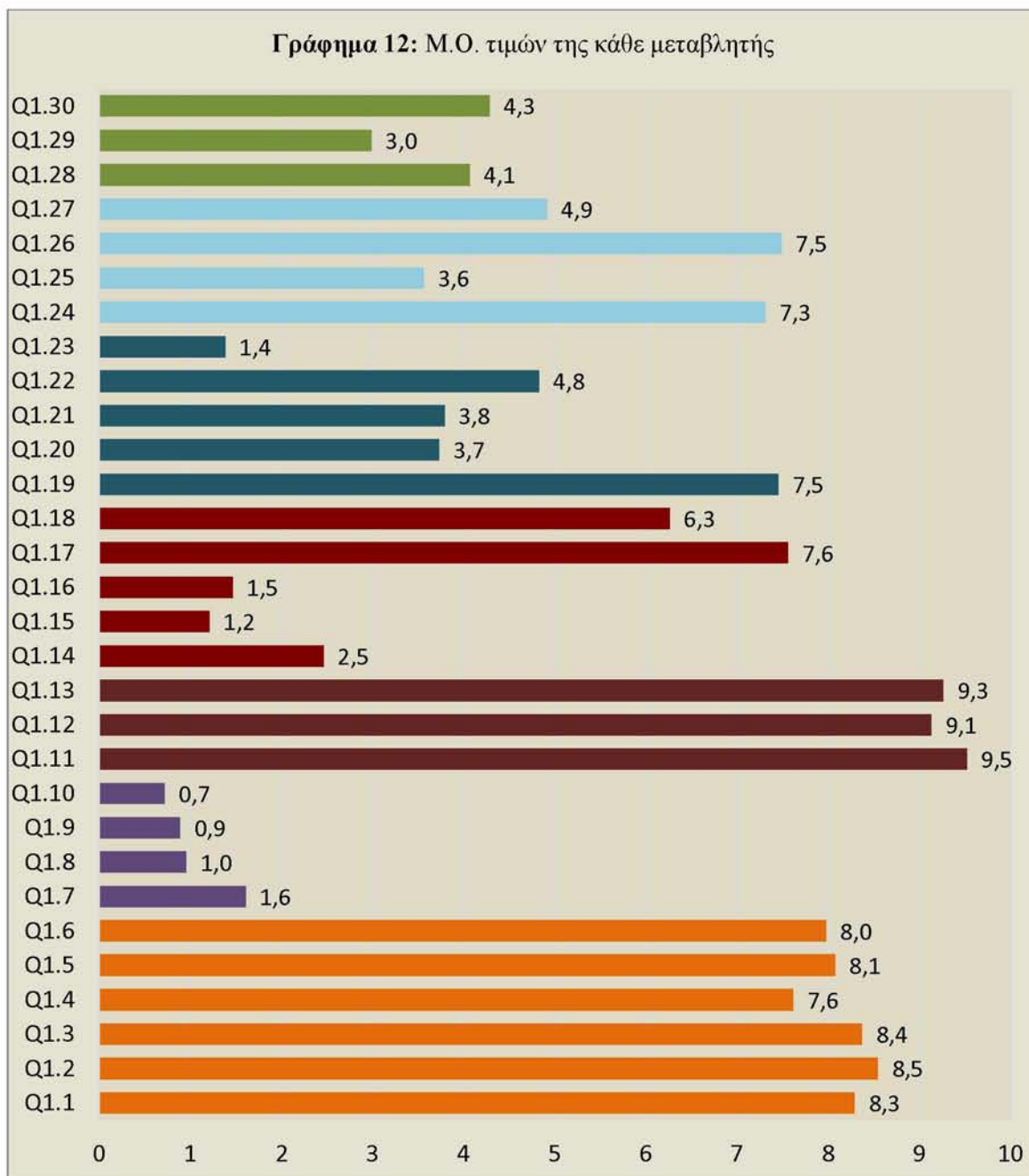
Πίνακας 10: Περιγραφικά χαρακτηριστικά των παραγόντων των κινήτρων

Κίνητρα συμμετοχής	Μ.Ο.	Τ.Α.	Θέματα
Απόδραση	8,14	1,61	6
Κοινωνική αναγνώριση	1,04	1,81	4
Επαφή με τη φύση	9,31	1,07	3
Ψυχική διέγερση/Ανάλυση ρίσκου	3,80	1,80	5
Κοινωνικοποίηση	4,24	2,25	5
Ανάπτυξη δεξιοτήτων	5,83	2,52	4
Επίτευξη στόχων/Αυτοπεποίθηση	3,78	3,30	3

Γράφημα 11: Μ.Ο. τιμών κινήτρων ανά παράγοντα

Στο Γράφημα 12 παρουσιάζονται αναλυτικά οι Μ.Ο. τιμών της κάθε μεταβλητής ανά παράγοντα:

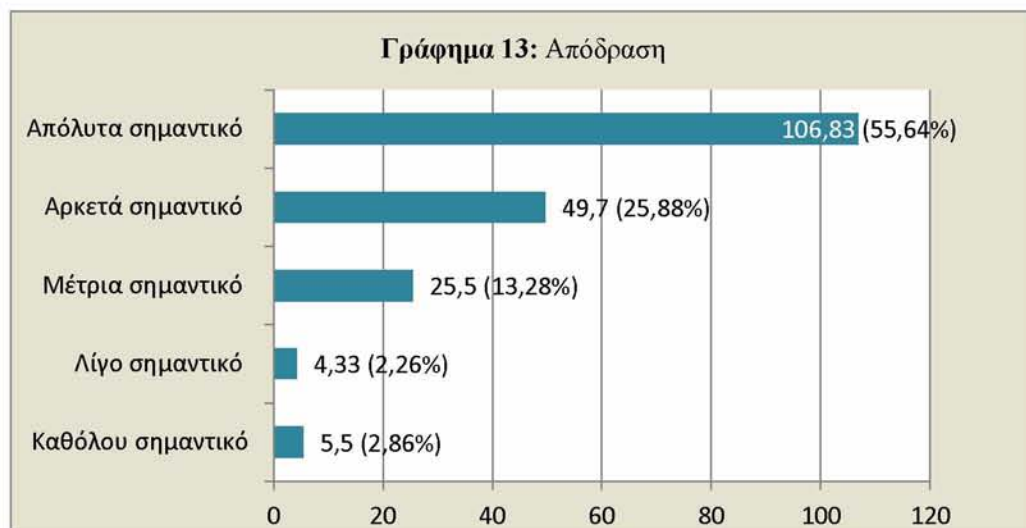

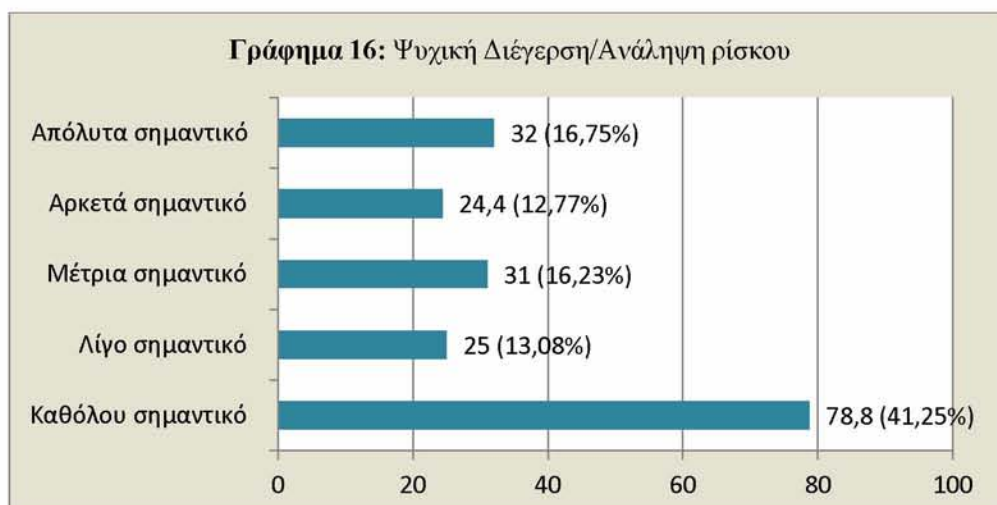
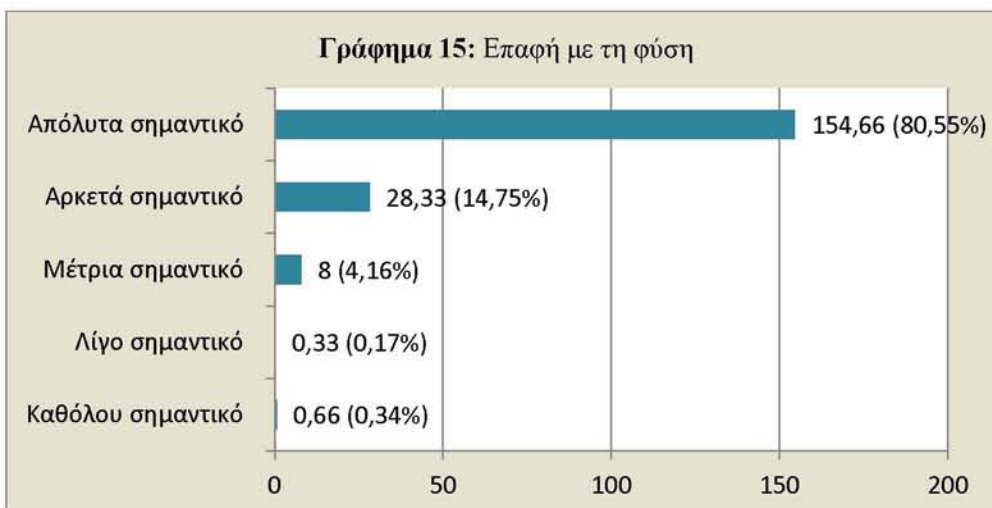
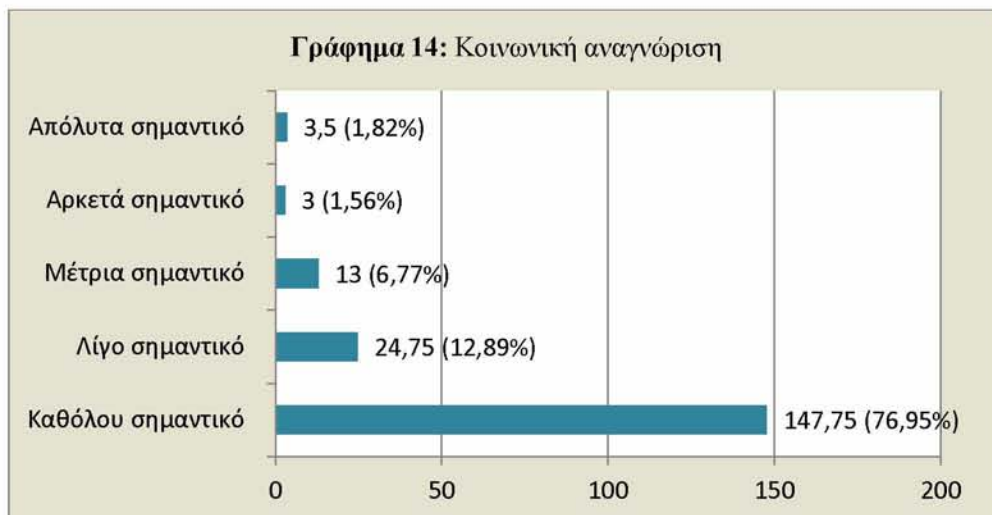
Παρατηρούμε ότι οι τιμές των μεταβλητών κάποιων παραγόντων παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους αν και βρίσκόμενες μέσα στον ίδιο παράγοντα. Για παράδειγμα, οι τιμές των μεταβλητών που αφορούν στην ανάληψη ρίσκων και αντιμετώπιση κινδύνων (Q1.14-Q1.16) είναι αρκετά πιο χαμηλές από αυτές του βιώματος δράσης και της ψυχικής διέγερσης (Q1.17-Q1.18). Ομοίως, στον παράγοντα ‘Κοινωνικοποίηση’ (Q1.19-Q1.23), η μεταβλητή που αφορά στην πραγματοποίηση της

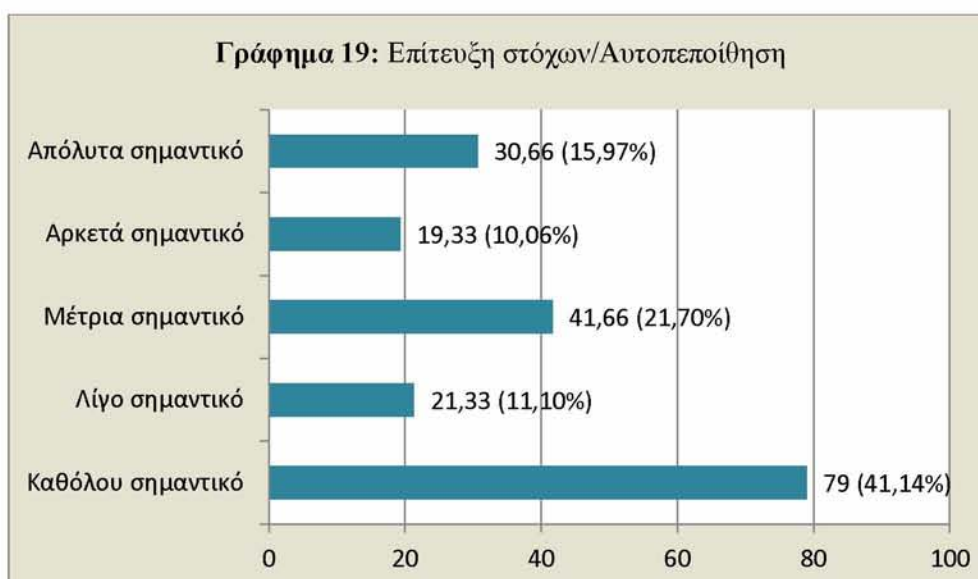
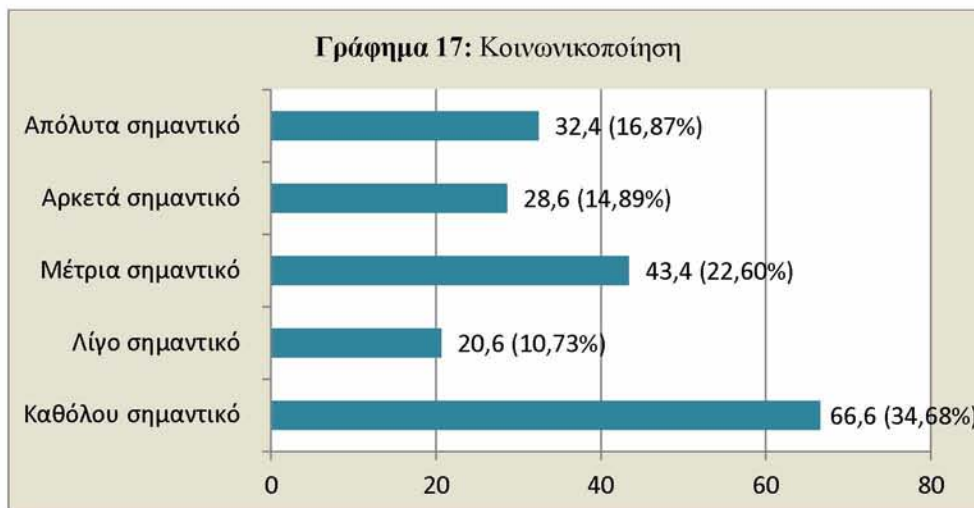
δραστηριότητας μαζί με φίλους (Q1.19) σημείωσε αρκετά υψηλότερη τιμή από τις υπόλοιπες. Τέλος, στον παράγοντα ‘Ανάπτυξη δεξιοτήτων’ οι τιμές των μεταβλητών που αφορούν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων - ικανοτήτων (Q1.24) και της προσωπικής εξέλιξης (Q1.26) σημειώνουν εμφανή διαφορά από αυτές της συμμετοχής για την πρόκληση (Q.1.25 και Q1.27). Αντιθέτως, στους παράγοντες ‘Απόδραση’ (Q1.1-Q1.6), ‘Κοινωνική αναγνώριση’ (Q1.7-Q1.10), ‘Επαφή με τη φύση’ (Q1.11-Q1.13) και ‘Επίτευξη στόχων/Αυτοπεποίθηση’ (Q1.28-Q1.30), οι τιμές των μεταβλητών τους δεν εμφανίζουν μεγάλη απόκλιση μεταξύ τους.

Η κατανομή των απαντήσεων ανά βαθμό σημαντικότητας για την κάθε μεταβλητή ξεχωριστά καταγράφεται στα Γραφήματα 13-19, όπου βάσει της 11-βάθμιας κλίμακας Likert:

Καθόλου σημαντικό	0-1	Αρκετά σημαντικό	7-8
Λίγο σημαντικό	2-3	Απόλυτα σημαντικό	9-10
Μέτρια σημαντικό	4-6		

Παρατηρώντας τα Γραφήματα 13 και 15, διαπιστώνουμε ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων αξιολόγησαν από αρκετά έως απόλυτα σημαντικούς για την ενασχόλησή τους με την υποβρύχια αλιεία τους παράγοντες ‘Απόδραση’ και ‘Επαφή με τη φύση’ (81,52% και 95,3% αντίστοιχα). Αντιθέτως, ο παράγοντας ‘Κοινωνική αναγνώριση’ δεν φαίνεται ότι αποτελεί βασικό κίνητρο συμμετοχής στη δραστηριότητα αφού μόλις το 3,38% το αξιολόγησε από αρκετά έως απόλυτα σημαντικό (Γράφημα 14). Εξίσου μικρό ρόλο για τους ερωτηθέντες φαίνεται να παίζουν και οι παράγοντες ‘Ψυχική διέγερση/Ανάληψη ρίσκου’ και ‘Κοινωνικοποίηση’ με το 54,33% και 45,41%, αντιστοίχως, να τους εκτιμά από καθόλου έως λίγο σημαντικούς (Γραφήματα 16 και 17). Εν συνεχεία, παρατηρώντας το Γράφημα 18 διαπιστώνουμε μια σχετική πόλωση στις απόψεις του δείγματος. Έτσι, βλέπουμε μια αξιοσημείωτη μερίδα ανθρώπων (20,55%) να θεωρεί την ανάπτυξη δεξιοτήτων ως ‘καθόλου σημαντική’, παράλληλα με ένα αντίστοιχο ποσοστό (19,37%) το οποίο τη θεωρεί ως ‘μέτρια σημαντική’, ενώ οι περισσότεροι (52,75%) την αξιολογούν αρκετά ή πολύ σημαντική. Τέλος, το 26,03% των ερωτηθέντων αξιολόγησε τον παράγοντα ‘Επίτευξη στόχων/Αυτοπεποίθηση’ ως αρκετά ή απόλυτα σημαντικό, ωστόσο για την πλειοψηφία (41,14%) ο παράγοντας αυτός δεν αποτελεί σοβαρό κίνητρο για την ενασχόλησή τους με την υποβρύχια αλιεία.

4.5.3. Συμπεριφορά ταξιδιώτη

Η πρόθεση και η συχνότητα πραγματοποίησης ταξιδιού με κίνητρο την υποβρύχια αλιεία και η συμπεριφορά ταξιδιώτη (travel behavior) αποτέλεσαν το τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου όπου οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν στα εξής:

- Εάν και κάθε πότε πραγματοποιούν μετακίνηση από τον κύριο τόπο κατοικίας τους (που να περιλαμβάνει τουλάχιστον μία διανυκτέρευση) με βασικό κίνητρο την υποβρύχια αλιεία.
- Εφόσον πραγματοποιούν το παραπάνω ταξίδι, ποια είναι συνήθως η μέγιστη διάρκεια διαμονής τους.
- Σε τι είδους κατάλυμα επιλέγουν συνήθως να διαμένουν.
- Ποιος/ποιοι άλλος/άλλοι είναι συνήθως η παρέα τους στο ταξίδι και
- Ποια είναι περίπου η ημερήσια δαπάνη κατά τη διάρκεια της διαμονή τους σε μετακίνηση, καύσιμα σκάφους, διατροφή, διαμονή και λοιπά έξοδα

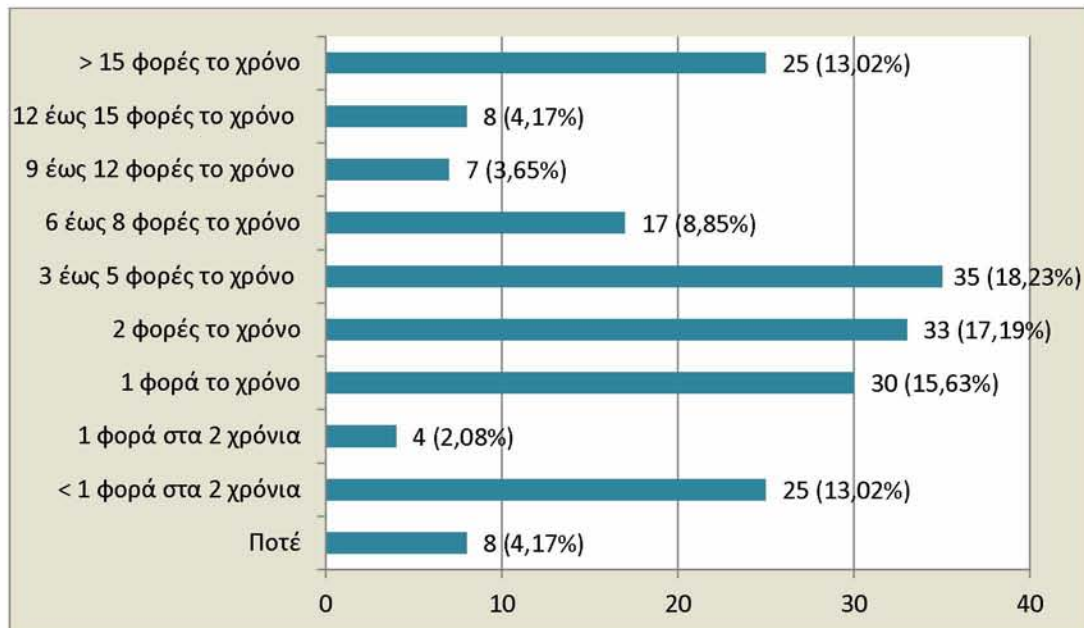
4.5.3.1. Πρόθεση και συχνότητα ταξιδιού

Τα αποτελέσματα που αφορούν στην πρόθεση και στη συχνότητα ταξιδιού συνοψίζονται στον Πίνακα 11 και το Γράφημα 20. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ανθρώπων (80,73%) πραγματοποιεί ταξίδι με κίνητρο την υποβρύχια αλιεία τουλάχιστον μια φορά το χρόνο. Το στοιχείο αυτό υποδεικνύει την αφοσίωση στη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Επιπλέον, η μάζα των ερωτηθέντων (51,05%) δήλωσε ότι ταξιδεύει από μία έως πέντε φορές το χρόνο, ενώ ταυτόχρονα, το μεγαλύτερο ποσοστό από όλες τις συχνότητες εξορμήσεων κατέλαβε η συχνότητα 'τρεις έως πέντε φορές το χρόνο' (18,23%). Ακόμη, υπάρχει κι ένα σημαντικό ποσοστό (13,02%) που ταξιδεύει πάνω από δεκαπέντε φορές το χρόνο.

Πίνακας 11: Πρόθεση-συχνότητα πραγματοποίησης ταξιδιού με κίνητρο την υποβρύχια αλιεία

Συχνότητα	Απόλυτη Τιμή	Ποσοστό %
Ποτέ	8	4,17%
Λιγότερο από μια φορά στα δυο χρόνια	25	13,02%
Μία φορά στα δύο χρόνια	4	2,08%
Μια φορά το χρόνο	30	15,63%
Δύο φορές το χρόνο	33	17,19%
Τρεις έως πέντε φορές το χρόνο	35	18,23%
Έξι έως οχτώ φορές το χρόνο	17	8,85%
Εννιά έως δώδεκα φορές το χρόνο	7	3,65%
Δώδεκα έως δεκαπέντε φορές το χρόνο	8	4,17%
Πάνω από δεκαπέντε φορές το χρόνο	25	13,02%
Σύνολο	192	100%

Γράφημα 20: Πρόθεση-συχνότητα πραγματοποίησης ταξιδιού με κίνητρο την υποβρύχια αλιεία

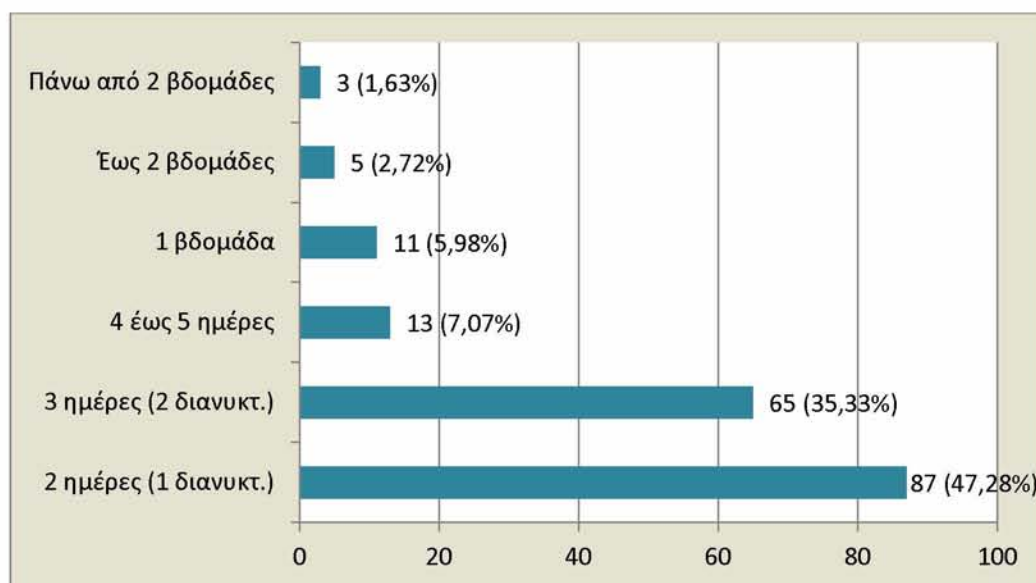
4.5.3.2. Διάρκεια διαμονής

Από τους 192 ερωτηθέντες οι 8, δηλ. το 4,17% δήλωσαν ότι η δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας δεν αποτελεί κίνητρο για ταξίδι με διανυκτέρευση οπότε δεν έδωσαν περεταίρω απαντήσεις για την ταξιδιωτική συμπεριφορά. Όσον αφορά στη συνήθη μέγιστη διάρκεια διαμονής στον προορισμό, οι απαντήσεις των υπόλοιπων (184) φαίνονται στον Πίνακα 12 και το Γράφημα 21. Παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι αλιείς (82,61%) διαμένουν ένα (47,28%) ή δύο βράδια στον τόπο προορισμού τους ενώ είναι ελάχιστοι (4,35%) αυτοί που διαμένουν πάνω από μια βδομάδα.

Πίνακας 12: Συνήθης μέγιστη διάρκεια διαμονής

Διάρκεια	Απόλυτη Τιμή	Ποσοστό %
Δύο ημέρες (δηλ. 1 διανυκτέρευση)	87	47,28%
Τρεις ημέρες (δηλ. 2 διανυκτερεύσεις)	65	35,33%
Τέσσερις έως πέντε ημέρες	13	7,07%
Μία βδομάδα	11	5,98%
Έως δύο βδομάδες	5	2,72%
Πάνω από δύο βδομάδες	3	1,63%
Σύνολο	184	100%

Γράφημα 21: Συνήθης μέγιστη διάρκεια διαμονής

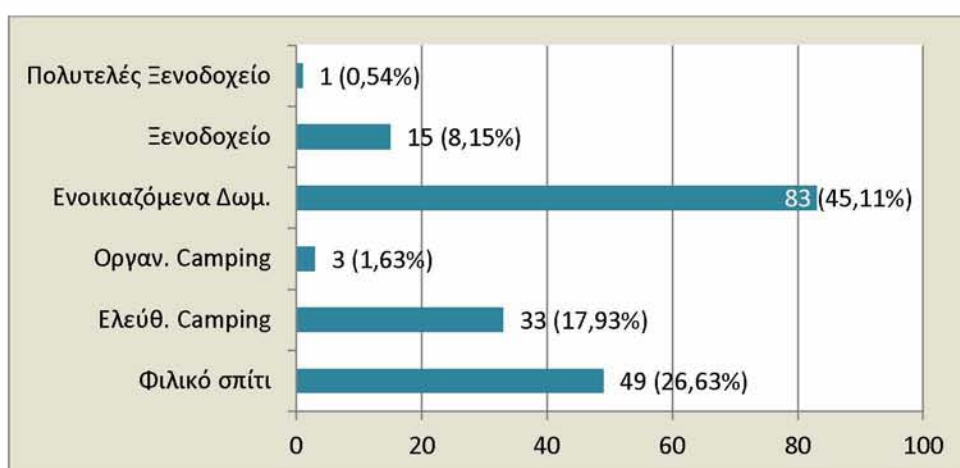
4.5.3.3. Προτίμηση είδους καταλύματος

Το είδος του καταλύματος στο οποίο επιλέγουν να διαμείνουν οι ερωτηθέντες φαίνεται στον Πίνακα 13 και το Γράφημα 22. Παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι από τους υποβρύχιους αλιείς προτιμούν να διανυκτερεύουν σε ενοικιαζόμενα δωμάτια (45,11%). Σημαντικό, όμως είναι και το ποσοστό αυτών που φιλοξενούνται σε κάποιο φιλικό σπίτι (26,63%) ή κατασκηνώνουν σε ελεύθερο camping (17,93%).

Πίνακας 13: Είδος καταλύματος

Κατάλυμα	Απόλυτη Τιμή	Ποσοστό %
Φιλικό σπίτι	49	26,63%
Ελεύθερο camping	33	17,93%
Οργανωμένο camping	3	1,63%
Ενοικιαζόμενα δωμάτια	83	45,11%
Ξενοδοχείο	15	8,15%
Πολυτελές ξενοδοχείο	1	0,54%
Σύνολο	184	100%

Γράφημα 22: Είδος καταλύματος

4.5.3.4. Επιλογή παρέας στο ταξίδι

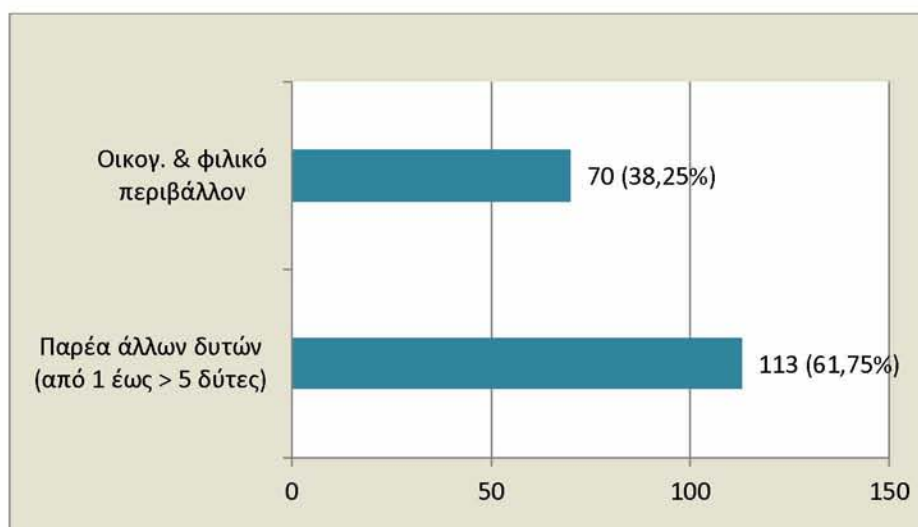
Στην ερώτηση για την παρέα την οποία οι υποβρύχιοι αλιείς επιλέγουν να πάρουν μαζί τους στο ταξίδι, υπήρχε η δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων. Συνολικά, απάντησαν 183 άτομα και οι απαντήσεις καταγράφονται στον Πίνακα 14. Παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι αλιείς πραγματοποιούν το ταξίδι μαζί με το καταδυτικό τους ζευγάρι σε ποσοστό 48,06% (επί των απαντήσεων) ενώ μία μικρότερη μερίδα αλιέων (19% επί των απαντήσεων) ταξιδεύουν με μεγαλύτερη παρέα δυτών (από 3 έως και άνω των 5). Ωστόσο σημαντικά είναι και τα ποσοστά αυτών οι οποίοι συνοδεύονται είτε από τη σύζυγο/σύντροφό τους (12,79%) είτε από την οικογένειά τους (11,24%) είτε και από τις οικογένειες των άλλων δυτών (7,36%).

Πίνακας 14: Επιλογή παρέας στο ταξίδι

Επιλογή παρέας	Απόλυτη Τιμή	Ποσοστό %
Το καταδυτικό μου ζευγάρι	124	48,06%
Άλλοι υποβρύχιοι αλιείς (3 έως 5 δύτες)	48	18,60%
Άλλοι υποβρύχιοι αλιείς (> 5 δύτες)	1	0,39%
Ο/η σύζυγος/σύντροφός μου	33	12,79%
Η οικογένειά μου	29	11,24%
Η οικογένειά μου και οι οικογένειες των άλλων δυτών	19	7,36%
Φίλοι	4	1,55%
Κανένας	1	0,39%
Σύνολο απαντήσεων	258	100%

Επιπλέον, από τα 183 άτομα οι 113, δηλ. το 61,75%, δήλωσαν ότι πραγματοποιούν το ταξίδι μόνο με παρέα δυτών (είτε μόνο με το καταδυτικό τους ζευγάρι είτε με μεγαλύτερη παρέα άλλων υποβρύχιων αλιέων) ενώ οι υπόλοιποι 70 (38,25%) απάντησαν ότι παίρνουν μαζί τους και πρόσωπα είτε από το οικογενειακό είτε από το φιλικό τους περιβάλλον (Γράφημα 23). Το προκύπτων αυτό αποτέλεσμα είναι αρκετά σημαντικό διότι από τη μία, πιθανά αυξάνεται το οικονομικό κόστος για τον δύτη αλλά από την άλλη η συνοδεία μεγαλύτερης παρέας (εκτός από αυτής των δυτών) επιφέρει μεγαλύτερο οικονομικό όφελος για τον τόπο υποδοχής.

Γράφημα 23: Επιλογή παρέας στο ταξίδι

4.5.3.5. Ημερήσια δαπάνη

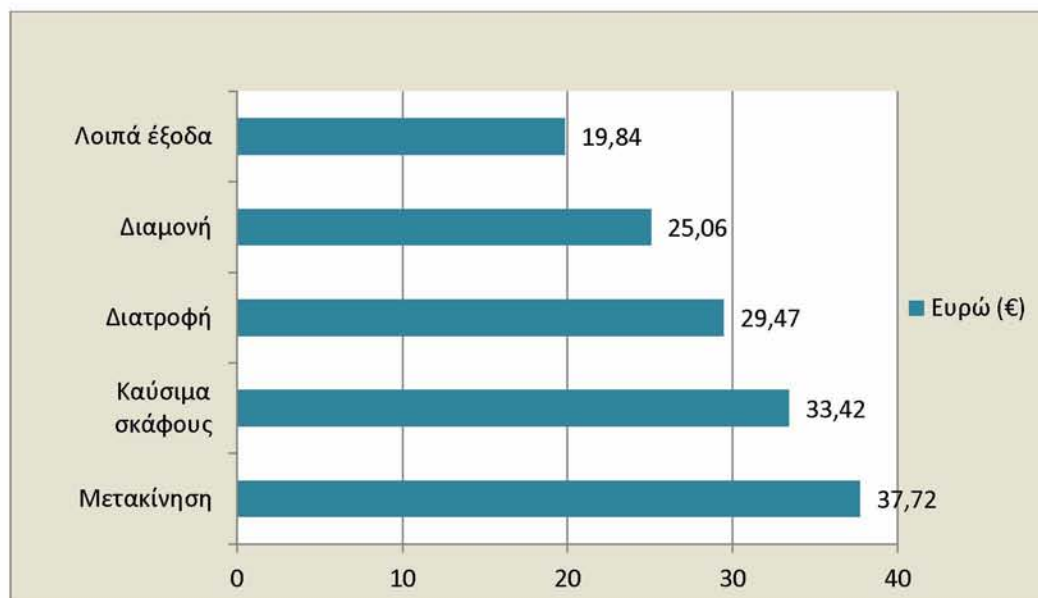
Τέλος, για την ημερήσια δαπάνη των ερωτηθέντων στον τόπο που πραγματοποιείται η δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας υπολογίστηκαν τα έξοδα της μετακίνησης, τα καύσιμα για το σκάφος, η διατροφή, η διαμονή και τα λοιπά. Ο μέσος όρος των ημερήσιων εξόδων φαίνεται στον Πίνακα 15 και το Γράφημα 24. Όπως διαπιστώνεται, οι υποβρύχιοι αλιείς δαπανούν τα περισσότερα χρήματα στη μετακίνησή τους. Η μετακίνηση που αφορά στα χρήματα που απαιτούνται για να φτάσουν στον προορισμό του ταξιδιού τους (καύσιμα, διόδια) υπολογίζεται στα 37,72€ ημερησίως ενώ σημαντικό είναι και το κόστος που απαιτείται για τη μετακίνηση του σκάφους (33,42€) κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του ψαρέματος.

Πίνακας 15: Ημερήσια δαπάνη

Έξοδα	Μ.Ο. (€)	Τ.Α.
Μετακίνηση	37,72	24,22
Καύσιμα σκάφους	33,42	32,46
Διατροφή	29,47	18,22
Διαμονή	25,06	24,27
Λοιπά έξοδα	19,84	17,56
Σύνολο	145,51€	

Ένα ακόμη στοιχείο που παρατηρούμε είναι ότι τα έξοδα για την ημερήσια διατροφή και διαμονή είναι λιγότερα από αυτά της μετακίνησης (29,47€ και 25,06€, αντιστοίχως). Το στοιχείο αυτό συνάδει με τα αποτελέσματα του Πίνακα 13, ως προς την επιλογή καταλύματος, αφού το 46,19% των υποβρύχιων αλιέων επιλέγει να διαμείνει είτε σε φιλικό σπίτι είτε να κατασκηνώσει στην ύπαιθρο.

Γράφημα 24: Ημερήσια δαπάνη

4.6. Συμπεράσματα - Ανάλυση αποτελεσμάτων

Στο πρώτο μέρος αυτού του κεφαλαίου πραγματοποιήθηκε η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με τις έρευνες που έχουν διεξαχθεί στα κίνητρα συμμετοχής στις υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής. Για τη μέτρηση των παραγόντων και αναλόγως το σκοπό της κάθε έρευνας, οι μελετητές χρησιμοποίησαν διάφορα εργαλεία, όπως αυτό της κλίμακας ‘Αναζήτηση Διέγερσης Συναισθημάτων’ του Zuckerman (1994), στόχος της οποίας είναι η μελέτη της προδιάθεσης ανάληψης ρίσκου στα ακραία αθλήματα. Άλλα εργαλεία μέτρησης που χρησιμοποιήθηκαν είναι: η κλίμακα ‘Sport Motivation Scale’ των Pelletier κ.ά. (1995) (για τη μέτρηση των εσωτερικών και εξωτερικών κινήτρων), το εργαλείο ‘NEO-Personality Inventory Revised’ των Costa & McCrae (1992) (για τη μέτρηση της δεκτικότητας στην εμπειρία), το ‘Motivation for Physical Activity Measure’ (για τη μέτρηση των διαφορών στα κίνητρα για σπορ και άσκηση καθώς και τη σχέσης τους με τη συμμετοχή και την πνευματική υγεία) και το ερωτηματολόγιο των Youngblood & Suinn (1978) ‘Motives for Competition’ (για την καταγραφή των κινήτρων συμμετοχής σε αθλητικές δραστηριότητες).

Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στην κλίμακα ‘Recreation Experience Preference’ (REP) των Manfredo κ.ά. (1996) και στις μεταβλητές των Dolnicar & Flucker (2003) οι οποίοι διερεύνησαν τα στοιχεία της συμπεριφοράς των surfer τουριστών κατά τη διάρκεια συμμετοχής τους στη συγκεκριμένη δραστηριότητα.

Το δεύτερο μέρος του κεφαλαίου αποτέλεσε η έρευνα πεδίου της παρούσας εργασίας. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε είναι η πρωτογενής έρευνα με δημοσκόπηση μέσω δομημένου ερωτηματολογίου τόσο δια ζώσης όσο και διαδικτυακά. Για τη μέτρηση των κινήτρων χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα REP (Recreation Experience Preference) των Manfredo κ.ά. (1996) ενώ η συμπεριφορά ταξιδιώτη αξιολογήθηκε σύμφωνα με τις μεταβλητές των Dolnicar & Flucker (2003). Η επεξεργασία των στοιχείων που προέκυψαν έγινε με την περιγραφική στατιστική.

Ξεκινώντας την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της εμπειρικής έρευνας από τα προσωπικά χαρακτηριστικά των ατόμων αρχικά διαπιστώνεται η συντριπτική υπεροχή των αντρών (99%) έναντι των γυναικών (1%). Το γεγονός αυτό δεν έχει να κάνει μόνο με την επικινδυνότητα του αθλήματος αλλά προφανώς και με την ‘κυνηγητική’ φύση της ίδιας της δραστηριότητας. Αυτό, όμως, που προκαλεί περισσότερο εντύπωση είναι ο μεγάλος, συγκριτικά με άλλα ακραία αθλήματα, μέσος όρος ηλικίας των

συμμετεχόντων (αυτός προσδιορίστηκε στα 38 έτη με ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων να είναι άνω των 45 ετών). Το στοιχείο αυτό οφείλεται σε δύο λόγους. Ο πρώτος λόγος αφορά στην εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία που απαιτείται για την ενασχόληση με τη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας. Κατά δεύτερον, η κατάκτηση της γνώσης αυτής προϋποθέτει την κατάλληλη εκπαίδευση και κατάρτιση μέσω των σχολείων ελεύθερης κατάδυσης αλλά και την αγορά εξειδικευμένου εξοπλισμού, πράγμα το οποίο έχει ένα σχετικά υψηλό οικονομικό κόστος. Συνεπώς, τα νεαρότερης ηλικίας άτομα δεν διαθέτουν, συνήθως, ούτε την απαιτούμενη εμπειρία ούτε την ανάλογη οικονομική δυνατότητα για να ανταπεξέλθουν επαρκώς στις παραπάνω προϋποθέσεις.

Το στοιχείο της ηλικίας συνάδει απόλυτα και με τις απαντήσεις που δόθηκαν σχετικά με την εμπειρία στο άθλημα αφού η πλειονότητα των δυτών διαθέτει μεγάλη (11-20 έτη) ή πολύ μεγάλη (> 20 έτη) εμπειρία. Η μεγάλη αυτή εμπειρία υποδηλώνει, εκτός των άλλων, το μέγεθος της εστίασης και αφοσίωσης των ατόμων στη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας.

Σε ότι αφορά στον προσδιορισμό των κινήτρων συμμετοχής, διαπιστώθηκε ότι η ανάγκη για διαφυγή από το σύγχρονο καθημερινό τρόπο ζωής και η απόλαυση της φύσης και του θαλάσσιου τοπίου αποτελούν τους βασικότερους λόγους για την ενασχόληση με την υποβρύχια αλιεία καθώς η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων τους αξιολόγησε από αρκετά έως απόλυτα σημαντικούς. Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων - ικανοτήτων και η προσωπική εξέλιξη κρίθηκαν ως οι επόμενοι πιο σημαντικοί λόγοι. Από την άλλη, η συμμετοχή για την 'πρόκληση' αξιολογήθηκε από τους ερωτηθέντες ως μέτριας σημαντικότητας, δηλαδή ότι δεν αποτελεί τόσο σοβαρό λόγο ο οποίος θα τους παρακινούσε να ασχοληθούν με την υποβρύχια αλιεία. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί λόγω της μεγάλης, όπως προαναφέρθηκε, εμπειρίας των περισσότερων στο άθλημα.

Ένα άλλο κίνητρο το οποίο αξιολογήθηκε από τους συμμετέχοντες ως μέτρια σημαντικό είναι η κοινωνικοποίηση, η οποία περιλαμβάνει την ευκαιρία συγκέντρωσης με φίλους και οικογένεια, τη γνωριμία με καινούρια άτομα αλλά και τη συναναστροφή με άτομα που έχουν τα ίδια ενδιαφέροντα. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί σε συνδυασμό με τους παράγοντες 'Απόδραση' και 'Επαφή με τη φύση' που όπως είδαμε είχαν τις μεγαλύτερες τιμές. Διαφαίνεται, λοιπόν, ότι για τους υποβρύχιους αλιείς, η ανάγκη για

απομόνωση και εσωτερικότητα είναι πιο σημαντική από την ανάγκη να βρεθούν με φίλους ή οικογένεια.

Η ψυχική διέγερση που νιώθουν οι δύτες κατά τη διάρκεια όλης της διαδικασίας του υποβρύχιου κυνηγιού, κρίθηκε ως κίνητρο αρκετά σημαντικό, όμως, σε ότι αφορά στην αναζήτηση του ρίσκου η αντίληψη είναι διαφορετική. Το γεγονός αυτό μπορεί να εξηγηθεί και να δικαιολογηθεί απόλυτα, καθώς το υποβρύχιο περιβάλλον θεωρείται ιδιαίτερα επικίνδυνο και ξένο για τη φυσιολογία του ανθρώπινου οργανισμού, κυρίως όταν αυτός βρίσκεται σε κατάσταση άπνοιας. Συνεπώς, ενώ σε όλα τα άλλα ακραία αθλήματα ένας λάθος χειρισμός ή εκτίμηση μιας κατάστασης, μπορεί να επιφέρουν, συνήθως, από μικρούς έως και πολύ σοβαρούς τραυματισμούς, στην υποβρύχια αλιεία ο παραμικρός λάθος χειρισμός δύναται να αποβεί μοιραίος για τη ζωή του δύτε.

Επιπλέον, η βελτίωση του αυτοσεβασμού, η αύξηση του συναισθήματος της αυτοεκτίμησης και η ανάπτυξη της αίσθησης υπερηφάνειας αποτελούν μικρής σημαντικότητας κίνητρα για την ενασχόληση με τη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας. Μάλιστα, μόλις το ένα τέταρτο των ερωτηθέντων αξιολόγησε τους παραπάνω παράγοντες από αρκετά έως απόλυτα σημαντικούς.

Τέλος, ούτε η κοινωνική αναγνώριση, δηλαδή η ανάγκη για αποδοχή από το φιλικό, οικογενειακό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον φαίνεται να επηρεάζει την απόφαση για ενασχόληση, αφού η συντριπτική πλειοψηφία των υποβρύχιων αλιέων (σχεδόν το 90%) την αξιολόγησε από καθόλου έως λίγο σημαντική. Τα αποτελέσματα αυτά οφείλονται, εκτιμούμε, το πρώτο, λόγω της μεγάλης εμπειρίας των ερωτηθέντων οι οποίοι λογικά έχουν εισπράξει πιο έντονα τις παραπάνω εσωτερικές ανταμοιβές στο ξεκίνημα της ενασχόλησής τους με το άθλημα, ενώ το δεύτερο, στον αυξημένο μέσο όρο ηλικίας αφού τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα, συνήθως, δεν εκφράζουν τόσο έντονα την ανάγκη να γίνουν αποδεκτά από το κοινωνικό περιβάλλον.

Όσον αφορά στην πρόθεση για μετακίνηση από τον κύριο τόπο κατοικίας και διανυκτέρευση (τουλάχιστον μία μέρα) έχοντας ως βασικό κίνητρο την υποβρύχια αλιεία, η έρευνα έδειξε ότι ένα μεγάλο ποσοστό υποβρύχιων αλιέων (πάνω από 80%) πραγματοποιεί ένα τέτοιο ταξίδι τουλάχιστον μία φορά το χρόνο. Μάλιστα, σχεδόν, ο ένας στους τρεις (περίπου το 30%) δήλωσε ως συχνότητα πραγματοποίησης του ταξιδιού περισσότερο από έξι φορές το χρόνο. Συμπερασματικά, τα άτομα που έχουν επιλέξει να ασχολούνται στον ελεύθερο χρόνο τους με το υποβρύχιο κυνήγι (και για

τους λόγους που αναφέρθηκαν πιο πάνω), προτίθενται να πραγματοποιήσουν ταξίδι και να διανυκτερεύσουν μακριά από τον τόπο κατοικίας τους προκειμένου να συμμετέχουν στην αγαπημένη τους δραστηριότητα. Η υποβρύχια αλιεία, δηλαδή, αποτελεί από μόνη της κίνητρο για τουρισμό. Επιπλέον, λαμβάνοντας υπ' όψιν τα παραπάνω μεγέθη αλλά και ότι η περίοδος του υποβρύχιου ψαρέματος διαρκεί όλο το χρόνο (εκτός από το μήνα Μάιο που απαγορεύεται από το νόμο) διαπιστώνεται ο μη εποχικός χαρακτήρας αυτής της ιδιαίτερης μορφής τουρισμού.

Η όλη εξόρμηση χαρακτηρίζεται, ακόμη, από ολιγοήμερη διαμονή καθώς οι δημοφιλέστερες απαντήσεις ήταν αυτές των μία και δύο διανυκτερεύσεων στον τόπο προορισμού του ταξιδιού. Με βάση αυτό το δεδομένο το ταξίδι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως τουρισμός Σαββατοκύριακου.

Ως προτιμώμενο είδος καταλύματος βλέπουμε ότι οι περισσότεροι αλιείς χρησιμοποιούν τα ενοικιαζόμενα δωμάτια (περίπου ένας στους δύο) ενώ το ξενοδοχειακό κατάλυμα αποτελεί επιλογή για λιγότερο από το 10% των αλιέων. Ωστόσο, ένα μεγάλο ποσοστό (περίπου το 45%) επιλέγει τη δωρεάν διαμονή είτε αυτή πραγματοποιείται σε φιλικό σπίτι είτε σε ελεύθερο camping. Αυτό, ταυτόχρονα σημαίνει, μικρότερο κέρδος για τις τοπικές οικονομίες.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της υποβρύχιας αλιείας αποτελεί το γεγονός ότι λόγω της φύσης της δραστηριότητας (μεγάλη επικινδυνότητα), είναι απαραίτητη, κατά την πραγματοποίησή της, η παρουσία και η συμμετοχή τουλάχιστον δυο ατόμων. Γι' αυτό και οι περισσότεροι δύτες (ένας στους δύο περίπου) πραγματοποιούν το ταξίδι τουλάχιστον παρέα με το 'το καταδυτικό τους ζευγάρι'. Στις εξορμήσεις τους βέβαια συμμετέχουν πολλές φορές και άλλα άτομα (είτε άλλοι υποβρύχιοι αλιείς είτε άτομα από το φιλικό και οικογενειακό περιβάλλον) κάτι το οποίο πιθανά αυξάνει το οικονομικό κόστος για τον δύτε-τουρίστα αλλά ταυτοχρόνως επιφέρει μεγαλύτερο οικονομικό όφελος για τον τόπο υποδοχής τους.

Η τελευταία μεταβλητή της συμπεριφοράς του ταξιδιώτη που διερευνήθηκε είναι η ημερήσια δαπάνη. Ο μέσος όρος της συνολικής ημερήσιας δαπάνης του υποβρύχιου αλιέα είναι περίπου στα 145€, με τα έξοδα μετακίνησης να αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του κόστους ακολουθούμενα από τα καύσιμα σκάφους. Τα έξοδα διατροφής και διαμονής είναι λιγότερα από τα προηγούμενα καθώς, όπως προαναφέρθηκε, μεγάλο ποσοστό των δυτών (περίπου ένας στους δύο) διαμένει είτε σε φιλικό σπίτι είτε σε

ελεύθερο ή οργανωμένο camping. Αυτό, και στις δυο περιπτώσεις σημαίνει ότι η ημερήσια δαπάνη για διαμονή είναι μηδενική ή πάρα πολύ μικρή ενώ και το κόστος διατροφής είναι περιορισμένο (π.χ. λόγω της φιλοξενίας, φαγητό πιο πρόχειρο ή από το σπίτι).

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι, σύμφωνα με μαρτυρίες ειδικών του χώρου της υποβρύχιας αλιείας, πριν από τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα τα παραπάνω μεγέθη, κυρίως ως προς την ταξιδιωτική συμπεριφορά, ήταν τελείως διαφορετικά. Για παράδειγμα, το μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα, η συχνότητα πραγματοποίησης ταξιδιών και η ημερήσια δαπάνη ήταν υπερδιπλάσιες ενώ και το ποσοστό των ατόμων που διέμενε σε δωρεάν κατάλυμα ήταν πολύ μικρότερο. Αυτό σημαίνει ότι - τουλάχιστον όσον αφορά στον εσωτερικό τουρισμό - με τη σταδιακή ανάκαμψη και σταθεροποίηση της οικονομίας της χώρας, ενδεχομένως, να αναπτυχθεί εκ νέου, και ίσως ακόμα περισσότερο, ο τουρισμός αυτός που αφορά στους λάτρεις του υποβρύχιου ψαρέματος.

Συμπεράσματα

5.1. Συζήτηση

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να μελετήσει τα χαρακτηριστικά και τις τουριστικές δυνατότητες της υποβρύχιας αλιείας ως ακραίο άθλημα στην Ελλάδα, τόσο θεωρητικά όσο και μέσω συγκεκριμένης εμπειρικής έρευνας. Στο πλαίσιο αυτό η εργασία διερεύνησε το προφίλ και τα κίνητρα των ατόμων που επιλέγουν να ασχοληθούν με τη δραστηριότητα αυτή και εξέτασε το κατά πόσο η υποβρύχια αλιεία αποτελεί κίνητρο για τουρισμό και ποια είναι η συμπεριφορά του ταξιδιώτη.

Από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στο πρώτο κεφάλαιο σχετικά με την έννοια του τουρισμού συμπεραίνουμε ότι για την ύπαρξή του απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η μετακίνηση των ατόμων από τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους σε έναν άλλο τόπο και η πρόσκαιρη διαμονή τους σ' αυτόν. Σύμφωνα με τους Kurtzman & Zauhar (2005), το κίνητρο για να ταξιδέψει κάποιος ή να συμμετάσχει σε οποιοδήποτε είδος τουρισμού μπορεί να προσδιοριστεί ως ένα σύνολο αναγκών και στάσεων που προδιαθέτουν ένα άτομο να δράσει με έναν συγκεκριμένο τρόπο. Στο πλαίσιο αυτό, ο Crompton (1979), διατύπωσε την άποψη ότι η αντίληψη που υπάρχει στη βιομηχανία του τουρισμού, πως οι εν δυνάμει τουρίστες επηρεάζονται από τα πλεονεκτήματα του προορισμού ή, όπως αυτός ονομάζει, από τα κίνητρα κουλτούρας και πολιτισμού, είναι λανθασμένη, αφού τον σημαντικότερο ρόλο στις επιλογές των ταξιδιών τους παίζουν οι *κοινωνικο-ψυχολογικές ανάγκες* τους.

Συνεπώς, ο προσδιορισμός των κινήτρων συμμετοχής στα αθλήματα περιπέτειας αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα θέματα που επεξηγεί τη συμπεριφορά των ατόμων που συμμετέχουν σε αυτά και αναλόγως δραστηριοποιούνται τουριστικά. Οι λόγοι για τους οποίους τα άτομα επιλέγουν να κάνουν διακοπές περιπέτειας (ήπιας ή ακραίας) αφορούν, κυρίως, στην επαφή με το φυσικό περιβάλλον, στην απόκτηση γνώσεων και εμπειρίας και στην πνευματική και φυσική διέγερση που προκαλείται από τη συμμετοχή τους στη δραστηριότητα. Τα χαρακτηριστικά αυτών των τουριστών περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την επιδίωξη για διαφυγή από τον καθημερινό τρόπο ζωής και την αναζήτηση προκλήσεων και συγκινήσεων με στόχο πολλές φορές την προσωπική εξέλιξη ή την ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους (Swarbrooke κ.ά., 2003).

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύσαμε τους παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των ατόμων σε αθλήματα και δραστηριότητες υψηλού κινδύνου οι οποίοι πηγάζουν είτε

μέσα από το κοινωνικό τους περιβάλλον είτε μέσα από τα ίδια τα βιολογικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά τους.

Όσον αφορά στους κοινωνικούς λόγους, σύμφωνα με τους ερευνητές (Celsi κ.ά., 1993), η ανάγκη για αποδοχή από το κοινωνικό περιβάλλον αποτελεί μία από τις αιτίες για την οποία τα άτομα εμπλέκονται με τα ακραία αθλήματα. Στην περίπτωση, όμως, της υποβρύχιας αλιείας που εξετάζουμε εδώ, η ανάγκη αυτή δεν επιβεβαιώνεται από τα αποτελέσματα της έρευνας. Από την άλλη, οι λόγοι για κοινωνικοποίηση, στην οποία περιλαμβάνονται η ευκαιρία συγκέντρωσης με φίλους και οικογένεια, η γνωριμία με καινούρια άτομα και η συναναστροφή με άτομα που έχουν τα ίδια ενδιαφέροντα, είναι κάπως πιο σημαντικοί. Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι κοινωνικοί λόγοι, ως κίνητρο, δεν επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την απόφαση των υποβρύχιων αλιέων να ασχοληθούν με τη συγκεκριμένη δραστηριότητα.

Η ηλικία και το φύλο των ατόμων αποτελούν, επίσης, παράγοντες που σύμφωνα με τη βιβλιογραφία επηρεάζουν τη συμμετοχή στον ακραίο αθλητισμό (Celsi κ.ά., 1993, Kerr κ.ά., 2004). Οι περισσότερες έρευνες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τα νεαρότερης ηλικίας άτομα είναι πιο πιθανό να ασχοληθούν με μία ακραία δραστηριότητα λόγω των φυσικών ικανοτήτων που διαθέτουν. Εντούτοις, η διαπίστωση του αυξημένου ηλικιακού μέσου όρου στη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας συναινεί με τις θέσεις των Celsi κ.ά. (1993) οι οποίοι πιστεύουν ότι τα μεγαλύτερης ηλικίας άτομα δύναται να εμπλακούν με ένα ακραίο άθλημα για λόγους απελευθέρωσης και κάθαρσης (κυρίως από το εργασιακό περιβάλλον) αλλά και λόγω της εμπειρίας και των δεξιοτήτων που έχουν αναπτύξει (μείωση κινδύνων κατά τη συμμετοχή τους).

Σε ότι αφορά στον παράγοντα φύλο, οι συσχετίσεις με τα αποτελέσματα άλλων μελετών δεν είναι εφικτές αφού η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα ήταν άντρες (99%). Καταδεικνύεται, λοιπόν, ότι το αρχέγονο ένστικτο του ανθρώπου για κυνήγι θηραμάτων αφορά αποκλειστικά στο αντρικό φύλο.

Οι ψυχολογικοί παράγοντες που επιδρούν στην απόφαση των ατόμων για την πιθανή εμπλοκή τους σε μια ακραία δραστηριότητα παίζουν, όπως προαναφέρθηκε από τον Crompton (1979), καταλυτικό ρόλο και στην ταξιδιωτική τους συμπεριφορά. Δεδομένου ότι τα κίνητρα αποτελούν κάποιους από τους βασικούς αυτούς

ψυχολογικούς παράγοντες, η παρούσα έρευνα εξέτασε το βαθμό σημαντικότητας συγκεκριμένων κινήτρων για τη συμμετοχή στη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας.

Σύμφωνα με τον Zuckerman (1994), η απόφαση να θέσει κάποιος επικίνδυνους στόχους επηρεάζεται από τις εσωτερικές ανταμοιβές που μπορούν να τον παρακινήσουν για να διατρέξει τους συγκεκριμένους κινδύνους. Στο πλαίσιο αυτό, η ευχαρίστηση και η αγαλλίαση που νιώθουν τα άτομα ερχόμενα σε επαφή με το θαλάσσιο περιβάλλον, η ηρεμία μέσα από την απομόνωση που προσφέρει ο βυθός, η ψυχική διέγερση και η προσωπική εξέλιξη μέσα από την ανάπτυξη των δεξιοτήτων αποτελούν τις πιο σημαντικές εσωτερικές ανταμοιβές που εισπράττουν οι αλιείς συμμετέχοντας στη συγκεκριμένη δραστηριότητα.

Από την άλλη, ενώ αρκετές είναι οι έρευνες που υποστηρίζουν ότι το ρίσκο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι οποιασδήποτε μορφής περιπέτειας (Meier, 1978, Ewert, 1989, Sung κ.ά., 1997), η παρούσα έρευνα κατέδειξε ότι η επιδίωξη για βίωμα επικίνδυνων καταστάσεων και η ανάληψη ρίσκων στη θάλασσα δεν αποτελούν σημαντικά κίνητρα για τους υποβρύχιους αλιείς, οι οποίοι, σύμφωνα με τους Swarbrooke κ.ά. (2003) αντιλαμβάνονται την έννοια του ρίσκου αρνητικά δηλαδή, ως απειλή και ως κάτι το οποίο δεν μπορούν να ελέγξουν, αποφεύγοντας αυτή την εμπλοκή (Lyng, 1990).

Η μεγάλη χρονική διάρκεια ενασχόλησης των υποβρύχιων αλιέων με τη δραστηριότητα υποδηλώνει, πρώτον, την εμπειρία και δεύτερον την αφοσίωση στο άθλημα, η οποία σύμφωνα με τους Selin & Howard (1988), μπορεί να προκύψει όταν η συμπεριφορά εκφράζει την ανάγκη του ατόμου. Επίσης, η αφοσίωση υποδηλώνει μια 'πρόθεση για επανάληψη' της δραστηριότητας ως ένα επίπεδο εσωτερικού κινήτρου (λιγότερο συνειδητού), όπως η Willig (2008) υποστηρίζει.

Ένα ακόμη σημαντικό αποτέλεσμα της παρούσας έρευνας είναι ότι η υποβρύχια αλιεία αποτελεί από μόνη της κίνητρο για τουρισμό αφού όλοι σχεδόν οι αλιείς πραγματοποιούν μετακινήσεις για το σκοπό αυτό, διανυκτερεύοντας στον τόπο προορισμού και καταναλώνοντας αγαθά και υπηρεσίες αρκετές φορές το χρόνο. Μάλιστα, μία σημαντική μερίδα από αυτούς συνοδεύεται στις εξορμήσεις της, συχνά, από άτομα του οικογενειακού και φιλικού περιβάλλοντος, γεγονός, που οδηγεί στην αύξηση της τουριστικής δαπάνης και κατά συνέπεια στην αύξηση του εισοδήματος της τοπικής οικονομίας. Επιπροσθέτως, με δεδομένο ότι η περίοδος του υποβρύχιου

κυνηγιού διαρκεί σχεδόν όλο το χρόνο (11 μήνες), η υποβρύχια αλιεία μπορεί να αποτελέσει ένα αποδοτικό προϊόν για τον εσωτερικό τουρισμό της Ελλάδας, διευρύνοντας την τουριστική περίοδο και αμβλύνοντας ουσιαστικά την εποχικότητα.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, ήδη στο εξωτερικό σχεδιάζονται και παρέχονται τουριστικά πακέτα για τους πιο δημοφιλείς αλιευτικούς προορισμούς, όπως π.χ. το Great Barrier Reef, με βασικό άξονα την υποβρύχια αλιεία (www.reefari.com). Στο πλαίσιο αυτό, παρόμοιες δραστηριότητες έχουν αρχίσει να πραγματοποιούνται και στη χώρα μας, από επαγγελματίες της ελεύθερης κατάδυσης σε συνεργασία με διάφορες τουριστικές εταιρίες, όπου διοργανώνονται ημερήσιες ή πολυήμερες εξορμήσεις στις ελληνικές θάλασσες, συνοδεία εκπαιδευτών ή μη, με σκοπό την αναψυχή και το υποβρύχιο ψάρεμα. Οι δραστηριότητες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν:

- εξορμήσεις σε επιλεγμένο προορισμό με δυνατότητα παρακολούθησης σχολείου παράλληλα με την υποβρύχια αλιεία (www.freedivegreece.gr)
- διοργάνωση θεματικών ταξιδιών σε μία σειρά αλιευτικών προορισμών μέσω ναύλωσης ιστιοπλοϊκών σκαφών (www.eyesailing.gr)

Τα παραπάνω δυο παραδείγματα τουριστικών πακέτων είναι δραστηριότητες υψηλού κόστους που αφορούν, κυρίως, σε άτομα μεσαίου και μεγαλύτερου οικονομικού επιπέδου.

Εν κατακλείδι, η σκιαγράφηση του προφίλ των συγκεκριμένων τουριστών, ο σαφής διαχωρισμός των κινήτρων συμμετοχής τους στη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας και η ανάδειξη της ταξιδιωτικής συμπεριφοράς τους είναι στοιχεία που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο από μια τουριστική επιχείρηση για τον καθορισμό ομάδας στόχου, όπως ο προαναφερόμενος, αλλά και για το σχεδιασμό ανάλογων υπηρεσιών.

5.2. Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Στην παρούσα έρευνα διερευνήθηκαν τα προσωπικά χαρακτηριστικά, η ταξιδιωτική συμπεριφορά και οι λόγοι ενασχόλησης Ελλήνων συμμετεχόντων στη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας ως άθλημα υψηλού κινδύνου. Τα συμπεράσματα που εξήχθησαν θα πρέπει να εκτιμηθούν ως ενδεικτικά και δεν μπορούν να γενικευτούν σε

όλο τον πληθυσμό των ακραίων αθλημάτων. Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να διερευνήσουν τους παραπάνω παράγοντες σε μεγαλύτερο δείγμα υποβρύχιων αλιέων αλλά και σε δείγμα άλλης εθνικότητας ώστε να εξαχθούν πιο ασφαλή συμπεράσματα για αυτή την τόσο ιδιαίτερη δραστηριότητα.

Επίσης, στην Ελλάδα είναι λίγες οι έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί όσον αφορά στα ακραία αθλήματα και τη συμβολή τους στην τουριστική ανάπτυξη σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο. Για τον λόγο αυτό θα ήταν χρήσιμο οι μελλοντικές έρευνες να εξετάσουν τα κίνητρα συμμετοχής και τη συμπεριφορά ταξιδιώτη μεταξύ ομάδων διαφορετικών ακραίων αθλημάτων αλλά και μεταξύ αυτών των αθλημάτων σε σχέση με ομάδες γενικού πληθυσμού.

Ερωτηματολόγιο

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
“Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού και Πολιτισμού”

Το παρόν ερωτηματολόγιο πραγματοποιείται στα πλαίσια μεταπτυχιακής διατριβής και σκοπό έχει να καταγράψει το προφίλ, τα κίνητρα συμμετοχής και την ταξιδιωτική συμπεριφορά των ατόμων τα οποία δραστηριοποιούνται στην υποβρύχια αλιεία. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται ανώνυμα και εμπιστευτικά, ενώ τα αποτελέσματα που θα εξαχθούν θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς. Ο χρόνος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου είναι περίπου 5 λεπτά. Για απορίες ή περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να απευθυνθείτε στον Επίκουρο Καθηγητή Αρβανιτίδη Πασχάλη (parvanit@uth.gr).

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τη διάθεση του χρόνου σας και τη συμβολή σας

ΜΕΡΟΣ 1: Κίνητρα συμμετοχής στη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας.

1. Σε κλίμακα από 0 έως 10, παρακαλώ αξιολογίστε τη σημαντικότητα των παρακάτω κινήτρων ενασχόλησης με την υποβρύχια αλιεία. Επιλέξτε το αντίστοιχο κουτάκι, όπου 0=καθόλου σημαντικό και 10=απόλυτα σημαντικό.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Για ξεκούραση και χαλάρωση											
Για μείωση της καθημερινής πίεσης											
Για αλλαγή από την καθημερινή ρουτίνα											
Για απόδραση από καταστάσεις πολυκοσμίας											
Για αίσθηση ευεξίας μετά τη σωματική δραστηριότητα											
Για τη διατήρηση της καλής φυσικής κατάστασης											
Για αναγνώριση/αποδοχή από τον κόσμο											
Για να δείξω στους άλλους ότι μπορώ να το κάνω											
Για να κάνω κάτι το οποίο εντυπωσιάζει τους άλλους											
Για να με βλέπουν οι άλλοι ότι το κάνω											
Για την απόλαυση της θάλασσας											
Για να είμαι κοντά στη φύση											
Για την θέα του βυθού											
Για να αντιμετωπίσω κινδύνους σχετικούς με τη θάλασσα											
Για να βιώσω επικίνδυνες καταστάσεις											
Για την ανάληψη ρίσκων											
Για την ψυχική διέγερση											
Για να βιώσω σε μεγάλο βαθμό τη δράση											
Για να κάνω πράγματα μαζί με φίλους											
Για να κάνω πράγματα μαζί με την οικογένειά μου											
Για να γνωρίσω καινούρια άτομα											
Για να συναντήσω άτομα με ίδια ενδιαφέροντα											
Για να παρατηρήσω άλλα άτομα στην περιοχή											
Για να αναπτύξω τις δεξιότητές και τις ικανότητές μου											
Για να δω αν μπορώ να το κάνω											
Για να γίνω καλύτερος σε αυτό											
Για την πρόκληση											
Για να αυξήσω το συναίσθημα της αυτοεκτίμησης											
Για να αναπτύξω μια αίσθηση υπερηφάνειας											
Για να βελτιώσω τον αυτοσεβασμό μου											

ΜΕΡΟΣ 2: Πρόθεση - συχνότητα πραγματοποίησης ταξιδιού με κίνητρο την υποβρύχια αλιεία και συμπεριφορά ταξιδιώτη.

2.1. Πόσο συχνά πραγματοποιείτε μετακίνηση από τον κύριο τόπο κατοικία σας (που να περιλαμβάνει τουλάχιστον μία διανυκτέρευση) με βασικό κίνητρο την υποβρύχια αλιεία; (Επιλέξτε ένα από τα παρακάτω)

Ποτέ	☐
Λιγότερο από μια φορά στα δυο χρόνια	☐
Μία φορά στα δύο χρόνια	☐
Μια φορά το χρόνο	☐
Δύο φορές το χρόνο	☐
Τρεις έως πέντε φορές το χρόνο	☐
Έξι έως οχτώ φορές το χρόνο	☐
Εννιά έως δώδεκα φορές το χρόνο	☐
Δώδεκα έως δεκαπέντε φορές το χρόνο	☐
Πάνω από δεκαπέντε φορές το χρόνο	☐

2.2. Εφόσον πραγματοποιείτε το παραπάνω ταξίδι, ποια είναι συνήθως η μέγιστη διάρκεια διαμονής σας; (Επιλέξτε ένα από τα παρακάτω)

Δύο ημέρες (δηλ. 1 διανυκτέρευση)	☐	Μία βδομάδα	☐
Τρεις ημέρες (δηλ. 2 διανυκτερεύσεις)	☐	Έως δύο βδομάδες	☐
Τέσσερις έως πέντε ημέρες	☐	Πάνω από δύο βδομάδες	☐

2.3. Σε τι είδους κατάλυμα επιλέγετε συνήθως να διαμένετε; (Επιλέξτε ένα από τα παρακάτω)

Σε φιλικό σπίτι	☐	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	☐
Ελεύθερο camping	☐	Ξενοδοχείο	☐
Οργανωμένο camping	☐	Πολυτελές ξενοδοχείο	☐

2.4. Ποιος/ποιοι άλλος/άλλοι είναι συνήθως η παρέα σας στο ταξίδι? (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Το καταδυτικό μου ζευγάρι	☐
Άλλοι υποβρύχιοι αλιείς (3-5 δύτες)	☐
Άλλοι υποβρύχιοι αλιείς (πάνω από 5 δύτες)	☐
Ο/η σύζυγος/σύντροφός μου	☐
Η οικογένειά μου	☐
Η οικογένειά μου και οι οικογένειες των άλλων δυτών	☐
Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε)	☐

2.5. Πόσα χρήματα περίπου δαπανείτε την ημέρα κατά τη διάρκεια της διαμονή σας σε...

Εξοδα μετακίνησης	<input type="text"/>	€
Καύσιμα σκάφους	<input type="text"/>	€
Διατροφή	<input type="text"/>	€
Διαμονή	<input type="text"/>	€
Λοιπά έξοδα	<input type="text"/>	€

ΜΕΡΟΣ 3: Προσωπικά στοιχεία3.1. Φύλο: Άντρας ☐ Γυναίκα ☐

3.2. Έτος γέννησης: _____

3.3. Εθνικότητα: _____

3.4. Οικογενειακή κατάσταση:

Ελεύθερος/η	☐
Παντρεμένος/η	☐
Σύμφωνο συμβίωσης	☐
Διαζευγμένος/η	☐
Χήρος/α	☐

3.5. Αριθμός μελών της οικογένειάς σας (εκτός του ιδίου/ιας) : _____ (Εάν ζείτε μόνος/η σας παρακαλώ συμπληρώστε 0)

3.6. Αριθμός ετών ενασχόλησης με τη δραστηριότητα της υποβρύχιας αλιείας: _____

3.7. Επίπεδο εκπαίδευσης: (παρακαλώ επιλέξτε το ανώτερο επίπεδο σπουδών σας)

Δημοτικό	☐
Γυμνάσιο	☐
Λύκειο	☐
Μεταδ/μια Εκπαίδευση (π.χ. ΙΕΚ)	☐
Ανώτερη/Ανώτατη σχολή (ΤΕΙ/ΑΕΙ)	☐
Μεταπτυχιακές σπουδές	☐
Διδακτορικό	☐

3.8. Επάγγελμα:

Μαθητής/Φοιτητής	☐
Ιδιωτικός υπάλληλος	☐
Δημόσιος υπάλληλος	☐
Ελεύθερος επαγγελματίας	☐
Συνταξιούχος	☐
Εισοδηματίας	☐
Άνεργος	☐
Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε)	☐

3.9. Μηνιαίο Οικογενειακό Εισόδημα:

Λιγότερο από 500€	☐
Από 501€ έως 1000€	☐
Από 1001€ έως 1250€	☐
Από 1251€ έως 1500€	☐
Από 1501€ έως 2000€	☐
Από 2001€ έως 3000€	☐
Από 3001€ έως 5000€	☐
Πάνω από 5000€	☐

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Ανδριώτης, Κ. (2008). *Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός*. Αθήνα: Σταμούλης
- Βαρβαρέσος, Σ. (2013). *Οικονομική του Τουρισμού*. Αθήνα: Προπομπός.
- Βελισσαρίου Ε. (2000). *Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων, Μάνατζμεντ Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού*, Πάτρα: ΕΑΠ
- Ηγουμενάκης, Ν. (1999). *Τουριστικό Μάρκετινγκ*. Αθήνα: Interbooks.
- Ηγουμενάκης, Ν. (2007). *Τουριστική Οικονομία*. Αθήνα: Interbooks.
- Καραγιώργος, Θ., Δράκου, Α. & Αλεξανδρή, Κ. (2010). *Κίνητρα συμμετοχής σε πεζοπορία στον Όλυμπο*. Πρακτικά 11ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Διοίκησης Αθλητισμού, Αναψυχής & Αθλητικού Τουρισμού. Σέρρες: ΤΕΦΑΑ, ΕΛΛΕΔΑ.
- Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας Π., Γκρίμπα Ε. (2011), *Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού*. Αθήνα: Κριτική.
- Κουθούρης, Χ. (2014). *Υπαίθριες Δραστηριότητες Αναψυχής, Ακραία Αθλήματα, Θεσσαλονίκη*: Χριστοδουλίδης
- Λαγός, Δ. (2005). *Τουριστική Οικονομική*. Αθήνα: Κριτική.
- Λαμπρόπουλος, Γ. (2005). *Άξονες ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού άθλησης στην Ελλάδα*. Π.Μ.Σ. Δ.Ε. Μάνατζμεντ Τουρισμού, Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Μπελογιάννης, Χ., Κουρτεσοπούλου, Α. και Νικηταράς, Ν. (2007). *Ρίσκο στα Αθλήματα και τις Αθλητικές Δραστηριότητες: Ορισμοί, Θεωρίες, Ψυχολογικό Προφίλ των Συμμετεχόντων*. Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό, 5 (3), 414-423.
- Μπελογιάννης, Χ., Κουθούρης, Χ., Χατζηγεωργιάδης, Α. & Νικηταράς, Ν. (2009). *Διερεύνηση της “Προδιάθεσης Ανάληψης Ρίσκου” σε Ακραία Αθλήματα & Ριψοκίνδυνες*

Υπαίθριες Δραστηριότητες. Η περίπτωση των Ελλήνων Ορειβατών. Ελληνικό Περιοδικό Διοίκησης Αθλητισμού & Αναψυχής, 6 (1), 2-16

Παπαδάκη, Μ. (2010). *Διερεύνηση της προδιάθεσης ανάληψης ρίσκου σε σπηλαιολόγους διαφορετικού επιπέδου εμπειρίας.* Μεταπτυχιακή εργασία Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος “Άσκηση και Ποιότητα Ζωής” των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης και του Παν/μίου Θεσσαλίας στην κατεύθυνση “Φυσική Δραστηριότητα και Αθλητική Αναψυχή”.

Τσάρτας, Π. (1996). *Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό.* Αθήνα: Εξάντας.

Τσάρτας, Π., Λαγός, Δ., Σταυρινούδης Θ., Πρωίου, Ε. (2016). *1η Διδακτική Ενότητα Μια εισαγωγή στον τουρισμό. Βασικές έννοιες και σύγχρονες εξελίξεις.* Πρόγραμμα επικαιροποίησης γνώσεων αποφοίτων ΑΕΙ στην “Οργάνωση, Διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων και στην προώθηση τουριστικών προορισμών”. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τσάρτας, Π., Μοίρα, Π., Λαγός, Δ., Σταμπουλής, Γ., Μπάρλας, Α. (2014). *15η Διδακτική Ενότητα. Η οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.* Πρόγραμμα επικαιροποίησης γνώσεων αποφοίτων ΑΕΙ στην “Οργάνωση, Διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων και στην προώθηση τουριστικών προορισμών”. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Υφαντίδου, Γ. (2015) στο Κώστα, Γ. & Υφαντίδου, Γ., *Η ανάπτυξη του Αθλητικού Τουρισμού.* Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, ΕΜΠ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Addison, G. (1999). *Adventure tourism and ecotourism.* In Adventure Programming, 2nd edn (J. C. Miles and S. Priest, eds) pp. 415–430, Venture Publishing.

Alexandris, K., Kouthouris, C., Funk, D. & Giovani, K. (2009). *Segmenting winter sport tourists by motivation: The case of recreational skiers.* Journal of Hospitality Marketing and Management, 18, 480- 499

- Apter, M.J. (1984). *Reversal Theory and Personality: A Review*. Journal of Research in Personality, 18, 265-288.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York, USA: W.H. Freeman.
- Buckley, R. (2012). *Rush as a key motivation in skilled adventure tourism: Resolving the risk recreation paradox*. Tourism Management, 33, 961-970.
- Celsi, R.L., Rose, R.L. & Leigh, T.W. (1993). *An exploration of high-risk leisure consumption through skydiving*. Journal of Consumer Research, 20, 1-23.
- Cohen, R (2012). *The relationship between personality, sensation seeking, reaction time and sport participation: evidence from drag racers, sport science students and archers*. PhD thesis, Middlesex University.
- Costa, P. T. Jr., & McCrae, R. R. (1992). *NEO-PI-R: Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R)*. Odessa, FL:Psychological Assessment Resources.
- Crompton, J. (1979). *Motivations for pleasure vacation*. Annals of Tourism Research, 6 (4), 408-424.
- Darst, P., & Armstrong, G. (1980). *Outdoor adventure activities for school and recreation programs*. Minneapolis, MN: Burgess
- Deci, E. L., Koestner, R. & Ryan, R. M. (1999). *A meta-analytic review of experiments examining the effects of extrinsic rewards on intrinsic motivation*. Psychological Bulletin, 125, 627-668
- Derret, R. (2001). *Special interest Tourism: starting with the individual*, In Douglas N., Douglas Ng., Derrett R, (Eds), Special Interest Tourism. Australia: John Wiley & sons.
- Diehm, R., & Armatas, C. (2004). *Surfing: An avenue for socially acceptable risk-taking, satisfying needs for sensation seeking and experience seeking*. Personality & Individual Differences, 36(3), 663-677.
- Dodds, R. (2005). *New Tourism Realities for Sustainable Tourism Policy? Implications and Recommendations for Stakeholders*. TTRA Canada Conference, Kelowna, November 2-5.

- Dolnicar, S. & Fluker, M. (2003). *Behavioural market segments among surf tourists - investigating past destination choice*. Journal of Sport Tourism, 8(3), 186-196.
- Ewert, A. (1989). *Outdoor Adventure Pursuits: Foundation, Models and Theories*. Columbus, OH: Publishing Horizons.
- Ewert, A., & Jamieson, L. (2003). *Current status and future directions in the adventure tourism industry*. In J. Wilks, & S. J. Page (eds.). Managing tourist health and safety in the new millennium (pp. 67–84). Oxford:Pergamon.
- Frederick, C.M. & Ryan, R.M. (1993). *Differences in motivation for sport and exercise and their relations with participation and mental health*. Journal of Sport Behavior, 16, 124-126.
- Galloway, G. & Lopez, K. (1999). *Sensation seeking and attitudes to aspects of national parks: a preliminary empirical investigation*. Tourism Management, 20, 665-671.
- Garrod, B. & Gossling, S. (2008). *New frontiers in marine tourism: diving experiences, sustainability, management*. UK: Elsevier
- Gibson, H. J. (1998). *Sport tourism: a critical analysis of research*. Sport management review, 1(1), 45-76.
- Hall, C. M. (1992). *Adventure, Sport and Health Tourism*. In Special Interest Tourism, edited by B. Weiler and C.M. Hall, pp.141-158. London: Belhaven.
- Hill, B.J. (1995). *A guide to adventure travel*. Parks and Recreation, 30(9), 56-65.
- Johnston, M. E. (1992). *Facing the Challenges in the Mountains of New Zealand*. In Special Interest Tourism, C. M. Hall and B. Weiler, eds., 159–169. London: Belhaven.
- Kajtna, T., Tusak, M. & Bumik, S. (2004). *Sensation seeking in high-risk sport athletes*. Kinesiologia Slovenica, 10, 26-36.
- Kerr, J.K. (1991). *Arousal-seeking in risk sport participants*. Personality and Individual Differences, 12, 613-616.

- Kerr, J.H., Au, C.K.F. & Lindner, K.J. (2004). *Motivation and level of risk in male and female recreational sport participation*. *Personality and Individual Differences*, 37, 1245-1253.
- Keyser, H. (2002). *Tourism development*. Cape Town: Oxford University Press
- Kurtzman, J. & Zauhar, J. (2005). *Sports tourism consumer motivation*. *Journal of Sport and Tourism*, 10 (1), 21-31.
- Kyle, G., & Chick, G. (2004). *Enduring leisure involvement: The importance of personal relationships*. *Leisure Studies*, 23, 243–266.
- Kyle, G., Absher, J., Hammitt, W., & Cavin, J. (2006). *An examination of the motivation - involvement relationship*. *Leisure Sciences*, 28, 467–585.
- Laarman, J. G., & Durst, P. B. (1987). *Nature travel in the tropics*. *Journal of Forestry*, 85(5), 43-46.
- Le Breton, D. (2000). *Playing symbolically with death in extreme sports*. *Body & Society*, 6, 1-11
- Leiper, N. (1979). *The framework of tourism: Towards a definition of tourism, tourist, and the tourist industry*. *Annals of tourism research*, 6(4), 390-407.
- Llewellyn, D.J. (2003). *The psychology of risk taking behavior*. Unpublished Doctoral Dissertation, Strathclyde University, Glasgow, UK.
- Llewellyn, D.J., Sanchez, X. (2008). *Individual differences and risk taking in rock climbing*. *Psychology of Sport and Exercise* 9, 413-426
- Lyng, S. (1990). *Edgework: A social psychological analysis of voluntary risk taking*. *American Journal of Sociology*, 95, 851-886.
- Manfredo, M., Driver, B., & Tarrant, M. (1996). *Measuring leisure motivation: A meta-analysis of the recreation experience preference scales*. *Journal of Leisure Research*, 28, 188–213.
- Manning, R. (1986). *Studies in outdoor recreation*. Corvallis: Oregon State University Press

- Mathieson, A. & Wall, G. (1982) *Tourism: Economic, physical, and social impacts*. London: Longman.
- Meier, J. (1978). *Is the risk worth taking?* Leisure Today, 49(4), 7-9.
- Midol, N. & Broyer, G. (1995). *Toward an anthropological analysis of new sport cultures: the case of whiz sports in France*. Sociology of Sport Journal, 12, 204-212
- Miller, A.J. (2003). *Travel: older vacationers pursue exciting itineraries, hiking, biking, riding; visiting unusual places become options so many*. The Atlantic Journal – Constitution. Atlanta, Georgina, 24 September.
- Millington, K., Locke, T., & Locke, A. (2001). *Occasional studies: adventure travel*. Travel and Tourism Analyst, 4, 65-97.
- Moscardo, G. (2001). *Cultural and Heritage Tourism: The Great Debates, in Tourism In The Twenty-First Century*, ed. Bill, F. Gianna, M. and Eric, L. London: Continuum
- Naidoo, P., Ramseook-Munhurrin, P., Seebaluck, N.V., Janvier, S. (2015). *Investigating the motivation of baby boomers for adventure tourism*. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 175, 244 – 251.
- Palmer, C. (2004). *Death, danger and the selling of risk in adventure sports*. In B. Wheaton (Ed), Understanding lifestyle sports. Consumption, identity and difference (pp. 55-69). New York: Routledge.
- Patterson, I.R. & Pan, R. (2007). *The motivations of baby boomers to participate in adventure tourism and the implications for adventure tourism providers*. Annals of Leisure Research, 10(1), 26-53.
- Pelletier, L.G., Fortier, M.S., Vallerand, R.J., Tuson, K.M., Briere, N.M., Blais, M.R. (1995). *Toward a new measure of intrinsic motivation, extrinsic motivation and amotivation in sports: the Sport Motivation Scale (SMS)*. Journal of Sport & Exercise Psychology, 17(1), 35-53.
- Pomfret, G. (2006). *Mountaineering adventure tourists: A conceptual framework for research*. Tourism Management, 27, 113-123.

- Progen, J. (1979). *Man, nature, and sport*. In E. Gerber and M. Nillian (Eds.) *Sports and the body: A Philosophical Symposium*. 237-242. Philadelphia: Lea Febiger.
- Raugh, D., & Wall, R. (1987). *Measuring sports participation motivation*. *International Journal of Sport Psychology*, 18(2), 112-119
- Ryan, R.M. & Deci, E.L. (2000). *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions*. *Contemporary Education Psychology*, 25, 54-67.
- Selin, S.W. & Howard, D.R. (1988). *Ego Involvement and Leisure Behavior: A Conceptual Specification*. *Journal of Leisure Research*, 20(3), 237-244.
- Shoham, A., Rose, G.M. & Kahle, L.R. (2000). *Practitioners of risky sports: A qualitative examination*. *Journal of Business Research*, 47, 237-251.
- Slinger, E. & Rudestam, K.E. (1997). *Motivation and Disinhibition in High Risk Sports: Sensation Seeking and Self-Efficacy*. *Journal of Research in Personality*, 31, 355-374.
- Standeven, J. & De Knop, P. (1999). *Sport tourism*. Champaign, Ill: Human Kinetics.
- Sung, H., A. M. Morrison, and J. T. O'Leary (1997). *Definition of Adventure Travel: Conceptual Framework for Empirical Application from the Providers' Perspective*. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 1(2), 47-67.
- Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S., Pomfret, G. (2003). *Adventure Tourism: the new frontier*. UK: Butterworth-Heinemann publications
- Trauer, B. (2006). *Conceptualizing special interest tourism—frameworks for analysis*. *Tourism Management*, 27(2), 183-200.
- Tzorbatzoudis, H., Alexandris, K., Zahariadis, P. & Grouios, G. (2006). *Examining the relationship between recreational sport participation, and extrinsic, intrinsic motivation and amotivation*. *Perceptual and Motor Skills*, 103, 363-374.
- Urry, J. (2002). *The Tourist Gaze*, 2nd ed. London: Sage Publications
- Wagner, A.M. & Houlihan, D.D. (1994). *Sensation seeking and trait anxiety in hangglider pilots and golfers*. *Personality and Individual Differences*, 16, 975-977.

- Wale, A.H. (1997). *Pursuing Risk or Insight: Marketing Adventures*. Annals of Tourism Research, 24, 265–282.
- Walker, G.J., Deng, J. & Dieser, R.B. (2001). *Ethnicity, Acculturation, Self-Constraint, and Motivations for Outdoor Recreation*. Leisure Sciences, 23, 263–283.
- Watson, A.E. & Pulford, B.D. (2004). *Personality differences in high risk sports amateurs and instructors*. Perceptual and Motor Skills, 99, 83-94.
- Weaver, D. (1991). *Alternative to mass tourism in Dominica*. Annals of tourism research, 18(2), 414-432.
- Weber, K. (2001). *Outdoor Adventure Tourism, a Review of Research Approaches*. Annals of Tourism Research, 28(2), 360–377.
- Willig, C. (2008). *A Phenomenological Investigation of the Experience of Taking Part in "Extreme Sports"*. Journal of Health Psychology, 13, 690-702.
- World Tourism Organization (1981), *Collection and Presentation of Domestic and International Tourism Statistics*, Technical Handbook
- Yates, J.F. & Stone, E.R. (1992). *The risk construct*. In J.F. Yates, (Ed). Risk taking behavior. New York: John Wiley & Sons
- Yerkes, R. (1985). *High adventure recreation in organized camping*. Trends, 22(3), 10-11.
- Yoon, Y. & Uysal, M. (2005). *An examination of the effects of motivation and satisfaction on destination loyalty: a structural model*. Tourism Management, 26 (1), 45-56.
- Youngblood, D., & Suinn, R.M. (1980). *A behavioral assessment of motivation*. In R.M. Suinn (Ed.), Psychology in sports: Methods and applications (pp. 73-77). Minneapolis, MN: Burgess Publishing.
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ

ΙΤΕΠ (2009), www.grhotels.gr/GR/xee/ITEP/Pages/Announcements.aspx, πρόσβαση 15/11/2015

https://en.wikipedia.org/wiki/Extreme_sport, πρόσβαση 19/12/2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Rock_climbing, πρόσβαση 04/01/2018

https://el.wikipedia.org/wiki/Υποβρύχια_αλιεία, πρόσβαση 07/02/2018

<https://www.dynamicsports.gr/magazine/index.php/ola-ta-arthra/14-general-subjects/1047-skydiving-eleftheri-ptosi.html>, πρόσβαση 15/11/2017

<http://www.discovergreece.com/el/sports-and-adventure/extreme-sports>, πρόσβαση 15/11/2017

<http://apopsilive.gr/kriti/sto-terma-adrenalini-skydive-sto-maleme-foto-binteo>, πρόσβαση 15/11/2017

<https://theidleman.com/manual/life/the-worlds-best-rock-climbing-destinations/>, πρόσβαση 04/01/2018

<http://www.greece-is.com/6-best-places-rock-climbing-greece/>, πρόσβαση 10/01/2018

<http://www.wefit.gr/news/fitness/kite-surfing-pro-tips/>, πρόσβαση 16/01/2018

<http://www.vita.gr/fitness/sport/article/2401/kite-surf-me-phre-kai-me-shkwse/>, πρόσβαση 16/01/2018

<http://www.iefimerida.gr/news/208195/anarrihisi-kai-kite-stin-ellada-strofi-stis-diakopes-me-peripeteia>, πρόσβαση 17/01/2018

<http://www.naxosdiving.com/content/view/57/90/lang,el/>, πρόσβαση 04/02/2018

<https://sea-u.com/el/eleftheri-katadysi/>, πρόσβαση 04/02/2018

<http://deep.gr/online/index.php/magazine/articles/297-2015-06-26-12-13-41>, πρόσβαση 05/02/2018

<http://4fishing.gr/ιστορικό/>, πρόσβαση 07/02/2018

https://www.spear-fishing.gr/new/?page_id=61, πρόσβαση 07/02/2018

<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=351992>, πρόσβαση 07/02/2018

<http://www.freedivegreece.gr>, πρόσβαση 20/5/2018

[http:// www.reefari.com/spearfishing/](http://www.reefari.com/spearfishing/), πρόσβαση 20/5/2018

<https://www.eyesailing.gr/el/customize-journey/freediving-spearfishing-menu-gr/spearfishing-gr>, πρόσβαση 20/5/2018